

There are many honorable ways to live;
the whole secret in living
is to find the right way for you -
and follow it.

(Je mnoho ctnostných způsobů jak žít;
celým tajemstvím života
je najít pro sebe ten správný způsob -
a následovat jej.)

ZÁPADNÍ AFRIKA

(Ghana, Pobřeží slonoviny, Mali, Burkina Faso, Togo, Benin)

13. 7. 1993 - 31. 3. 1994

Obsah:

Část první (ta nudnější) - „VE MĚSTĚ“	3
GHANA	3
Akkra	3
Abetifi	7
Akkra	7
Cape Coast	12
Elmina	13
Akkra	13
Aburi	17
Akkra	17
Kumasi	18
Akkra	19
Boti Falls	20
Akkra	20
Ada	21
Akkra	21
Akosombo	25
Akkra	25
Část druhá (ta kratší) - „NA CESTĚ“	31
CESTA ZÁPADNÍ AFRIKOU 12. 2. 1994 - 10. 3. 1994	31
Akkra	32
POBŘEŽÍ SLONOVINY	32
Aboisso	32
Abidjan	32
Grand Bassam	33
Man	33
Yamoussoukro	33
Park Marahoué	34
Yamoussoukro	34
Korhogo	35
MALI	35
Bamako	36
Země Dogonů	36
Yabatalu	37
Endé	37
Teli	37
Kani-Kombolé	38
Djiguibombo	38
Bandiagara	38
Mopti	38
BURKINA FASO	39
Bobo-Dioulasso	39
Ouagadougou	40
Cesta do Toga	40
TOGO	41
Lomé	41
BENIN	42
Cotonou	42
TOGO	43
Lomé	43
GHANA	43
Akkra	43
Fete a Senya Beraku	44
Akkra	44
BULHARSKO	45
Sofie	45

ČR	45
Praha	45
STATISTIKA:	46
DALŠÍ DENÍKY:	46

Část první (ta nudnější) - „VE MĚSTĚ“

ČERVENEC 1993

Den 0, pondělí 12. 7.

V 18³⁰ (přibližně) odlétám z Ruzyně. Na letišti se se mnou bylo rozloučit asi 20 lidí. Dostal jsem chléb se solí (na rozloučenou a prý abych se ještě naposledy najedl). Let je celkem příjemný, jídlo ujde (je ale cítit, že je ohříván v mikrovlnné troubě). Horší už je to na letišti v Sofii - jejich tranzit je hrozný, ani si není kam sednout, tak málo je tu zidlí nebo něčeho podobného. Náš tranzit v Ruzyni je proti tomu pohádka, přesto, že není nic světoborného.

Den 1, úterý 13. 7.

Je jedna hodina v noci, letadlo má přes hodinu zpoždění (což je podivné, protože Sofie je místo, kde tenhle let začíná, takže by teoreticky nemělo být zpoždění žádné) - odlet měl být v 00¹⁵. Východ pro let do Lagosu a dál do Akkry jsem našel snadno - je to místo, kde je nejvíce černochů na celém letišti (a asi i Bulharsku). Někteří se rozčilují (hlavně ti černoši, na kterých je vidět, že patří k „high society“). Jsou tu vlastně dva typy černochů - buď studenti nebo bohatí lidé (někteří mají oblečení, které je dražší než moje letenka). Je tu také ale dost bělochů. Zajímalo by mě, co je přivádí k letu do Lagosu/Akkry. Jsou to většinou Holanďani nebo Němci (ti první jsou notoriční cestovatelé, ti druzí mají zase na všechno peníze).

Odlétáme asi v 1³⁰ východoevropského času. Letíme Airbusem A320. Z Prahy jsem letěl Boeingem 737-500. Jedna letuška je silná rasistka. Ohrnuje nos nade všemi černochy a podlézá bělochům (mě ale ne, protože ji ignoruju). Jediné co jsem za celou cestu viděl bylo Palermo a pak nějaké lodě na Středozezemním moři. Letěli jsme přes Tunisko, Alžírsko, Niger a Nigérii.

6³⁰ GMT - jsme v Lagosu. Před přistáním jsme klesali z 10 km, tedy z výšky nad mraky, a právě se rozednívalo. Na obzoru byla nádherná žluto-červeno-fialová linka, která se postupně rozšiřovala. Když jsme se dostali pod první vrstvu mraků, zjistil jsem, že ty nejvyšší mraky nejdu až k obzoru, protože ta linka (teď už pás) byla i z pod nich vidět. Bylo tu nad sebou několik vrstev mraků navzájem izolované volnou atmosférou.

Na letišti je klimatizace. I tak ale cítím, že je něco ve vzduchu (v tomhle případě voda, strašně moc vody rozptýlené ve vzduchu). Dělá se mi špatně z pomyšlení, že budu muset v takovém prostředí strávit o trochu více času než jen tu půl hodinu na letišti v Lagosu.

GHANA

Akkra

8³⁰ GMT - konečně vystupuju na letišti v Akkře. Snídani v letadle jsem ani nestačil sníst, protože let trval jen 50 minut (Sofie - Lagos 6,5 hodiny) a jen co jsem dostal jídlo, už jsme začali přistávat.

První překvapení - klima není tak strašné, jak jsem čekal. Možná je to tím, že je teprve ráno. Když říkám, že není tak strašné, tak to neznamená, že není vedro. Jen jsem si to představoval jako v sauně, kde se skoro nedá dýchat. Formality jdou v pohodě. Nejdříve kontrola očkovacího průkazu, pak immigration (vízum) a celnice. Tady se jeden pomocník celníka snažil dostat ze mě 20 dolarů za to, že vše půjde hladce. Měl smůlu. Všechno šlo hladce i bez těch dolarů (kolik asi tak vydělá na lidech, kteří se leknou?).

Na letišti mě nikdo nečeká. Hned se kolem mně sesypala hromada řidičů taxi. Ignoruju je. Musím rozměnit nějaké peníze a zavolat na AIESEC Ghana. To první se mi povedlo (směnárna byla zavřená, ale místní „vekslák“ byl „otevřený“), to druhé ne (nikdo to nezvedl). Nevadí, je zde Emergency Plan No. 2 = musím se dostat na jejich office.

Zase po dlouhé době použiju taxík (naposledy to bylo zhruba před rokem v Damašku). Asi za půl hodiny už jsem na místě, lidé tu jsou fajn (rasisti jsou pitomci) a pomohli mi. Čekám asi hodinu, pak se objevil NCEC Paul. Je stejně nadšený, že jsem konečně v Ghaně jako já (aby ne, trvalo to 19 měsíců, radši mu ale nebudu vysvětlovat důvody

zdržení). Na letišti nikdo nebyl, protože si mysleli, že přiletím odpoledne. **Univerzita** je asi 10 km na sever od centra Akkry, v části Akkry nazývané Legon. Je stavěna ve stylu západních kampusů = obrovská plocha pokrytá všemi administrativními budovami, kolejemi, knihovnou a dalšími zařízeními. Student celý rok nemusí vylézt z kampusu.

Praktikanti jsou v Ghaně ubytováni v rodinách (fantastický nápad). Než pro mě Edmund (LCRO - Local Committee Reception Officer = člen místního výboru AIESECu starající se o praktikanty) najde rodinu, budu chvíli bydlet s několika AIESECáři na koleji. Bydlení je tu horší než u nás. Ne prostorově ale zařízením. Asi ve stylu Jarov I = několikapatrový barák s mnoha pokoji na jedné chodbě (spíš pavlači), každé patro má společné záchody a umývárnu + sprchy (to sociální zařízení mi připadá spíš pro „drsnáky“ - hygiena tady v Africe asi moc velkou roli nehraje - sem tam nějaká ta plíseň, záchody se nemýly několik století). Voda teče jen studená, což může vypadat jako nemožné vydržet to půl roku, jenže jsem v Západní Africe, kde vezmu za vděk jakoukoliv sprchou, po několika hodinách strávených venku v místním podnebí, a ta studená voda spíš naopak osvěží. Někdo by měl vynalézt přenosnou sprchu (tak do kufru nebo náprsní kapsy), protože stačí první minuty v některém dopravním prostředku a mám pocit, že spíše vylézám z automatické pračky (v ní bych byl také mokřý a pomačkaný) než z mikrobusu.

Paul mě hned představil ve firmě, kde budu pracovat. Do teď jsem nevěděl, ve které firmě budu, protože jsem postupně dostal čtyři nabídky. Teď vím, že je to Packrite Cartons and Packaging Industries. Vyrábějí lepenkové krabice (což je tu velký byznys - každý chce např. vyvážet ananasy a na ty potřebuje krabice). Teď nevím nic bližšího, ale určitě se něco dozvím během prvních dnů.

Zbytek dne trávím na koleji. K večeři jsem si po „konzultaci“ s Edmundem koupil *kenkey* (kukuřičná koule), nějaké ryby a k tomu ostrou omáčku (jiné tu nemají). Kenkey je uvařené a uhnětené do „kompaktního“ útvaru asi tak velikosti velké pěsti a zabalené v kukuřičných listech. Ryby jsou asi upečené a ta omáčka je strašně, strašně moc ostrá. Celé se to jí asi následovně: z té kukuřičné koule (no, je to spíš šišková) se kus uloupne a prohněte (vypadá to jednoduše, ale víc mi toho zůstalo na prstech a dlani než v tom vlastním uhněteném kousku!). Uhněst jídlo se budu teprve muset naučit, teď je to akorát pro všechny sranda, jak tady s kenkey zápasím. Ten uhnětený kus se pak namočí do té omáčky a sní. K tomu se přijídá ryba. Všechno se jí rukama, žádný příbor. Obávám se, že takhle se tu bude jíst většina jídel - to budu sebou muset nosit nádrž s vodou, abych se po tom jídle vždycky mohl celý umýt.

Večer jsem chtěl jít na sraz praktikantů, který bývá každé úterý a v zahradní restauraci **Afrikiko**. Pak mě ale nějak zmohla únava z těch 15 hodin cestování a šel jsem se jenom projít s Mikem (LCFC - Local Committee Finance Controller = člen místního výboru AIESECu starající se o jeho financování) po kampusu. Byli jsme navštívit jednoho jeho kamaráda, jehož otec je shodou okolností náměstek ministra školství. Ne první den v Ghaně je to celkem slušný kontakt.

Hodně lidí se tu učí anglicky už od malička, takže je to pro ně skoro rodný jazyk. Jen ten jejich přízvuk je občas nesrozumitelný. Hlavním místním jazykem je Twi (vyslovuje se to jako když malé dítě chce říct „tři“ ale řekne „tší“). Chci se naučit alespoň základní věty, i když to vlastně bude skoro zbytečné, protože tu všichni mluví mezi sebou anglicky. Není to čistá angličtina. Edmund tomu říká „pidgeon English“ - jazyk, ve kterém je hodně místních výrazů.

Prý právě dneska odjela jedna praktikantka z Finska. Škoda, možná byla z Turku. Jinak tady prý jsou 2 Němci, 2 Holanďani a Švéd.

Den 2, středa 14. 7.

V noci se dalo spát celkem dobře. Dnes se musím zaregistrovat na **Ministry of Interior**. Jde tam se mnou Edmund. Přišli jsme ale trochu pozdě - úředníci už chtějí na oběd. Ještě nás ale vzali - Edmund jednomu z nich podstrčil pár cedi za ochotu (příště se mu to prý bude hodit, protože sem bude chodit často s každým novým praktikantem). Edmund mi vysvětloval, že všichni mají kromě anglického jména taky jméno tradiční. Jestli jsem tomu dobře rozuměl, tak to tradiční jméno je každému určeno podle dne v týdnu kdy se narodil.

Mezi 11⁰⁰ a 14⁰⁰ není skoro žádný stín, slunce je v nadhlavníku. Zapadá skoro pod úhlem 90°, proto je tu rychlý soumrak. Měnou je tady v Ghaně cedi (čte se sidi). Je jich asi 650 za dolar. Ty nejmenší bankovky (100 a 200) jsou strašně ohmatané. Ženy je tady nosí v uzlíčkách z kapesníku.

Dnes jsem viděl dvě škodovky, což mě docela překvapilo. Alespoň něco je tu důvěrně známého.

Z Ministry of Interior jsem se pěšky vydal přes město kolem informační kanceláře najít sídlo KLM. Prý tam mají mapu Akkry. Je to hodně daleko od centra (hodně daleko znamená v tomhle dusnu asi 3-4 km). Edmund mi radil jak se tam dostat pomocí tro-tro (dodávka/mikrobu sloužící jako městská hromadná doprava - uveze až 19 lidí/sardinek). Musím jít ale pěšky, protože se chci rychle aklimatizovat a proto ctím zásadu „těžko na cvičišti - lehký na bojišti“. Mapu v KLM mají. Hned naproti je naše velvyslanectví. Teď už je ale zavřeno (je 16⁰⁰), zkusím to zítra.

Vracím se zpět do centra, zase pěšky, asi 5 km. Cestou na mě děti křičí „Obroni, obroni“, což v místním jazyce Twi znamená bílý muž. Sem tam mívám nějaké žebráky ale zatím jich není mnoho.

Celé město je strašně zanedbané a oprýskané, zašlé a špinavé.auta jsou většinou stará a otrískaná, Ghaňané se ale přesto pořád smějí.

Navečer se vracím domů, zmožen tak, jako bych ušel 50 km (ve skutečnosti tak 12). Jdu přes **Independence Square**, které je obestavěné tribunami - asi pro příležitost oslav nezávislosti. Připadá mi to však jako dosti samoúčelná věc. Navíc teď jsem na té ploše několika fotbalových hřišť jen já sám.

Musel jsem se jít podívat na **pláž** a spatřit poprvé na vlastní oči Guinejský záliv. Fouká docela silný vítr, který celé klima na pobřeží zpříjemňuje. Nikdo se nekoupe, ale je tu hodně sportovců.

Zpátky do Legonu jedu tro-tro (myslím, že každý Čech by dospěl k názoru, že tohle slovo je nesklonné), cestou si kupuju „meat pie“ (kousky zapečeného masa v trojúhelníku z těsta). Používat tro-tro nebo taxi v Akkře chce trochu cviku. Jde o relativně levnou dopravu, tro-tro je asi o polovinu levnější než taxi (nemají ovšem žádný systém slev jako u nás, protože všechna vozidla jsou v soukromých rukou). Z Legonu do Akkry stojí C100 (asi 5 Kč), což je asi 10-11 km. Je tu několik centrálních stanovišť (jako u nás na některých stanicích metra). Dvě hlavní jsou The Circle a Novotel (Accra). **The Circle** znamená Kwame Nkrumah Circle, což je kulaté náměstí asi 5 km na sever od centra Akkry - důležitá křižovatka místní „MHD“. Kruhových náměstí/okruhů je tu hodně, ale jen jeden je *The Circle* - jde vždy o K.N.Circle. Když kolem mě projíždí tro-tro nebo taxi a já chci jet na The Circle, udělám rukou krouživý pohyb, jako kdybych si míchal prstem čaj a pokud to tro-tro nebo taxi tím směrem jede, zastaví a já nasednu. Stejně tak výběrčí poplatků (tak říkám klukům, kteří v tro-tro mají stejnou úlohu jako průvodčí kdysi u nás v autobusech), když vidí, že někdo čeká na tro-tro, udělá prstem ten krouživý pohyb, čímž onomu čekajícímu řekne - „jedu na the Circle“.

Podobný posunek existuje i pro druhé centrální stanoviště - **Novotel (Accra)**. Je to velká plocha na které je soustředěno velké množství tro-tro a taxi odjíždějících z centra Akkry (u hotelu Novotel) na všechny strany. Ten posunek je jako bych si chtěl poklepat na čelo, ale místo toho poklepu před sebe do vzduchu směrem k Akkře.

Večer máme na koleji zase kenkey s nějakým ostrým kořením (jako včera). Černoši asi strašně rádi vaří.

Den 3, čtvrtek 15. 7.

Dnes jdu poprvé do práce. Hned ráno jsem zjistil, že neteče voda. Pro dnešek tedy musím ranní hygienu vynechat (což je tady v tom dusnu hrůza, ale nedá se s tím nic dělat. Utěšuju se tím, že v tom alespoň nejsem sám, ale i celá kolej).

Nejprve jdu na **naše velvyslanectví**. Přijímá manželka velvyslance - paní Janečková. Je to moc příjemná asi padesátiletá paní. Hned mi nabízí řízek, který usmažila tady, s chlebem, který ji někdo přivezl od nás.

Čechů tu je prý strašně málo, asi 10-15. Dřív jich bylo více, ale jakmile jsme se začali orientovat tržním směrem, přestala pro nás tahle země být zajímavá. Každou středu se prý ti, co jsou v Akkře setkávají v restauraci Afrikiko a v sobotu v restauraci na letišti, zkusím to.

Podle ní je nynější klima příjemné, protože je období dešťů. V zimě to prý bude horší (sucho plus vítr zvaný harmattan, který vane za Sahary a nese sebou strašně jemný písek).

Manželé Janečkovi byli před svým příjezdem do Ghany na velvyslanectvích v Tanzánii, Zimbabwe a Mozambiku (celkem asi 10 let). Naposledy byli v Tanzánii, kde všechno prodali a naše velvyslanectví zrušili (asi ta oblast není perspektivní). Pan Janeček je trochu skeptik, stěžuje si, že v současné situaci, kdy tu je jen sám se ženou nelze moc dobře rozvíjet vztahy s Ghanou. Snaží se o oddělení soukromých obchodních zájmů našich firem, které do teď naše velvyslanectví zastupovalo, od zájmů našeho státu. Bývalý obchodní rada si prý říkal inženýr, měl 2 1/2 semestru nějaké školy a neuměl anglicky. Teď už se nedivím že je Janeček skeptik. Jeho žena je ale skvělá, nabídla mi veškerou pomoc, včetně zalátání ponožek! Občas se tady stavím, protože dostávají Hospodářské noviny a denně telexem stručný servis z ČTK.

V 11⁰⁰ jsem v práci. **Firma** patří panu Humeshi Dhawanovi, Indovi, který tu žije už 24 let. Existuje od roku 1989, má asi 70 zaměstnanců. Je zvláštní pozorovat ho, jak se chová k černochům. Bere je jen jako sluhy kterým tvrdě přikazuje. Jednoho z nich přede mnou dokonce tvrdě seřval, čímž na mě chtěl asi zapůsobit - chyba lávky.

Zatím mám pocit, že má práce bude dosti roztržštěná, nic systematického - uvidíme. Při práci ale budu mít přístup ke všem účetním knihám a ostatním dokladům. Už teď jsem z nich například vyčetl, že průměrný dělník dělá 25-27 dnů v měsíci, za plat asi C20 - 25 000 měsíčně. Každý platí 5% nemocenské pojištění, firma platí 12,5%. Corporate tax je tu 35%.

Nedávno koupili počítač 80386 a chtějí, abych naprogramoval nějaké věci týkající se mezd a skladování materiálu. Mají tady PC Globe 4.0, takže se občas můžu podívat na obrazovce na naši vlajku a poslechnout si naši hymnu, protože tenhle program zná téměř všechny země světa.

Obědy budu mít ve složení sendviče, mango a kokosové mléko.

Někdy v listopadu by se celá firma měla přestěhovat do Temy, což je město ležící přesně na nultém poledníku (jako Londýn) asi 30 km na východ od Akkry. Kus praxe tedy asi strávím mimo Akkru.

Jsem KO, stále ještě v procesu aklimatizace. Na zpáteční cestě do Legonu jsem viděl 3 škodovky. Jednu z nich má i naše firma.

Poslední zážitek před spaním: v umyvadle jsem objevil asi 4 cm švába, no, s těmi tykadly měl těch centimetrů 8. Dobrou noc!!

Den 4, pátek 16. 7.

Dnes ráno jsem se málem neudržel smíchy, když tro-tro, kterým jsem jel do práce málem upadly postranní dveře kterými se nastupuje. V tak dobrém stavu tu totiž mají auta. Pak mě ale ten smích přešel, protože v ranní dopravní zácpě jsem strávil 2 hodiny přesunem do práce (asi 12 km).

Cestou do práce každý den mívám hodně velkých reklamních ploch jako u nás, jen na nich nejsou fotografické plakáty, ale všechno je namalované ručně barvami - nejspíš by tu ty papíry kvůli vlhky nevydrželi, nebo na ta plakáty nemají peníze. Všude kolem silnic a ulic jsou vybetonované strouhy, které slouží jako kanalizace. Samozřejmě z nich pěkně páchne. Někde jsou ale zakryté betonovými deskami.

Ženy nosí svoje děti připásané šátkem na zádech. Ti malí černoušci jsou moc roztomilí, obzvláště když spí.

V práci mi chování šéfa k řadovým pracovníkům připadá jako neokolonialismus.

Večer jsem se v restauraci Afrikiko setkal s ostatními praktikanty co v Akkře pracují - 2 Holanďani, Němec, Němka a Francouzka.

Den 5, sobota 17. 7.

V sobotu se ve firmě se normálně pracuje jako ve všech ostatních výrobních podnicích. Já do práce nemusím, ale chtěl jsem se sem podívat, tak pracuju. Pracuje se do 14⁰⁰.

Naše sekretářka (Cynthia) chce, abych ji naučil Windows (copak asi bude chtít naučit přístě).

Je škoda, že teď v období dešťů je většinou zataženo, protože nemůžu vidět hvězdy. Tady na rovníku jsou totiž vidět souhvězdí, která u nás nikdy neuvidím - souhvězdí jak severní tak jižní polokoule. Z těch co u nás nikdy nejsou vidět je to např. Jižní kříž, Kentaur (kde je i Proxima Kentaura), Plachty, Tukan atd. Často fouká příjemný větřík a teploty jsou celkem mírné (kolem 30°). V noci pořád slyším cvrlikat cvrčky a ráno kokrhají kohouti.

Den 6, neděle 18. 7.

Jdu se podívat do **James Town**, což je malý přístav pro rybářské kanoe, kousek od centra Akkry. Kanoí je tu opravdu hodně, některé vydlabané z jednoho kusu dřeva, všechna popsané různými nápisy, většinou v angličtině a většinou náboženské. Moře je tu ale špinavé. Hodně rybářů taky bydlí ve starých chatrčích zbytých z prken. Všude puch rybiny a nečistoty. Je to dost úděsný pohled, který se nedá popsat, ale musí se zažít. Děti si hrají špinavé, všude páchnou výkaly, protože ani ty betonové strouhy tu nejsou (bodejť - v písku?). Většina lidí je bosa - ani se neodvažuju odhadnout jaké všechny nemoci mají. Na molu jsem viděl lidi jak dřepí zády k moři. Nejdřív jsem myslel, že něco prodávají a že teď odpočívají. Pak mi došlo, že kadí do moře - před očima stovek jiných - zvláštní zvyk (alespoň se nebudu muset ostýchat, když budu potřebovat na záchod a žádný v dohledu!).

V James Town je také **James Fort**, což je dnes vězení. Nesmí se tu fotografovat. Každou chvíli se s někým zdravím, všichni jsou přátelští. Dokonce tak přátelští, že mě jeden mladík z jatek pozval na jatka.

V Akkře jsou ulice plné lidí. Na trhu (celé město mi ostatně připadá jako jeden velký trh, protože všude na ulici někdo něco prodává) u stánku někdy prodává celá rodina. Hodně rodin je před svým barákem, kde právě obědvají nebo jsou jen tak venku.

Na jednom náměstí jsem si s asi 10letými kluky zahrál fotbal.

Musím tu asi opravdu působit jako exot, protože mě zastavili 3 asi 15leté dívky a musely si na mě sáhnout.

Den 8, úterý 20. 7.

Každé ráno, když jedu v tro-tro do práce tak dávají v rádiu pořad „Good morning Accra“. Včera jsme se všichni smáli, když tam reportéři dávali do trika jednomu chlápku z čtyř lidí, kteří udržují pořádek na největší křižovatce v Akkře - Kwame Nkrumah Circle. Pořád se vymlouval, že jejich šéf je někde pryč a oni nevědí co dělat. Dneska tam byl pořad o letišti a dovážení zboží přes celnici.

Cesta do práce mi trvá hodinu, někdy i dvě (podle toho jaká je zácpa). Jezdím ze severu Akkry na jih kolem letiště, pak No.37 Roundabout (pojmenovaný podle 37. vojenské nemocnice, která je poblíž), Sankara Circle (pojmenovaný podle kapitána Thomase Sankary, který se asi před deseti lety pokusil vyvést Burkinu Faso z mizérie, ale po čtyřech letech byl po převratu zastřelen) a Kwame Nkrumah Circle. Tam je neuvěřitelný mumraj. Je to velká křižovatka s velkými stanovišti tro-tro a taxi. Odtud musím ještě jet jiným tro-tro k Social Security Bank ve čtvrti Kaneshie, kde má sídlo Packrite.

Cynthia se už chce zase učit.

Pokusil jsem se pochopit systém výpočtu daně z příjmu, protože ji mám zapracovat do výplatní listiny. Ten systém je ale komplikovaný, tak nevím jestli ji zase nebudou muset počítat ručně jako do teď.

Začínám jim vytvářet informační systém způsobem programy zvlášť, data zvlášť s pokud možno co nejlogičtějším uspořádáním dat. Než odjedu budu muset vypracovat manuál co a kdy dělat, aby systém udrželi v chodu.

Cestou zpět domů už nám v tro-tro zase málem upadly dveře.

Dnes jsou mraky neuvěřitelně blízko země. Když jsme míjeli letiště, byla už tma, ale viděl jsem startovat letadlo, které pak ihned zmizelo v mracích.

Den 10, čtvrtek 22. 7.

Velká většina tro-tro je popsaná nápisy, mající nějaký vztah k náboženství např. „God First“, „The Blood of Jesus“ apod. Tahle země je dost nábožensky založená, Když to tady vidím, tak se jim ani nedivím - někdy se mi zdá, že jim nezbývá už nic jiného než se jenom modlit.

Před 14dny zemřel jeden ze zakladatelů Packrite. Dneska ho do firmy přivezli v sanitce aby se s ním všichni mohli rozloučit. V sobotu má pohřeb v Abetifi, asi 150 km na sever od Akkry - vesnice uprostřed hor (krtin). Můj šéf (Dhawan) tam jede a já s ním (nabídl mi, jestli nechci jet také, abych poznal trochu ghanskou kulturu).

Ve firmě je zaměstnáno asi 40 dělníků a asi 10 administrativních a řídicích pracovníků - já jsem jeden z nich. Jsem v kanceláři s Dhawanovým synovcem - jmenuje se Sunil Nath. Všichni spolu vycházíme překvapivě dobře.

Abetifi

Den 12, sobota 24. 7.

Dnes jedu na ghanský pohřeb do Abetifi. Trochu morbidní na popisování, ale život je život, tak do toho. Cesta na sever nám trvala asi 3 hodiny. Kvalita silnic je různorodá - někde perfektní a někde jen kamenitá a prašná cesta. V nížině (skoro celá Ghana se dá považovat za nížinu) se střídají pole (spíš „něco“ na způsob polí) a lesy nebo vykácené plochy. Podél silnic roste tráva, která je tak vysoká (asi 2 metry), že jsem si nejdřív myslel, že jde o cukrovou třtinu. Lesy (džungle) se zdají být neprostupné. Jsou to prostě stěny zeleně. Místní vesnice jsou roztomilé a působí klidným dojmem. Všude je plno lidí, ne jako u nás, kde vesnice zejí prázdnotou.

V Abetifi se nejprve zastavujeme u jednoho velice vlivného občana. Nechal za svoje peníze postavit Abetifi Community Center (za \$560 000) a daroval jej městu. Většina lidí tu chodí zabalená v pestrobarevných, a moc hezkých a nápaditých, pruzích látky. Jak tak na to koukám, musí to být obtížné nosit, ze mně by to určitě pořád padalo. Vlastní pohřeb byl celkem nudný. Byl jsem trochu zklamaný, protože byl celý v duchu anglikánské církve. Zážitkem pro mě spíš bylo vidět kázat černochoy a vidět je při přijímání. Celá ceremonie rozloučení se zesnulým se odbyvala na nádvoří kostela a trvala asi 5 hodin - samé čtení z bible, citáty, vyjádření soustrasti apod. Alespoň jsem se dozvěděl něco o zákulisí vzniku Packrite.

Pak jsme se znovu odebrali k onomu vlivnému občanu, kde jsme povečeřeli (libanonské jídlo) a shlédli CNN, zatímco zbytek vesnice se odebral na hřbitov. Asi po 2 hodinách jsme zajeli na hlavní náměstí ve vesnici, kde byli shromážděni snad všichni lidé z okolí 50 km. Tam Dhawan odevzdal dary vdově, všem jsme potřásl rukou a odjeli.

Moje pocity - Ghaňani berou i smrt s úsměvem.

Akkra

Den 13, neděle 25. 7.

Dnes mě čeká praní a žehlení (hrůza). Není tu pračka, tak musím vše drhnout ručně. Jsou tady zvyklí prát pomocí pracího mýdla, žádné prášky (prodává se tu jedině OMO). Je to úděsné, ale někdo to udělat musí.

Odpoledne jsem obešel univerzitní campus. Je celkem elegantně postaven, na nejvyšším kopci je hlavní budova - **Commonwealth Hall** a za ní kostel s černou hvězdou tam, kde u nás bývají věžní hodiny.

Den 15, úterý 27. 7.

Můj život se začíná tak trošku stávat stereotypní - v 8 do práce, v 18 z práce, cestou si koupím něco k večeři, na koleji si něco přečtu a jdu spát.

Večer jsem poprvé pozoroval hvězdy, protože bylo konečně trochu méně mraků. Zorientovat se na obloze mi trvalo asi půl (!) hodiny, protože všechna souhvězdí jsou v úplně jiném postavení vzhledem k horizontu než u nás - obloha (Země) se pohybuje od východu na západ skoro pod úhlem 90°, protože jsme skoro na rovníku - i slunce je v poledne v nadhlavníku.

Den 17, čtvrtek 29. 7.

Dnes ráno jsem se dostal do situace, o kterou jsem očekával, že jednou musí nastat, ale nevěděl jsem, jak bych se v ní zachoval - právě v okamžiku, kdy jsem se v koupelně namydil a našampónoval, přestala téct voda. To byla sranda. Naštěstí tu byl Mike, který měl nějakou vodu v našem kbelíku, takže mě mohl spláchnout.

V práci jsem úspěšně zakončil svůj 14denní strategický manévr - nejprve jsem šefovi během těch dvou týdnů předvedl co umím, čímž jsem ho tak získal, že nenamítal nic proti mému platovému požadavku C200 000 měsíčně (asi \$300). Jsem tak po něm druhý nejlépe placený člověk ve firmě (průměrný měsíční plat se tu pohybuje kolem C30 000). Tady vidí každý v počítači zázračnou věc a podobně se pak chovají i k těm, kteří s počítači pracují. Odted'ka mám myslím docela slušnou prestiž ve firmě, mám zajištěné slušné živobytí a ušetřím i něco na cestování.

Dnes jsem odevzdal první počítačově zpracované mzdy. Hned se objevily nesrovnalosti účetních knih a mých výpisů. Pak se ale ukázalo, že, jak to vyjádřil doktor Asamo - „*computer was right*“ a že chyby jsou v ručním zpracování. Vypadá to, že ti lidé tomu počítači bezmezně věří a myslí si, že se nikde nemůže stát chyba.

Den 18, pátek 30. 7.

Jeden z mých úkolů v práci bude instalace a konfigurace počítačové sítě - tohle je možná hlavní důvod, proč jsem tady a proč mám tak vysoký plat. Pokouším se faxovat Petrovi Macounovi, aby mi poradil jakou konfiguraci, ale telefonní linky odolávají. Ten satelit, přes který jsou všechny telefonní hovory Evropa - Afrika, asi spadl. Tahle země je opravdu zvláštní - na mezinárodních linkách mají jiné předčíslení pro telefonní hovory a jiné pro faxy. Asi mají jiné poplatky pro hovory a pro faxy.

Počasí začíná přituhovat - začíná být opravdu vedro a dusno. Afrika mi chce ukázat co dovede.

Už 3. den se pokouším otevřít si u Barclay's Bank účet. Ve středu mi řekli, že potřebuju 2 fotky. Ve čtvrtek jsem je přinesl, ale neměly správný rozměr a nebyly barevné. Dnes jsem se tedy nechal vyfotit (jedna fotka za 25 Kč) a budu je mít v pondělí. Ani tak si ale nejsem jist, že budu mít i účet, protože otevírají jen 10 (!) nových účtů denně a když přijdu pozdě, tak musím čekat další den.

SRPEN 1993**Den 21, pondělí 2. 8.**

Konečně se mi podařilo otevřít si účet. Bohužel tady nemají kreditní karty, takže budu muset pokaždé do banky. Účet si tu můžou otevřít i negramotní - jako podpis pak slouží otisk palce.

S našim účetním ve firmě jsem diskutoval způsob placení dělníků. On chce, aby, pokud pracují v sobotu byli placeni 3x! Mezi vládou a odbory je dohoda, že každý dělník je placen za šest dní práce, i když pracuje jen 5 dní = sobota je již jednou zahrnuta do dělníkovy platu. Logika tedy napovídá, že pokud někdo přijde v sobotu, měl by dostat jednodenní výplatu navíc (aby byl za práci o víkend placen 2x). Náš účetní ale tvrdí, že dělník musí dostat zaplacen 2x navíc ke své výplatě = za sobotu jednou ve své výplatě plus 2 krát navíc. Omlouvá to nízkými mzdami, nevyvinutostí Ghany apod. Teď už tedy chápu, proč jsou Africké země na dně a, když za 5 dní práce dostávají výplatu za 6 dnů a pokud nastanou nějaké problémy tak se, místo snahy najít řešení, začnou vymlouvat na zaostalost Afriky.

Večer byl zase „blackout“ (výpadek elektřiny). Na koleji je nějaká skupina věřících, kteří zrovna mají seminář. Po celou dobu se modlili a vyvolávali světlo a když bylo zase zapojeno, tak vítězoslavně vrískali.

Den 23, středa 4. 8.

Pokaždé, když čtu v novinách o nějaké havárii tro-tro, nikdo ji většinou nepřežil a to auto je úplně zdemolované. V tomto ohledu se černoši opravdu chovají jako setřáslí z palmy, nemají absolutně cit pro řízení, jsou bezohlední a jezdí jak blázni.

V Libérii bylo dohodnuto další příměří a prý se drží. Pokud to tak půjde dál, budu možná první Čech, který vstoupí na území Libérie po válce.

Z práce mě svezl jeden řidič SSB - Emmanuel.

Den 26, sobota 7. 8.

Šéf se mnou vyplnil TN forms pro další dva AIESEC praktikanty. Jsem jeden z lidí, který za ně bude zodpovědný (pokud tu ještě budu). Je zvláštní být najednou na druhé straně výměnného programu - místo praktikanta jsem teď zástupce firmy, která praktikanty chce. Šéf se mě zeptal co chci dělat až se vrátím domů. Když jsem mu řekl, že

nevím, nabídl mi, jestli bych tady nechtěl nějakou dobu zůstat a dělat ředitele nové firmy, kterou chce založit. Má to být firma na výrobu matric pro tisk barevných časopisů a reklam - už se mnou konzultoval jaký hardware bychom měli koupit.

Získal jsem od něj C50 000 pro AIESEC Ghana na letenku na „Africa Congres“.

Včera jsem byl v kině na ghanském filmu. Na naše poměry byl natočený amatérsky, většina gagů byla dost laciných, ale obecenstvo se smálo. Zvuk byl strašný. Herci, přes přirozené pohybové nadání černochů a přirozené vystupování, hráli také amatérsky. Příběh byl holý nesmysl.

Den 27, neděle 8. 8.

S Danielem (praktikant z Německa) vyrážíme ráno do města. Nejprve jsme se stavili u Iny, nové praktikantky z Německa (na Němku moc hezká holka). Míříme do James Town - čtvrt' chudiny a celkově drsné místo. V místním přístavu chci udělat pár fotek. Daniel tam odmítá se mnou jít, je to pro něj přes příliš drsné (docela se divím, vždyť byl parašutista). Vždy když chci v takové oblasti fotit, tak se raději předem zeptám. I tak se na mě vytahovali tři velice důležití asi dvacetiletí výrostci. Že prý jestli mám povolení atd. Dostali na frak a byl pokoj.

Z James Town se jdeme projít po nedaleké pláži. Létá tu spousta velkých ptáků, protože jsou kousek odsud jatka. Ta pláž je špinavá a ústí na ni místní kanalizace - odporný zápach. Daniel se chtěl koupat, pak si to ale rozmyslel.

Jsmo ve čtvrti **Korle Gonno**. Potkali jsme asi dvacetiletého mladíka. Jmenuje se Tommy Thomson. Pozval nás k sobě domů. Naobědvali jsme se a pak společně vyrazili na druhý konec Akkry do Labadi Beach Hotelu, kde se Daniel chce nechat ostříhat. Tommy je typický prostý Ghaňan. Sám říká, že mu ke štěstí stačí najíst se a dát si pivo. Není divu, že se chytil nás, tak má alespoň příležitost zadarmo se napít a zakouřit si. Cestou městem ochutnáváme cukrovou třtinu. Už je mi jasné, proč jsou ulice tak špinavé a plné odpadků - například cukrová třtina se jí tak, že se ukousne kus dřevě, ta se rozžvýká, čímž se z ní dostane ta sladká šťáva a zbytek se vyplivne - znečišťující ale chutné! Taky tu mají vynikající jogurt. Prodávají ho zmrazený v malých zatavených igelitových sáčcích. Opravdová pochoutka.

Holič v Labadi Beach Hotelu má už zavřeno. Jdeme se alespoň projít po **pláži Labadi**. Je čistá (relativně) a úplně jiná než ta v Korle Gonno. Je tady hodně bělochů (tolik jsem jich neviděl za celý dosavadní pobyt) a i dost párů běloška - černoch, ale žádný pár běloch - černoška. V jedné zahradní restauraci hrají černoši na bubny - perfektní lákadlo na turisty. V některých místech (třeba jako je tahle pláž) je pro bělocha nemožné být něco jiného než turista. Na každého bělocha tak totiž automaticky pohlíží.

Večer se vracíme úplně zmožení. V jednom tro-tro jsem viděl samolepku „No money - no friend“ a když tak shrnuji dnešek a chování Tommyho, je to pravda. Jakmile totiž někoho přijmeme za průvodce, předpokládá, že za něj budeme platit (zlatý Střední východ, kde se tohle nepraktikuje). Nechápu, jak někdo může klesnout tak hluboko. Všichni ti se tu vymlouvají na špatnou situaci Ghany. Bohužel i u nás v Čechách se najdou lidé, kteří se takhle chovají k turistům, jak trefně poznamenal Daniel.

Den 29, úterý 10. 8.

Můj den začal tím, že cestou do práce, v tro-tro, jedna žena vedle mě klidně kojila dítě.

Asi týden už žádám Edmunda o potvrzení od AIESECu, že jsem praktikant, abych si mohl nechat prodloužit vízum, které vyprší za dva dny. Asi se nikdy nedočkám. Stejně je to s potvrzením, že neplatím žádné daně, které mi zase slíbil Mike. Nejen oni dva, ale i velká část ostatních tady mají spoustu času. Proto jsou pořád na dně s ekonomikou a musí vylepovat takové plakáty jako „Platěte řádně daně za lepší Ghanu“ nebo „Přestaňte pašovat a platěte řádně clo“.

Na tro-tro stanovišti na Circle už mě znají, protože tady každý den přisedám na tro-tro na North Kaneshie. Už mi ukazují, které tro-tro tam právě odjíždí,

V novinách je teď populární aféra Rawlingovy (prezident Ghany) manželky Nany, která si prý za \$300.000 nechala instalovat speciální japonskou koupelnu „Jacuzzi“. Dost to kontrastuje s utahováním opasek, které prezident Rawlings proklamuje. Noviny Nanu přirovnávají její rozhazovačnost k Imeldě Marcosové a Eleně Ceaušescové.

Den 30, středa 11. 8.

Dnes večer jsou zase jednou celkem dobře vidět hvězdy, je jeden z mála skoro bezoblačných večerů. Stále mě ještě fascinuje pozorovat hvězdy, které u nás nikdy nevidím.

Zjistil jsem, že Afričané už automaticky počítají se zahraniční pomocí ať již finanční nebo jinou a vědí, že vždy nějakou dostanou. Jsou pěkně vypočítaví a vyčůraní. Někdy jsou dokonce rozčlenění, když ta zahraniční pomoc není tak velká, jak si oni představovali (typický příklad je Mandela).

Den 32, pátek 13. 8.

Šéf mi opět nabídl, jestli nechci dělat ředitele jeho nové firmy.

Dostal jsem konečné žádané potvrzení od Edmunda a požádal jsem o roční vízum.

Cedi, místní měna, jde hrozně rychle dolů. Budu si muset převést všechny svoje úspory na tvrdou měnu a uložit v nějaké bezpečné zemi, protože pokud tu bude nějaký převrat, můžou být všechny tyhle peníze navždy ztraceny. Přemýšlím o otevření účtu u nějaké banky v Londýně. Tam snad budou v bezpečí.

Den 33, sobota 14. 8.

James Town má být nějaký festival. Jsem domluvený s ostatními, že se sejdem před hlavní poštou. V Ghaně jsou ale lidi zmatení a nikdo nic neví - ten festival je prý až příští týden. Nevadí, už jsme si zvykli. Jdeme se podívat do **Národního divadla** (nová, elegantní budova postavená Číňany). Začátek představení je samozřejmě o půl hodiny opožděn, přesně podle GMT (Ghana Maybe Time). Program byl ze začátku strašný, Nikdo z účinkujících neuměl zpívat a ani se pohybovat. Pak to byla sranda a na konec docela dobrý (reggae music). Byli tam se mnou Jerry (NL), Fermin (E), Isaac (USA) a Steve (GH).

Isaac je moc zajímavý člověk. Je to pilot USAF, sloužil v Saudské Arábii během války v Zálivu, jinak je na základně ve Frankfurtu. Tady prý provozuje různé kšefty, ale vzhledem k jeho minulosti je skoro jisté, že tu kuje nějaké špinavé pikle pro CIA. Když jsme mluvili o politické situaci v Ghaně tak toho na omezeného Američana nějak moc věděl. Navíc má jednu obrovskou výhodu, kterou nikdo z nás nemá - je černoch, takže splyne s davem - nedovedu si představit lepšího agenta.

Den 35, pondělí 16. 8.

V noci jsem se cítil nějak divně a ráno je to pořád stejné. V práci mi Sunil dal nějaké prášky, snad pomůžou. Nemám skoro co dělat, protože už 2 týdny čekám na MS Access, abych mohl začít pracovat. Tady trvá všechno strašně dlouho.

Den 36, úterý 17. 8.

Je mi hůř a jsem nucen si vzít jeden den „off“.

Mám tvrdou diskusi s Edmudem ohledně mé „host family“ (rodina ve které bych měl bydlet). Vymlouvá se a všemožně zakrývá svou lenost. Zatím bydlím společně s Danielem na kolejkách v jednom pokoji společně s Edmudem a Mikem.

Další diskuse tentokrát s Mikem se točí kolem potvrzení, že neplatím žádné daně, které chce můj šéf. Mike je dost neschopný a nespolehlivý. Prý nemá oprávnění jej vystavovat, to může jen vláda. Prý by mohl být i souzen!!!! Oba dva mají nekonečnou studnici výmluv, jen aby nemuseli něco dělat. Stejně tak s prodloužením mého víza. Včera jsem byl na **Immigration Department** a tam si můj pas chtějí nechat měsíc (!), prý protože jsem přišel po vypršení víza. Jako bych Edmudovi neříkal, aby mi ten papír dal včas (lenoši).

Den 37, středa 18. 8.

Jsem celý den na koleji, asi mám chřipku. Jako naschvál se právě dnes Edmund s Mikem rozhodli vyprat povlečení, které nebylo prané snad od první světové války (i když oni alibisticky tvrdí, že je perou každé 3 týdny).

Večer mě očekává šťastná zpráva - konečně mám rodinu (vidá jak to jde, když se na ně zařve). Trvalo to přes pět týdnů.

Jediný problém je, že nemám žádné peníze, protože šéf mi nechce zaplatit dokud nedostane potvrzení že jako AIESEC praktikant z příjmů neplatím daně. Mike není schopný za ním zajít a vysvětlit mu to (a to má ambice jet do Ameriky - naivka).

Moje rodina bydlí v Kaneshie, což je čtvrť, ve které má sídlo také má firma, takže to budu mít do práce relativně blízko.

Můj *house-brother* se jmenuje David a budu s ním bydlet v pokoji, který je zařízen skromně, ale je příjemný. Můj *house-dad* je bývalý ghanský velvyslanec v Maroku a Íránu, takže má hodně životních zkušeností. I teď, když už je dávno v důchodu, pracuje, protože prý se doma nudí. Moje *house-mum* je pořád veselá a směje se. Ještě tu bydlí Davidovi dva bratřanci (James a Kwabena) a dvě sestřenice (Ama a Efua). To, že jsem v jejich domě je prý „požehnaní od boha, protože kdyby si to on nepřál, tak by se to nestalo“. Obdivuhodní lidé. Věří v boha víc, než celá Evropa dohromady. Opravdu věří, ne jak ti předstírači u nás.

Den 38, čtvrtek 19. 8.

Ráno se cítím lépe - jdu do práce. Šéf mi ale radí navštívit doktora, prý než se to zhorší. Jdu tedy na první lékařskou prohlídku. Doktor je příjemný, předepisuje nějaké prášky. Je to jen chřipka. Můžu klidně pracovat. Z kliniky se ovšem nemám jak dostat zpět do práce - nemám peníze na dopravu (Thanks Mike !), protože můj šéf mi nezaplatí, dokud nebude jasno o mých daních. Musím jít asi 2 míle pěšky, ve vedru, dusnu a s chřipkou.

Do práce jsem dorazil úplně KO. Ještě nějakou dobu čekám, jestli se to nezlepší, ale je to pořád horší - musím domů. Cítím se zle jako parní kotel u lokomotivy. Večer nemůžu vůbec spát.

Den 39, pátek 20. 8.

Ráno je mi trochu lépe. Čtu noviny (nejdu do práce): v Libérii je zdá se klid (díky bohu, konečně). Zato v Nigérii, kde nynější vojenský diktátor Babangida slíbil konečně odstoupit, to vše. Tihle „vůdcové lidu“ jsou pěkní ignorantí a krvežíznivci. Zvláště Babangida, který si hraje na všemocného a v červnu klidně anuloval prezidentské volby - tah hodný orangutana na stromě. Dělá problémy i teď a myslím, že neodstoupí (čehož se bojí celá Západní Afrika).

V Togu mají být příští týden prezidentské volby. Snaží se tam zfalzifikovat výsledku už teď tím, že do okrsků dodávají nekompletní sady volebních lístků. Mezinárodní pozorovatelé ale nemají žádná práva to prověřit. Jeden kandidát, Gilchrist Olympio, nemůže kandidovat, protože byl operován v Británii a tožští doktoři tak neuznali jeho fyzický a mentální stav!!! Je to syn prvního tožského prezidenta Sylvána Olympia, který byl zavražděn současným prezidentem Eyademou. Jeden z Davidových kamarádů (bydlí naproti nám) je prý jeho bratranec.

Den 40, sobota 21. 8.

Dnes po poledni se cítím úděsně. Nejprve třasavka od zimy, pak parní kotel a nakonec lázeň v potu. Ama mě doprovází do nemocnice (všichni ostatní jsou pryč na nějaké oslavě). V nemocnici dostávám injekci a transfúzi. Samozřejmě z toho nemám velkou radost, ale naštěstí mě nechali prohlédnout všechny jehly a stříkačky. Oboje zázračně rychle pomáhá a během 2 hodin se cítím mnohem lépe. Prý to byla malárie. Ale nevím, protože tady je podle nich všechno malárie. Bylo to podobné chřipce. Je ale pravda, že ta potvora malárie se prý někdy chová jako chřipka a ani prášky (které musím během celého pobytu brát každý týden) mě 100% neochrání. Většina z nich spíš jen potlačí příznaky (stejně jako gamaglobulin žloutenku), takže se naopak může hůře identifikovat.

Den 41, neděle 22. 8.

Den posledního odpočinku. Chtěl jsem prát, ale nemůžu. Hora prádla narostla do obrovských rozměrů. Asi se z toho zblázním. Alespoň, že tu první malárii mám už za sebou.

Den 42, pondělí 23. 8.

Nic není definitivního, ani moje malárie. Je mi všelijak. Jdu zase k doktorovi. Ten mi tentokrát předepisuje jiné prášky. Z práce jsem se nechal odvézt, protože jsem se nemohl udržet na nohou. Stavili jsme se v jedné laboratoři na krevním testu, který jediný může potvrdit nebo vyvrátit, jestli mám malárii. Výsledky budou zítra.

Den 43, úterý 24. 8.

Ráno mám výsledky testu - definitivně je potvrzeno, že mám malárii, slovy laboranta: „*You've got plenty of malaria parasite inside you.*“

Tentokrát jdu k jinému doktorovi. Klinika se jmenuje Oman Clinic (je to arabské jméno, ale co se dá dělat!). Je kousek od našeho domu. Dostávám zase jiné prášky a injekci chloroquinu (antimalarik droga). Za vyšetření a injekci musím platit v hotovosti, pojištění je tu na nic, protože všichni chtějí hotovost („*Black man wants cash.*“, jak řekl Sammy, jeden můj spolupracovník). Snad mi to u nás pojišťovna proplatí.

Teď snad něco o domě, kde bydlím, jelikož jsem pořád doma, tak mám čas se tu trochu rozhlédnout. Je to dvoupatrový dům. Dole je náš pokoj (s Davidem), kuchyně, velká hala (pro přijímání hostů), veranda, jídelna koupelna a záchod. Nahore jsou další tři obytné místnosti, koupelna, záchod a nějaké skladiště. Sklep ani půdu nemají. Dveře ani okna netěsní, protože tady nemají zimu. Okenní skla jsou podélně rozdělena na segmenty, které se dají sklápět, čímž se reguluje přísun vzduchu z venku. Za okny jsou sítě proti moskýtům (tak tady říkají našim komárům). Za našim domem je ještě jeden přízemní domek - původní dům, ve kterém má rodina bydlena. Teď je pronajatý nějakému právníkovi. Za

tímhle malým domkem je malá kuřecí farma (asi 150 kuřat) a něco jako dvůr, kde je ale strašný bordel. V zadní části dvorku jsou palmy a hustý porost spíš už připomínající džungli. Rostou tam plantains (jejich plody vypadají úplně jako banány, ale nejsou to banány. Zatím jsem nepochopil, proč to nejsou banány). Je tam taky jeden vrak auta a přes něj spadlá stará palma. Celkem srandovný pohled. Napravo od našeho domu je další pozemek, kde je dům, který moje rodina taky někomu pronajala.

Den 46, pátek 27. 8.

Malárie je potvora. Člověk si myslí, že už je po ní, protože se cítí dobře, ale ona se zase vrátí. Tenhle kolotoč horečnatých záchvatů a úlevy se neúnavně opakuje. Dostal jsem 2 injekce chloroquinu a myslel jsem si, že i ten druhý doktor zklamal. Po několika dalších horečnatých záchvatech se teď už ale cítím lépe, snad je to opravdu konec (tentokrát už druhý). Z práce mám zprávy, že prý konečně mají MS Access, takže jsem vlastně nic nezmeškal, protože bych do teď v práci stejně nic nedělal.

Den 47, sobota 28. 8.

Zdá se, že už jsem v pořádku, i když jsem strašně unavený. Doma mi říkají, že prý jsem ztratil všechnu barvu co jsem tady od slunce „chytil“, takže jsem opravdu běloch.

Den 49, pondělí 30. 8.

První den v práci. Mám MS Access, ale nemám k němu manuály, takže je mi na nic, protože nemám čas abych se jim prokousával metodou pokusů a omylů. Kdo ví, jak dlouho na ně budu zase čekat. Zatím mám ale plno práce s výplatní listinou, která musí být do zítřka hotová, aby se mohly z banky vybrat peníze. Je celkem šibeniční termín stihnout to za jeden den, když mě pořád někdo vyrušuje s nějakými detaily. Někdo to ale na tom počítači udělat musí (kdo asi ?).

ZÁŘÍ 1993

Den 51, středa 1. 9.

Dnes se v Tokiu hraje semifinále mistrovství světa ve fotbale do 17 let (U17) Ghana - Chile. Továrna je na ty dvě hodiny, co trvá přenos, zavřená. Na ulicích všichni troubí. Využívám volna a jdu konečně zase na naše velvyslanectví, kde chci projít telexy za srpen a nějaké HN. Od velvyslance se dozvídám, že se k nám prý „cpe“ hodně mladých Ghaňanů, za dosti pochybnými účely.

Immigration Department mi dělá stále problémy. Chtějí po mě nějaký dopis od AIESECu Čechy že jsem vyměněn do Ghany (to snad vidí, ne?!), který samozřejmě nemám. Je to pěkně byrokratická země.

Den 52, čtvrtek 2. 9.

Jelikož Ghana včera nad Chile vyhrála, utká se ve finále s Nigérií. Zápas se hraje v sobotu a všichni se tu na něj psychicky připravují. Naše továrna bude kvůli tomu v sobotu zavřená, aby se dělníci mohli v klidu na ten zápas podívat. Všichni pak chtějí přijít do práce v neděli.

Zítřka pojedou s ostatními praktikanty do Cape Coast, města vzdáleného asi 150 km od Akkry, kde se o víkend koná Aguaa Fetu Afahye Festival.

Cape Coast

Den 53, pátek 3. 9.

Z práce odcházím o hodinu dříve (musím si sbalit věci na cestu). Na autobusovém nádraží čekáme neuvěřitelně dlouho na lístky (cestování v Západní Africe bude asi opravdu lahůdka, hlavně časově). Cesta do Cape Coastu trvá asi 2 3/4 hodiny. Když jsme vyjeli z Akkry, museli jsme stavět u policejní zátarasu (kontroly) a stejně tak před Cape Coastem. Jsme jen 4 a s ostatními (asi 6 dalších) máme sraz v jednom smluveném klubu. Když jsme ke klubu dorazili, první co mě napadlo bylo, že se do takového klidného města vůbec nehodí (byl tam řev jako na nějaké demonstraci). Ten večer pro mě byl noční můra: praktikanti byli k neutahání, pořád vymetali další (do většiny se za vstup platilo, takže

pro mě vyhozené peníze) a další lokály až jsme v 5 ráno konečně dorazili do kampusu University of Cape Coast, kde jsme se trochu vyspali.

Den 54, sobota 4. 9.

Musel jsem se trochu prospat, vstávám asi v 11. Dnes večer s praktikanty nikam nejdu, místo toho se chci podívat do vesničky Elmina, kde je velká pevnost a hrad.

Ostatní už vstali a všichni se dívají na finálový zápas U17 Ghana - Nigérie. Celá kolej se otrásá. Stala se ale neuvěřitelná věc!! Ghana prohrála!! Jediné, co si tu nikdo nechce přiznat je, že Nigérie byla lepší (tak je to tu ostatně se vším, nikdy není nic jejich vina).

Asi ve 12³⁰ vyrazíme konečně do města. My s Jerryem (praktikant z Holandska) jdeme na hrad, ostatní se jdou najíst do nějaké restaurace, kterou jsme objevili včera večer.

Cestou ulicemi vidíme, že oslavy už jsou v plném proudu. Všude je plno lidí, v jejichž středu je občas vidět velký deštník - známka, že v těch místech se někde nalézá nějaký náčelník. Malí kluci nám vnucují papírky s adresami a chtějí za ně peníze. Je tu hodně bělochů, festivaly jsou oblíbená atrakce.

Hrad je velká, neudržovaná stavba. Je úplně prázdný (ne jako u nás, kde je všude plno nábytku, obrazů apod.) a vše je zchátralé. Jsou tu naaranžována rezavá děla a koule - působí to celkem dobře (jen se jich bojím dotknout, aby se nerozpadly).

Okolí hradu je ale příjemné (alespoň na pohled z dálky) - hrad stojí na nízké skále na pobřeží - je z něj pěkný výhled na pláž a na malý přístav. Je tu několik cel, kde byli drženi otroci, než byli odvezeni do Ameriky. Myslel jsem si, že když jsou pod zemí, bude tam chladno, ale je tam stejně vlhko a dusno jako venku a navíc skoro žádné světlo - nechtěl bych tu strávit ani hodinu. Při vstupu do hradu se kromě vstupného platí ještě za foťák (poplatek je vyšší než vstupné).

Odcházíme k pláži, kde je menší hřiště, na kterém se pravděpodobně bude konat celá ta paráda - je tu totiž plno lidí (a tím pádem i prodejců nejrůznějšího občerstvení). Trvalo nám asi hodinu, než jsme zase našli tu partu, co se byla nasnídat.

Policajti nás pouští přímo na plochu, kde si můžeme udělat skvělé fotky náčelníku z bezprostřední blízkosti (někdy je výhodné být tu bělochem, protože tak máme hodně privilegií. Tohle je ovšem jedna z mála situací, kdy je to výhodnější. Většinou, např. když něco kupuju, si můžu být jist, že zaplatím více než je opravdová cena a než platí domorodci).

Elmina

Asi v 8 večer odjíždím do Elminy, vesnice na pobřeží, asi 20 km na západ od Cape Coastu. Nechci už proflákat noc jako včera a tak se odděluju od ostatních (což většina asi nechápe, ale to je ostatně jejich problém) a dělám si vlastní program. Taxík, kterým jedu je nacpaný, na předním sedadle jsme, včetně řidiče, 3. Cesta je celkem příjemná, jedeme podél pobřeží, jsou tu palmy a slyším příboj. Dávám se do řeči se svým sousedem. V Elmině mi pak pomáhá najít hotel, kde chci přespát. Místnost, ve které jsem spal byla tmavá, páchlo to zatuchlinou a bylo strašné vedro. Bylo to ale o něco lepší než spát venku (ale asi ne o moc, příště to uvážím, jestli vyházovat tolik peněz za takovou kobku).

Den 55, neděle 5. 9.

Ráno vyrazím na prohlídku **hradu**. Je větší a zajímavější než ten v Cape Coastu. Je z něj stejně zajímavý pohled na pobřeží (je také postaven na útesu), ale vězení nejsou tak depresivní.

Kromě Abetifi je to vlastně první vesnice, ve které jsem. Chudoba je vidět všude kolem, někde bydlí lidi jen v boudách ztlučných z prken. V některých místech je nepředstavitelný zápach. Pláž slouží jako veřejné záchody a je celá pokrytá lidskými výkaly - je strašné, jak tu někteří žijí. I tak to je ale lepší než ve vnitrozemí, kde se nemůžou chytout ani toho rybolovu, jako tady, a žijí v hliněných domcích, jejichž stěny jsou rozbrázděné od deště.

Trochu dále od středu je to ale lepší. Pláž je už malebnější a snad by se na ní dalo i koupat.

Po 2 až 3 hodinách jsem unavený a zničený, protože slunce praží a samozřejmě je dusno. Beru si taxi do Cape Coastu a pak 2 hodiny trpím v autobuse do Akkry. Cestování tu opravdu nebude žádná hračka - vedro, nepohodlí, špatné silnice.

Akkra

Navečer ještě peru nějaké věci, ale večer padám jako balvan do postele.

Den 56, pondělí 6. 9.

Potřebuju vyvolat film. Sunil (můj indický spolupracovník) mi nabízí, že jeho bratr má fotostudio a že mi to může udělat zadarmo. Tahle indická komunita drží pospolu a zdá se, že mě taky přijali.

Večer jsem s Davidem na narozeninový večírek. Všichni jsou v kvádrech a berou to vážně. Minulý týden jsem pro Davida na počítači přepsal ústavu klubu, který chce se svými kamarády založit. Je to „welfare club“ sloužící členům k poskytování peněžních částek při různých příležitostech (úmrtí člena rodiny, křtiny, svatba, ...). Všichni zakládající členové klubu jsou teď tady na oslavě a jejich vice-prezident chce, abych se stal jejich patronem.

Tancuje se tu trochu jinak než u nás, kupodivu je to méně dynamické, než jsem zvyklý, takže ostatní jsou v africké normě ale já křepčím. Docela jsem se opil, ale po té skvělé večeři to ze mě vyprchalo. Domů jsme se dostali asi ve dvě ráno.

Den 57, úterý 7. 9.

Konečně dostávám dopis od Danky z AIESECu Čechy. Je tam pro mě skvělá zpráva. V projektu s Izraelem je volné jedno místo, což znamená, že až se vrátím, tak bych mohl odjet pracovat na 3 měsíce do Izraele + trénovat místní AIESECaře. No, měl jsem ale už i tak hodně štěstí, takže tohle se asi nejspíš nepovede, nehledě na to, že to odsud vůbec nemůžu ovlivnit.

Den 58, středa 8. 9.

Immigration Department dělá stále problémy s prodloužením mého víza. Musel jsem je uspokojit dalším papírem, tentokrát akceptací AIESECu Legon, kde je napsáno, že mě akceptují na praxi.

Cítím se pořád unavený. Nevím ale, jestli je to doznívání malárie, nebo tím vedrem.

Den 60, pátek 10. 9.

Lydia, co bydlí u nás, odjíždí na měsíc do Libérie. Jako všichni utečenci z Libérie i ona má loď Tema - Monrovia zadarmo. Nedočkavě se těším na nějaké zprávy z Libérie, protože už přemýšlím jak a kdy se tam podívám.

Dnes jsem konečně ostříhán. Cynthia má v Temě módní salón tak pozvala jednu ze svých pracovnic, aby mě ostříhala. Mám to zadarmo a jsem spokojený - vypadá to celkem přijatelně.

Den 61, sobota 11. 9.

Jsem asi 3 hodiny v práci. Nikdo to však neví, většina je na pohřbu našeho řidiče, který zemřel po autonehodě.

Jsem nepřekonatelně unavený.

Den 62, neděle 12. 9.

Dopoledne jdu s „mum“ do kostela. Chci vidět, jak to vypadá ... Je to celkem zajímavé. Ti co tady v kostele jsou to musí opravdu zajímat, protože je to něco jako škola - učí se tu o různých věcech - jak se chovat, čtou se příklady z bible apod. Většina je ale v místních jazycích (Twi, Ga a Ewe) takže rozumím jen té části co je přednášena v angličtině. Celý program je na Ghanu netypický, protože je perfektně připravený a i perfektně uskutečněný. Kostely tu vypadají jako dřevěné ratejny. Kam se poděla ta elegance evropských kostelů. Zdá se ale, že v křesťanském světě je síla víry nepřímo úměrná honosnosti svatostánků.

Odpoledne následuje zase praní. Jsem úplně KO, i když jsem byl jen v kostele (pravda, 4 hodiny na dřevěné lavici) a pak asi hodinu pral. Kde se ta únava bere?

Den 63, pondělí 13. 9.

Na konci týdne Sunil skoro vůbec nebyl v práci, protože jeho žena rodila (nechtěl bych, aby moje žena rodila zrovna v Ghaně!). Už 3 dny má kluka!!

Stále ještě nemám potvrzení od AIESECu, že neplatím daně. Místo toho budeme muset MY (firma) poslat dopis na Internal Revenue Service se žádostí o osvobození od daní. Je to stupidní a jen se potvrzuje neschopnost místních AIESECařů. Kvůli těmhle problémům jsem zatím dostal plat jen za 1 měsíc, i když jsem tu už měsíce dva. I tak už mám ale ušetřeno \$150.

Za ty dva měsíce jsem poslal 16 dopisů a 30 pohledů, utratil jsem C86 000 (asi 3700 Kč). Pokud to takto půjde dál, měl bych mít na konci pobytu ušetřeno celkem dost na cestování (asi \$1000).

Na našem velvyslanectví jsem si přečetl telexy za posledních 14 dní. Nejvíce mě pobavil spor mezi Klausem a Havlem o návštěvě Rushdieho. Paní Janečková mi nabídla, jestli nechci posílat dopisy diplomatickou poštou, protože je to bezpečnější a levnější (tzn., že do Prahy by šli zadarmo a pak jako normální dopis - musel bych si tedy z domu nechat poslat české známky). Nevýhodou ale je, že ji posílají jen jednou za 14 dní.

Den 65, středa 15. 9.

Dnes poprvé přišla nová praktikantka. Jmenuje se Kinga a je z Maďarska. Měla pracovat v nějaké jiné firmě, ale ta už praktikanta má (důsledek obvyklého informačního šumu mezi AIESECem Ghana a zbytkem světa). Vzal jsem ji a pokusíme se vymyslet pro ni nějakou smysluplnou práci v oblasti marketingu (je ale dosti silně naivní přijet do Afriky na marketingovou praxi, nejvíce praxi tu je spíše o rostoucí entropii zdejší ekonomiky!).

Den 66, čtvrtek 16. 9.

Ráno jsme se byli se šéfem a s Kingou podívat na naše nové sídlo v Temě, kam bychom měli celou továrnu brzy přestěhovat. Vypadá to tam hrozně, jako neudržovaný kravín. I u nás by byl problém to dát do pořádku do konce roku (= za 3 měsíce), natož tady, v té zpomalené zemi.

Doma jsem měl zajímavou diskusi, která mi ukázala, jak se také dají v Africe řešit problémy. Tím problémem bylo, že dívky na základních a středních školách se častěji, než bylo zdravé, dostávaly do jiného stavu. Jaké je tedy ghanské řešení? - zakázali dívkám nosit dlouhé vlasy a hezké šaty, musí být ostříhány na ježka. Proč? - no přece aby nepřitahovaly pozornost kluků.

Den 69, neděle 19. 9.

Večer jsem na menším večíрку - sousedům zemřel bratr, což je tu vždy důvod k radovánkám. Tady se oslavuje opravdu všechno, což souvisí i s představou průměrného Ghaňana o nejvyšší možné dosažitelné blahu: po práci vžít ženu (snoubenku) a jít si s ní sednout do baru nebo na pláž (prostě flákat se) - „*k tomu mi dopomáhej bůh, protože sám bych to nezvládl - pracovat je tak těžké!*“.

Den 72, středa 22. 9.

V práci začínám pronikat do úplně nového povolání - špión a výrobce falešných dokumentů. Kinga bude dělat marketingový výzkum ohledně výroby cementu v Ghaně. Šéf totiž chce založit firmu na výrobu cementu a nejprve chce znát situaci na zdejším trhu. Jsou tu jen 2 takové firmy, takže z nich Kinga bude „tahat“ informace. Naštěstí, v téhle zemi se k informacím vůbec neumějí chovat, takže zaručuju, že ji všechno vyžvaní. Navíc jsem na ně připravil ještě jeden trik, což souvisí s tím paděláním dokumentů. Kinga se představí jako studentka Budapeštské univerzity, která píše diplomovou práci na téma srovnání výroby cementu v Maďarsku a Ghaně (kde je na 6týdenním studijním pobytu). Přesvědčivost dodá falešný dopis s podpisem děkana na falešném hlavičkovém papíře vytištěném na počítači - made by David Kučera.

Do rukou se mi dostal nový časopis „Global Ghana“. Je samozřejmě tištěný v Británii (jako všechno, co má nějakou informační hodnotu). V článku o politickém vývoji Ghany od 1947 jsem našel jména lidí, reprezentantů různých politických sil, kteří všichni byli svrženi převraty. Je ale zajímavé, že ta jména jsou stále ještě jmény různých částí Akkry (NKRUMAH Circle, KOTOKA International Airport, DANQUAH Circle, OBETSEBI LAMPTEI Circle)!

Tvrdá měna je v Ghaně dostupná pro každého, každý může vžít své bezcenné cedi a směnít je za dolary apod. Cedi se chová strašně, jde pořád dolů. Když jsem přijel, tak jsem mohl utratit C1770 denně, abych měl na konci ušetřeno \$1000. Po 10týdnech, abych ušetřil stejnou sumu, můžu denně utratit už jen C1610!

Vážím 78+/-2 kg, pokud se dá věřit naší firemní váze na kartony.

Když jdu ráno do práce, děti z ulice mě zdraví „Uncle David!“ a i v práci mi tak někteří říkají, přestože jsem tam nejmladší. Podle jednoho z nich tím vyjadřují úctu.

Den 74, pátek 24. 9.

Od včerejška ve čtvrti, kde bydlím neteče voda. Cisterny samozřejmě nikde a nikdo to nevěděl (žádné ohlášení předem). Voda se tu pak získává tak, že se vyšlou děti s kýbly a chodí tak dlouho a tak daleko, dokud vodu nenajdou. Pak ten kýbl nesou na hlavě zpět třeba 3 kilometry a to až 4x denně!

Lidé, kteří utečou z Ghany (vždy za lepšími životními podmínkami) kupodivu nemají žádné problémy se zdejší vládou, jako to bylo u nás za komunistů. Vláda to naopak vítá, protože ví, že většina se buď vrátí nebo, pokud najde

práci, bude podporovat svou rodinu ze zahraničí. „Utečenci“ mají naopak problémy s cizími vládami, které přesně vědí, proč odsud černoši utíkají a tudíž se je snaží vystrnadit. Je to přesně naopak než tomu bylo u nás.

Den 75, sobota 25. 9.

Dnešek jsem si vyhradil pro procházku po Akkře (zase jednou po dlouhé době). Nejprve jsem zamířil do **Národního muzea**. Je to relativně malá budova, ale sbírky uvnitř mě zaujaly. Jsou tam vystaveny všechny měnové jednotky co kdy na území Ghany platily - přes zvláštní lasturky, pravděpodobně přivezené ze Seychel (podle jejichž místního jména - cedee - se jmenuje ghanská měna - cedi), přes stříbrné pruty, koloniální peníze Západní Afriky až po dnešní bankovky.

Je tam sbírka hudebních nástrojů, něco z moderního umění, fotografie ghanské domorodé architektury ze severu, ukázky výroby látky z kůry (neuvěřitelné ale fungující). Nejcennější je ale popis různých metod výroby kovových figurek (metodou „ztraceného vosku“), korálků atd. Také tam jsou ukázky velkého množství závaží - všemožné tvary a motivy - které sloužily při prodávání na trhu (na venkově pravděpodobně ještě slouží). Zajímavá je sbírka tzv. „fertility dolls“, což jsou dřevěné nebo železné panenky s velkou hlavou, které na zádech nosily ženy, které chtěly mít dítě.

Vrcholným exponátem ale je ukázka tkaní látky *kente*, spolu s ukázkou různých možných vzorů, z nichž každý má své jméno. Do tohoto typu látky jsem se prostě zamiloval, když jsem jej viděl poprvé před dvěma měsíci. Teď vidím, jakou práci dá takovou látku ručně utkat. Jsou to 5 cm široké pruhy, které se sešijí (22 pruhů pro mužský šat) a pak nosí omotané kolem těla. To mi připomíná, že většina lidí si nechává šít oblečení na zakázku, protože je to levnější (!) a navíc má každý přesně to, co se mu nejvíce líbí. Proto tu lidé chodí tak pěkně oblékaní.

Z muzea jsem vyšel s dobrým pocitem a když jsem se pak jen tak procházel Akkrou, cítil jsem, že se se svým okolím pomalu sžívám a už vše nevidím tak černě a kriticky - poprvé od přiletu.

Baví mě na ulicích pozorovat lidi jak tu prodávají všemožné i nemožné věci. Na jedné skupině prodejců lze pozorovat stádia, kterými každý takový prodejce musí projít než se dostane na určitou stabilní úroveň - od těžkých začátků až po nahromadění určitého kapitálu, které mu umožní efektivnější a jednodušší prodej. Jde o prodejce výrobků firmy *Fan Milk*, která má monopol na mražené mléčné výrobky (jogurt, zmrzlina a mléko). Tyhle výrobky se při prodeji musí neustále udržovat v chladu, aby úplně neroztály - pak by je samozřejmě nikdo nekoupil. První (začínající) skupina prodejců jsou kluci, kteří prodávají své jogurty a zmrzliny z velkého igelitového pytle, na jehož dně je led. Druhá skupina se rekrutuje z té první. S tím, jak ti kluci prodávají déle a déle, vydělají nějaké peníze, které investují do vylepšení svého podnikání - koupí si box, který je zevnitř tepelně izolovaný, něco jako velká termoska - a z něj pak prodávají to, co předtím měli v pytlích. Ani tohle však ještě není konečná fáze. Ti, kterým se nejvíce daří si za vydělané peníze koupit speciální kolo, které jim slouží jako nosič jejich boxu, čímž už nemusí ten těžký box nosit na hlavě a navíc jsou mobilnější. Dál tenhle vývoj může pokračovat např. vytvořením malé sítě prodejců apod. Rozhodně je ale fascinující vidět všechny 3 skupiny pohromadě.

Den 76, neděle 26. 9.

Dnes v noci v Evropě skončil letní čas, takže rozdíl od SEČ je teď jen jedna hodina (tady na rovníku není třeba žádný letní čas zavádět, protože poměr délky dne a noci se během roku skoro nemění).

Už druhý den neteče voda, což znamená mít se jen 1x denně a to navíc ještě systémem „bucket shower“ = z kýblu, protože se pro vodu musí chodit bůhvíjak daleko. Jde doslova o hledání vody. Děcka co jsou tím „hledáním vody“ pověřena se nesmí domu vrátit bez vody. Někdy jdou pro ni i 4x denně a nesou plný kýbl vody na hlavě třeba 3 km!

Během posledních dnů jsem měl hodně diskusí o cenách a cenové politice v různých částech světa a s hrůzou jsem si uvědomil, že Evropa je daleko nejdražší místo na světě (snad jen s výjimkou Japonska)!!!

U nás doma se občas zastaví asi 25letý kluk, který se jmenuje Sako. Je z Libérie, takže jsem se od něj dozvěděl zajímavé věci. Libérie je rozdělena na 9 distriktů, ke kterým Taylor (povstalec ovládající většinu Libérie s výjimkou Monrovie) přidal další. Monrovia (pojmenovaná po 5. prezidentovi USA - Monroe), která je chráněna jednotkami ECOMOG, je v rukou něčeho, co se nazývá „liberijská vláda“.

Den 79, středa 29. 9.

Anna, Davidova sestřenice, která se vyučila švadlenou, v pátek nastupuje do práce u firmy Volta Garments. Bude měsíčně vydělávat C18 000, její výdaje jsou prý „více než C6000“. Nechápu. Ať se snažím jak se snažím, utratím měsíčně C45 000 (je pravda, že cestuju a posílám dopisy a pohledy) a ostatní praktikanti utratí C120 000 - 150 000 za měsíc.

Zase jsem byl na Immigration Department a zase bez úspěchu. Nechápu co s tím pasem dělají. Mám pocit, že to schválně zdržují, což je běžná taktika k získání peněz (úplatků) od bělochů, kteří jsou přece bohatí, tak proč na ně

nepřenést tíhu ghanské ekonomiky!! Tady se dá za úplatek koupit snad všechno. Např. i řidičský průkaz. Když někdo chce, tak nemusí vůbec dělat testy, jen zaplatí C20 000 a má řidičák. Jen cizinci (paradoxně) musí ty testy dělat (bodejť, žádný člověk se bez přípravy nemůže pustit mezi ty šílence za volantem).

Den 80, čtvrtek 30. 9.

Už jsou pěkná vedra a dusna. Je to tak nesnesitelné, že se do práce vždy dostanu mokrý (mám to asi 20 minut chůze, což je jako jít 20 minut zapařenou koupelnou). Naštěstí jsem si domluvil, že mě bude jeden z řidičů každý den ráno vyzvedávat firemním autem.

ŘÍJEN 1993

Den 82, sobota 2. 10.

Včera jsem byl v Afrikiku pokecat s ostatními praktikanty. Domů jsem přišel kolem jedné a všechno už bylo zavřeno. Jelikož se mi nepodařilo nikoho probudit, tak jsem šel za dům na zahradu vyspal jsem se pod palmou. Bylo příjemně, vadili mi jen komáři a švábi.

Ráno, když jsem po sobě po snídani uklízel nádobí, si mě všiml James (Davidův bratranec bydlící tu s námi) a prý že ho mám vždycky zavolat, že to uklidí, podle něj to není práce pro mě. Tady doma se ke mě všichni chovají skvěle.

Na státní návštěvě je v Ghaně v těchto dnech delegace ze Sierry Leone, kde minulý rok kapitán Valentine Strasser provedl převrat. Chtějí se podívat, jak se provádí přechod od vojenské vlády k civilní (stejným vývojem procházela Ghana posledních 10 let - od Rawlingsova (nynější ghanský prezident) druhého převratu v roce 1981). Celá vláda Sierry Leone je strašně mladá, jsou to opravdu ještě kluci - Strasserovi je jen 28. Opozice ghanské vlády (která na konci roku 1992 bojkotovala volby - v Africe běžná praxe - viz. volby v červenci letošního roku v Togu - čímž se připravila o možnost účasti na vládě) se tomu samozřejmě vysmívá, protože podle sebe nevidí na současném ghanském systému nic, z čeho by se mohl kdokoliv učit. Je sice pravda, že to tu hodně skřípe, ale podle mě by se většina západoafrických států měla od Ghany co učit (tak špatně na tom okolní státy jsou!!).

Aburi

Den 83, neděle 3. 10.

S Kingou a s Nati (španělská praktikantka) vyrážíme asi 30 km za Akkru, kde se ve zdejších horách nachází **Aburi Botanical Gardens**. Je to příjemné místo, fouká tady silný vítr, skoro se ani nezdá, že jsme v chudé Africe.

Takovýchto míst tu je ale poskrovnu a navíc se musí platit vstup, i když je to vlastně jen dobře udržovaný park, kterých jsou u nás desítky. Čím dál více si uvědomuju, že se tady každý snaží vytřískat peníze téměř na všem.

Když sjíždíme z hor, je vidět planina, na které se nachází Akkra. Je to velká, rozplácá vesnice, do které se mi vůbec nechce zpátky. Mezi námi a Akkrou jsou tu vidět roztroušené malé vesničky.

Akkra

Den 85, úterý 5. 10.

Opět jsem na Immigration Department Dnes je to už 50 dní, co jsem podal žádost o prodloužení víza. Mám mluvit s nějakým plukovníkem Disu. Ukázalo se, že je to arogantní, vygumovaný voják, který mě seřval a vítězoslavně mi sdělil, že „již“ před 14dny poslali dopis na AIESEC s tím, že chtějí mluvit s člověkem, co za AIESEC podepsal tu žádost o prodloužení, jako bych já mohl za to, že AIESECáři jsou neschopní sem dojít. Taktně samozřejmě pomlčel o tom, že před těmi 14dny tam moje žádost ležela už celých 36 dní (zatímco oni se šťourali v nose). Nezbyvá tedy nic jiného, než přivést sem Edmunda.

Den 88, pátek 8. 10.

Kinga ode dneška pracuje u Unileveru, kde bude snad mít větší možnost rozletu ve svém oboru.

Minulý víkend jsem se domluvil s Jonesem (manžel Glorie, Davidovy sestry), že se na víkend přijedu podívat do Kumasi a spojím to s návštěvou jezera Bosumtwi. Z Akkry odjízďím v 7 večer, přestože jsem v autobuse seděl již před šestou - vždy se tu totiž čeká, než se příslušný dopravní prostředek (bus, tro-tro, taxi) naplní, takže tu není žádný fixní jízdní řád.

Kumasi

Cesta byla celkem OK, silnice většinou dobré, trvala asi 4 1/2 hodiny a v půl dvanácté jsem byl před kanceláří Rothmans v Kumasi, kde jsme si s Jonesem dali sraz (Jones je zodpovědný za Ashanti region v distribuci výrobků dovážených firmou Meridian Tobacco, k nimž patří i Rothmans).

Den 89, sobota 9. 10.

Jones jede ráno na poradu, alespoň mě sveze do města (bydlí na okraji Kumasi). Na město mám však jen 2,5 hodiny, protože v jednu s ním mám sraz, jedeme domů na oběd a pak všichni i s Glorií a malým Julienem vyrazíme k jezeru Bosumtwi.

Prvním mým cílem je **National Cultural Centre**, kde je Ašantská knihovna, malé muzeum zasvěcené ašantské historii a králi Prempehu II (vládl do roku 1975). Muzeum je malé ale zajímavé. Je tady replika zlaté stolice, která je pro Ašanty tak svatá, že na ni ani král nesmí sedět. Koupil jsem si příručku jazyka Twi (nejrozšířenější jazyk v Ghaně), takže se budu moci začít učit.

Naproti N.C.C. je nemocnice, která je známá tím, že je na jejím pozemku už 3 století zapíchnutý **meč**. Není to meč ledajaký, tvrdí se, že až ho někdo ze země vytáhne, ašantské království se rozpadne.

V Kumasi je velký **trh**. Skoro všechny jeho stánky (dají-li se ty dřevěné kůlny tak nazývat) jsou pokryté plechovou střechou, což při pohledu z některého z okolních kopců působí zvláštním dojmem. Pro mě má tenhle trh ale ještě jiné kouzlo. Před rokem a půl jsem v jednom měsíčníku UNDP (United Nations Development Programme) viděl první fotku z Ghany. Byla to fotka trhu v Kumasi. Když jsem našel to místo, odkud byla ta fotka přibližně udělaná, měl jsem takový zvláštní pocit uspokojení a samozřejmě jsem si ten pohled taky vyfotil.

Kumasi je celkem příjemné město, hlavně se mi líbí, že to není placka jako Akkra, ale je posazeno v kopcovitém terénu, což umožňuje pohled na město z nadhledu. Některé domy, stejně jako v Akkre, mi svými sloupy s podloubím připomínají domy na jihu USA (vliv z doby otrokářství).

Po obědě jsme se vydali k **jezeru Bosumtwi**, což je největší kráterové jezero (sopečný kráter naplněný vodou) v Africe. Bohužel ale přšelo, takže jsem u něj nemohl přespát, což byl původně hlavní důvod proč jsem sem jel. Ale i v dešti se mi líbilo a musím se sem podívat někdy za pěkného počasí.

Přespál jsem zase u Jonese a Glorie. Jones je zvláštní člověk a rozhodně nadprůměrně schopný. Je mu 28, je celkem úspěšný obchodník, má přehled a hlavně - zajímá se o Izrael (půjčil jsem si od něj životopis premiérky Izraele Goldy Meierové, což je vlastně životopis novodobého Izraele). Mám pocit, že je mi hodně podobný. Vymyká zdejšími měřítkům, protože mu to myslí efektivně a neutápí se v chaosu jako zbytek Ghany. Navíc mi vypověděl celý svůj životní příběh a i vývoj vztahu s Glorií.

Den 90, neděle 10. 10.

Ráno jsem si pustil záznam ze zasnub Jonese a Glorie. Říkají tomu zasnuby, ale je to vlastně svatba, s tím rozdílem, že není zpečetěná v kostele. Podle zvyků kmene Ga (kmen žijící kolem Akkry, z něhož pochází moje rodina) se jejich ženich neúčastní, místo toho k nevěstě přijdou jeho sestry, matka apod. a prezentují dary, které si nevěstina rodina vyžádala (šaty, peníze a jiné věci). Pokud je otec nevěsty příjme, je ruka v rukávu. V dnešní době, kdy je v Ghaně špatná ekonomická situace, využívají rodiny nevěst tohoto rituálu k tomu, aby získaly nějaké materiální věci, což má samozřejmě za následek ten fakt, že si každý svatbu pořádně rozmyslí, protože to není vůbec levná záležitost. Ostatně snad všechny podobné události jsou tu způsobem, jak se rodina může prezentovat, takže se pak finančně vzpamatovává několik let.

Odpoledne mě George (člověk z Jonesova týmu) odvezl do města. Tam jsme nemohli projet jednou ulicí, protože byla přehrazená židlemi a lavicemi - obvyklé při pohřbech, které se tady vždy mohutně oslavují (ukázka jak lidé nemyslí na důsledky svého chování).

V Kumasi je taky **palác Ašantského krále**, kterého Ašanti považují za svého vládce. Prezidenta Rawlingse jako hlavu státu neuznávají, protože není Ašant a není „správný“ příbuzný předešlého krále (správný příbuzný = králem je vždy zvolen nejstarší syn sestry současného krále).

Akkra

Den 91, pondělí 11. 10.

V^{9³⁰} jsem měl být na Immigration Department, kde jsem měl sraz s Edmundem, ale jako na potvoru, zrovna když to nejvíc potřebuju, pro mě náš řidič ráno nepřišel. Zuřil jsem, ale když jsem se dozvěděl, že je nemocný, tak jsem nic neřikal (prostě smůla smůlovitá). Na I.D. jsem se tedy dostal s půlhodinovým zpožděním a Edmund už tam samozřejmě nebyl.

Využil jsem tedy alespoň toho, že jsem ve městě a zašel na naše velvyslanectví. Velvyslanec mě pozval na recepci, kterou pořádá pro velvyslance a jiné hosty ve své rezidenci ku příležitosti státního svátku 28. října.

Den 92, úterý 12. 10.

V práci začínám být pod velkým tlakem. Mým hlavním projektem je program na řízení výroby, ale každou chvíli někdo přijde, že chce začít používat počítač k tomu a tomu účelu a Davide udělej to. Pak samozřejmě všechno do počítače třískám já a oni si jen libují, jak skvěle využívají počítač, když jim denně přinesu výpis. Na vlastní program mi tedy zbývá tak polovina času. Původně jsem chtěl být hotov v listopadu, ale vypadá to spíše na leden.

Rozhodl jsem se měsíčně platit nějaké peníze rodině, protože se mnou mají asi nemalé výdaje a navíc jsem se stal součástí rodiny, do které vlastně příbuzensky nepatřím (i když pro ně je přítomnost bělocha hodně prestižní otázka, takže jim to asi ani nevadilo). Cítím se tak trochu lépe (alespoň nejsem jako příživník).

Minulý víkend Efua zkritizovala moje špinavé tenisky (když jsem v nich odjížděl do Kumasi). Vysvětlil jsem jí, že je to otázka sentimentu, že čím špinavější jsou, tím více mi připomínají všechna ta místa, která se mnou procestovaly. Dnes jsem přišel domů a ty tenisky byly vyprané!!

Den 93, středa 13. 10.

Jelikož je velice pravděpodobné, že si zdejší pobyt prodloužím, musím si taky prodloužit svoje zdravotní pojištění. Píšu proto pojišťovně do Prahy. Nemůžu se však spoléhat jen na ty úředníky v Praze a proto píšu stejný dopis i domů.

Také se blíží den, kdy vyrazím na cesty. Zatím ještě přesně nevím kam. Pokud tu ale zůstanu déle, chci cestování rozdělit na dvě části. První část bude v zimě (leden?). Chci jet na západ navštívit ty země, ve kterých skoro pořád prší a jen teď v zimě to trochu ujde: Libérii, Sierru Leone a Guineu. Spolu s nimi chci projet také Pobřeží slonoviny, a Mali. Druhá vlna by byla někdy na jaře: Togo, Benin, Nigérie, Burkina Faso.

Náš řidič, co mě vždy ráno vyzvedává, je původem z Nigérie (kmen Hausa). Proto nosí na hlavě pořád čepičku. V Nigérii je muslimská většina a i on k ní patří.

Den 94, čtvrtek 14. 10.

Ráno jsem spolu s Edmundem (kterého jsem vyzvedl v Legonu) opět na Immigration Department. Je to neuvěřitelné, ale ty byrokrati nám řekli, že máme přijít znovu v úterý! Asi mi to nebude trvat dlouho a někoho z nich napadnu a nakopu, což bude konečně důvod k tomu, abych byl vypovězen (vysvobozen?).

Alespoň, že jsem se stavil na některých velvyslanectvích a vyzvedl formuláře na víza, jinak by mi to dopoledne připadalo proflákané. Na nigerijském velvyslanectví se chovají, jako by jim patřil svět a prý jsem si měl vízum opatřit „ve své zemi“. Na liberijském velvyslanectví dnes nepracují (jen v pondělí, středu a pátek), což je paradoxní, protože právě tahle země bude muset začít makat, aby se zotavila z války. Pokud tam ale taky budou pracovat jen 3 dny v týdnu jako jejich velvyslanectví, tak se moc daleko nedostanou.

Den 95, pátek 15. 10.

Už 2 měsíce pokračuje stávka univerzitních učitelů, kteří chtějí vyšší plat.

V *Ghanaian Times* jsem si přečetl článek nazvaný „*Rasismus v Evropě*“. Musel ho psát nějaký typický Afričan, kterému je cizí pracovat a chtěl by všechno, ale bez práce. Evropské vlády nazval rasistické, protože omezují svobodu pohybu tím, že nechťejí Afričanům vydávat víza. Ani slovo o tom, proč Afričané chtějí do Evropy, že místo aby zamakali doma, chtějí raději do hotové a vyvinuté Evropy. Když vidím tu jejich drzost, začínám už chápat Dhawana (šéf), že na ně někdy musí křičet, protože jinak si strašně dovolují nebo hrají ublížené chudinka.

V koupelně jsem měl dnes večer společnost - ještěrku, švába, pavouka, můru a komáry.

Boti Falls

Den 96, sobota 16. 10.

S Kingou se jedeme podívat na Boti Falls - **vodopády** asi 50 km za Akkrou. Ve městě Koforidua musíme přeseďat na jiné tro-tro. Čekáme ale asi 2 hodiny než se naplní, abychom mohli odjet. Ty dvě hodiny si připadáme jako v ZOO.

Každý na nás civí jako bychom spadli z měsíce. Po nějaké chvíli k nám přistoupil starší muž a prý odkud jsem a že jsem silný muž a pak jestli bych mu tedy něco nedal. Zeptal jsem se ho, jestli chce peníze. On že ano. Tak jsem mu řekl, že každý chce přece peníze, já taky a jestli by tedy nedal nějaké on mě. Na to se zarazil a odpověděl: „*Já tobě? Vždyť ty jsi přeci milionář!*“. Na to jsem se musel začít smát, i když to bylo spíše k pláči, ale prostě mi ruply nervy. Bylo to ostatně lepší, než abych vybuch a začal mu nadávat do ignorantů, kteří nevědí nic o světě. Není to ostatně jeho chyba, že má tak naivní názory.

Kingou jsem každému radši představoval jako svoji ženu, protože se s ní každý chce kamarádit a nedá se odhadnout co vlastně opravdu chce, takže jsme se uchýlili k tomuhle bezpečnostnímu opatření.

Když jsem konečně na místě u Boti Falls, zjišťujeme, že je to snad první pro turisty udržované místo mimo velkých měst. Vodopády jsou vysoké asi 25 metrů a jsou to dva proudy, kterým tu říkají „**muž**“ a „**žena**“. Dolů, k jezírku do kterého padají, se sestupuje po schodech a jelikož je to v údolí, vodní tříšť je všude ve vzduchu a vlhkost vzduchu je 100%. To nám ale vůbec nevadí a děláme si piknik (ananas a sladký chleba). Teď je tu celkem hodně vody, ale v suchém období (v zimě) je vody o hodně méně. Jsou tu také termiště a v jednom jsme dokonce viděli termita - byl černý, velký asi 2 cm a měl velká kusadla jako nůžky.

Jelikož jsme byli uprostřed džungle, vydali jsme se jí trochu prozkoumat. Bylo velké vlhko, vegetace hustá, všude palmy a liány, kokosové ořechy a krásní motýli. Lilo se z nás jako z konve - bylo to zatím asi nejvlhčí místo, kde jsem v Ghaně zatím byl.

Akkra

Den 97, neděle 17. 10.

Je až s podivem jak často noviny píšou o čarodějnicích. Většina mých známých, včetně mé rodiny, na ně i věří. Je to neuvěřitelné, ale není se co divit, když noviny tyhle pověry živí, místo aby je vysvětlovali.

Dnes jsem byl půl dne v práci, protože jsem chtěl přepsat alespoň část deníku do počítače.

Expanze firmy pokračuje pomalu. Původní termín přesunu celé továrny do nové lokality v Temě byl listopad. Teď je to spíše únor (a to s hodně velkým štěstím) - indická firma, u které jsme objednali stroje nás zklamala a posílá je teprve teď asi s dvouměsíčním zdržením, Dělníci na stavbě jsou pomalí, prostě typičtí Ghaňané.

Den 99, úterý 19. 10.

V 10⁰⁰ mám na Immigration Departmentsraz s Edmundem. Samozřejmě, že jsem se ho nedočkal. Alespoň jsem ale obešel další velvyslanectví (tentokrát pěšky, nechtěl jsem být závislý na našem řidiči, který je silně nespolehlivý).

Překvapilo mě velvyslanectví Pobřeží slonoviny - elegantní bílá budova, anglický trávník, příjemný personál.

Nechal jsem tam svoje údaje, protože musí nejprve poslat telex do Abidjanu (pocházím z, pro ně neznámého, státu).

Prezident Pobřeží slonoviny je už 5 měsíců ve Francii v nějakém sanatoriu (není divu, oficiálně mu je už 88 let, ale prý je mu ve skutečnosti o několik let více!).

Den 100, středa 20. 10.

Ráno mřím opět do Legonu, chci mluvit s Edmundem, dozvědět se proč opět zklamal. Samozřejmě tam není. Od Mika se dozvídám, že včera na Immigration Department byl, mluvil s jedním z těch úředníků a prý chtějí dopis od AIESECu International z Bruselu.

Od našeho řidiče jsem se dozvěděl, že muslimové v Africe nemají nic proti Židům. Moc tomu ale nevěřím, protože muslimové jsou všude stejní.

Večer jsem měl menší konflikt s Amou, který vyústil v to, že začala trucovat a nemluví se mnou. Jsem zvědav, jak dlouho jí to vydrží.

Den 102, pátek 22. 10.

V večer v Afrikiku konečně mluvím s Edmundem. Už na něj ani nekřičím, protože vím, že to nemá cenu. Potvrzuje mi, že Immigration Department chce dopis od AIESECu Ghana a od AIESEC International v Belgii.

Ada

Den 103, sobota 23. 10.

S Kingou vyrážíme na východ, do městečka Ada, které leží v ústí řeky Volta do Atlantiku. Cestou projíždíme zcela odlišnou krajinou než jaká je mezi Akkrou a Kumasi - tady převládá savana s nízkou trávou a sem tam nějakým keřem nebo stromem.

Ada je typická, malebná vesnička. Připadám si opravdu jako v Africe - místní trh vypadá jako z filmů o Africe někde v Keni.

Řeka Volta je tmavě modrá a jelikož je krásné počasí, kontrastuje se sytou zelení palmových hájů ozářených sluncem. Pláž je nádherná, písek je ale tak horký, že po něm bosí musím utíkat (přesně jako u Rudého moře v Izraeli). Moře je teplé, vlny jsou hrozivě vysoké a silné. Je tu spousta lastur a sépiových kostí. Všude kolem nás jsou děcka. Samozřejmě chtějí peníze. Nezbyvá nám než je ignorovat - po nějaké době to pomáhá.

Vypadá to tu jako v pohádce - pláž s kokosovými palmami, rybářské vesničky s dřevěnými domky se střechami a ploty z palmových listů, některé z nich se suší na pláži. Dali jsme se do řeči s domorodci a ochutnali kokosové ořechy přímo z palmy. Prostě idyla. Jeden domorodec se mě zeptal, jaký krém používám, že mám tak bílou kůži. Ten den ale silně zčervenala - ještě nikdy jsem se tak hrozně nespálil. Byla to asi cena, kterou jsem musel zaplatit za návštěvu toho ráje (pro nás je to ráj, pro ně ale tvrdé živobytí).

Akkra

Večer v Akkre jsme ještě silně zmokli, když jsme byli na cestě k Bee, jedné modelce (sestra Davidovi dívky), která nabídla Kinze bydlení. Kinga se ze své rodiny musí odstěhovat, protože se brzy vrátí jejich syn z Británie - je to podivné a zároveň nezdořilé, zvláště když se jí na začátku dostalo ujištění, že tam může bydlet jak dlouho chce, což bylo teď samozřejmě popřeno.

Den 104, neděle 24. 10.

Hned ráno je u mě Kinga. Dnes večer se musí odstěhovat pryč z rodiny. Její rodina se k ní ráno chovala dost nepřátelsky. Brečí. Na pár dní se nastěhuje ke svému šefovi, který bydlí v opravdu nádherném domě v jedné klidné čtvrti Akkry, než najde něco jiného.

Odpoledne jsem se u nás na dvoře schválně zapletl do přípravy *fufu* - místního nejrozšířenějšího jídla. Připravuje se tak, že se nejprve rozdrtí cassava, plantain a yams, čímž vznikne hmota, která nemá vůbec žádnou chuť. Ta se pak jí (rukama) s omáčkou - dnes jsme měli arašídovou. Když jsem si minule (před dvěma měsíci) stěžoval, že to nemá žádnou chuť, upozornili mě, že se to nemá žvýkat ale pouze polykat - to je tedy skutečně skvělé jídlo! Dnes jsem teda zkusil polykání, ale i tak je to bez chuti.

Večer se u mě objevila Ama - už nemohla vydržet to trucování. Pokoušela se ze mě dostat omluvu, ale když viděla, že to je marné tak to vzdala a začala se chovat zase normálně.

Ze včerejška jsem tak spálený, že mám na ramenou puchýře a na obličejí je ta spálená kůže úplně tvrdá - všichni se tomu diví, protože tady se to nestává. Ama na základě toho tvrdí že oni (černoši) jsou tedy silnější než my (běloši). Musel jsem ji tedy vysvětlit jak se mají věci s pigmentem.

Den 106, úterý 26. 10.

Kinga se včera přestěhovala na čas ke svému šefovi. Je to Francouz a bydlí tu s manželkou a dcerou. Večer jsem je byl navštívit - jejich dům je bílý, což je tu výjimka, protože tady všichni barví domy zevnitř namodro nebo načerveno protože bílá se podle nich hned ušpiní. Připadal jsem si, jako když vůbec nejsem v Africe, ale spíš jako v nějakém velkém domě na francouzském venkově.

Od Kingy jsem se dozvěděl, že Balkan Air zrušil linku Lagos - Akkra (na zimu). Hned jsem se zhrozil představou, že se se všemi věcmi budu na zpáteční cestě kodrcat přes Togo a Benin do toho, všemi zatracovaného, Lagosu. Naštěstí však Balkan na linku Lagos - Akkra bude používat Ghana Airways. Tzn. pokud poletím zpět do března '94, Ghana Airways mě dopraví do Lagosu a odtud poletím Balkanem do Sofie.

Den 107, středa 27. 10.

Do práce mi zavolal Mike (AIESECář). Nedávno jsem ho požádal, aby mi poslal ceny počítačů, které prodávají - pro naši síť. Je zvláštní, že se ozval během několika málo dní (a telefonem, skoro jsem myslel, že ho tady neumějí používat), protože jinak jsem o něm neslyšel jak je rok dlouhý. Asi pro ně tu praktikanti nejsou důležití, pokud z nich nekápnou nějaké peníze (jako tenhle byznys s počítači).

Už přes týden u nás doma zase neteče voda. David musí každý den ráno vzít auto a dojet pro ni do Akkry. Je to hrozné, ale opět jde jen o zvyk.

S „mum“ se snažím trochu mluvit v Twi. Zatím jsem se naučil pár frází, pozdravů atd. Dělá ji to velkou radost, a pro nás pro oba je to celkem sranda.

Den 108, čtvrtek 28. 10.

Večer jsem na koktejlu, který náš velvyslanec uspořádal ku příležitosti 28. října. Je tu plno lidí, různé národnosti - Evropani, Indové, Japonci, Afričani, Američani a samozřejmě Češi. Je to úleva zase si jednou promluvit česky. Z Čechů tu je jedna zdravotní sestra pracující v nemocnici v Korle Bu, jedna sekretářka (vzala si Ghaňana) s dcerou, dva inženýři od Zlína a žena jednoho doktora. Sekretář velvyslanectví, pan Mach, se začátkem roku vrátil z Afghánistánu, odkud musel utéct, když bylo naše velvyslanectví, během války v Kábulu, rozstříleno.

Rezidence velvyslance, kde se koktejl konal, je velký, příjemný dům situovaný v Airport Residential Area. Má velkou zahradu s trávou, bazén a betonový kurt. Většina místních zaměstnanců velvyslanectví mě už zná, protože se (relativně) často stavuju v budově velvyslanectví v centru Akkry.

Den 109, pátek 29. 10.

Večer Kingu a mě pozval Sunil na večeři do čínské restaurace. Spolu s námi tam byla i jeho žena Preeti, která v neděli odlétá na 2 měsíce do Indie a její bratr Honey, cestující po Africe za obchodem. Jídlo bylo vynikající, i když obsluha typicky ghanská = pomalá. Jako jediný jsem jedl hůlkama.

Den 110, sobota 30. 10.

Doma konečně zase teče voda. Už ani nevím, kdy to bylo naposled.

V práci mě navštívil Honey (bratr Preeti) s nabídkou, že pokud někdy pojedou do Indie, mám u něj zajištěný pobyt v Bombaji.

Večer se místní česká komunita schází v zahradní restauraci Aerostar na letišti. Dnes jsou tu skoro všichni. Paní Janečková (žena velvyslance) za týden odlétá na dovolenou, tak to oslavujeme. Velvyslanec mi říká „pane inženýre“, já jemu „pane velvyslanče“. Mach chce, abych jim s něčím pomohl na počítači. Velvyslanec musel na začátku roku 3 měsíce běhat po místních úřadech, aby nebyla právně přerušena kontinuita diplomatických vztahů ČSFR a nyní České republiky s Ghanou. Slovensko tady zastoupení nemá. Velvyslanec na tu oslavu 28. října Slováky nepozval.

Den 111, neděle 31. 10.

Dopoledne jdu s „mum“ do „jejího“ kostela. Chci ji udělat radost, protože mají 50leté výročí „Presbyteriánského ženského sboru“ a ona bude mít nějakou řeč - chce, abych ji vyfotil.

LISTOPAD 1993

Den 116, pátek 5. 11.

Stal se zázrak. Po 81 dnech čekání v „ilegalitě“ jsem byl opět uznán jako rezident v Ghaně - dostal jsem totiž půlroční vízum, platné do 15. 2. 1994. I tak ale moje odysea s Immigration Department končí jen dočasně, protože v lednu chci odjet do Pobřeží slonoviny, k čemuž budu potřebovat re-entry vízum pro návrat do Ghany a pokud si budu chtít svůj pobyt prodloužit za 15. 2. 94, budu muset opět požádat o další vízum - dvě typické „úplatkové situace“.

Naše pravidelná setkání praktikantů byla přesunuta z Afrikika, zahradní restaurace v příjemném prostředí ale strašným personálem a kupou prostitutek, do Scotch Clubu, restaurace na The Circle. Scotch Club sice není na pohled tak příjemný, ale o to více je „ghanský“ (je to vlastně betonový dvůr se stolky a židlemi), nejsou tady skoro žádní turisté (my praktikanti jsme tak trochu hrdí na to, že nejsme jen turisté, ale že tu žijeme a pracujeme, i když pro černochoy budou všichni běloši vždycky jen turisté) a je tu levné pivo.

Den 119, pondělí 8. 11.

V časopise *African Business* jsem se výborně pobavil článkem „AIDS - Did it start in a US war lab?“. Tenhle článek popisuje, jak v 70. a 80. letech byla v Americe syntetizována nová biologická zbraň, která byla vyrobena tak, aby byla „ethno-selective“, tzn. zabíjela jen lidi určité lidské rasy. Virus pak byl údajně rozšířen ve vakcíně proti neštovicím, hlavně do Afriky a Asie, kde se projevil jako nemoc AIDS. Jako „důkaz“ jeho „ethno-selectivity“ byla přiložena mapa světa ukazující počet nemocných AIDS (v Africe 7 mil., v Americe 1 mil.) a faktem, že nakažených AIDS je mnohem více mezi černochy a Asiaty než mezi bílými. Autor (s největší pravděpodobností nějaký zakomplexovaný černoch) jaksi pozapomněl na vliv úrovně hygieny a gramotnosti a podobné maličkosti.

Už asi týden zase neteče voda (vlastně už 14 dní, protože naposledy tekla jen půl dne). Bez vody je prý polovina Akkry, což jen napomáhá k šíření infekcí, protože někteří černochi se prostě nemýjí, jelikož jsou líní si vodu sehnat. Naštěstí to není případ naší rodiny. Vstávají v půl šesté ráno (nebo i dříve) aby do snídaně byla voda.

Den 120, úterý 9. 11.

Můj šéf dnes odlétá na 2 týdny do Indie, což znamená, že naše diskuse o mém budoucím působení musíme přeložit na konec listopadu. Původně mám skončit v polovině prosince.

Den 123, pátek 12. 11.

Zítřka se v Indii slaví hinduistický Nový rok - Diwali. Vyrobil jsem pro Sunila na počítači celkem ucházející přání - je úplně nadšen. Chce jej rozeslat všem známým.

V práci se objevil jeden Američan, asi tak 55, bývalý předseda Standard&Chartered Bank v Ghaně. Teď dělá poradce pro APDF (African Project Development Facility). Z jeho názorů vyplynula zajímavá věc, nad kterou jsem už taky přemýšlel. Podle něj je tu při delším pracovním pobytu pro člověka nebezpečí, že si zvykne na místní pomalý způsob chodu událostí a práce a nutnost často dělat kompromisy, což pak může ovlivnit jeho „použitelnost“ v tvrdých ekonomikách jako je Evropa nebo Amerika. Podle něj k získání zkušeností tu stačí půlroční, maximálně roční pobyt.

Den 124, sobota 13. 11.

Večer jsem opět v Aerostaru s ostatními Čechy. Tentokrát jsem poněkud šokován vztahy, které v této komunitě vládnou. Lidé se tu navzájem pomlouvají, někteří se chovají jako typičtí maloměšťáci a nenachází na místní společnosti nic pozitivního (v čemž případě nechápu, proč tu „dlí“). Správní jsou ti dva Zlíňáci, Pavel a Jarda, kteří to vše berou s úsměvem, což je asi ten nejlepší způsob, na který jsem zatím přišel.

Ještě před Aerostarem, jsem se odpoledne znovu setkal s Eddiem - asi 25letým Holanďanem, kterého jsem poprvé potkal na Immigration Department z Evropy přijel přes Saharu (nigerskou cestou), teď tu pracuje (ilegálně) a před koncem roku se chce vrátit zpět. Buď letadlem, lodí z Temy nebo po zemi do Mauretánie, letadlem do Maroka a busem do Holandska. Prý se už teď dá projet přes Západní Saharu, od té doby, co je mezi tamějšími Polisarii a marockou armádou příměří.

Opět zajímavý článek v *African Business*. Tentokrát o referendu a zrození Eritrei. Vliv referenda a euforie kolem zrození téhle nové země byla taková, že i děti si hrály na volební komise s volebními lístky a hlasováním.

Konečně jsem se dozvěděl něco víc o malárii. Vyplyvá z toho, že je to dost nebezpečná choroba a je štěstí, že se dá léčit. Virus malárie, který je přenášen komáry druhu *Anopheles*, napadá červené a bílé krvinky, které se začnou rozpadat, čímž je snížena schopnost okysličování těla, srážlivost krve a i imunita. V pokročilém stadiu začne člověk samovolně krváčet a končí to smrtí udušením.

Den 128, středa 17. 11.

V práci jsme byli celý den bez elektřiny. Znamenalo to být ve vedru a dusnu, až mě z toho začal bolet žaludek. Naštěstí jsme měli trochu rozptýlení, protože nám z Antverp přišlo několik tun papíru v rolích na nákladáčích.

Cedi se začalo chovat šíleně. Během pěti dnů pokles ze 750 za dolar na 785 za dolar, což byl předtím tak dvouměsíční proces. Ještě včera bylo 770.

Den 129, čtvrtek 18. 11.

O víkendu se v Indii oslavoval Nový rok, takže každý zaměstnanec dostal od managementu jako dárek nějaké peníze. Dělníci C1000, já C4000 (asi 6 dolarů).

Klima začíná být nesnesitelné - je hrozné dusno, že si i místní stěžují. Večer často prší (a to dost), což je prý v tuto roční dobu taky neobvyklé.

Zdá se, že mě zase obchází malárie, cítím se všelijak a asi mám horečku. Poučil jsem se však ze své minulé stupidity a hned jsem si koupil chloroquin a zahájil samoléčbu.

Den 130, pátek 19. 11.

V Nigérii se zase ujala moci armáda. Po tři měsíce se civilní vláda (o které každý věděl, že byla ovládána odstoupivším diktátorem generálem Ibrahimem B. Babangidou (známý jako International Bad Boy)) snažila dostat zemi z krize, ale jediným výsledkem je 700% zdražení benzínu a tím vyvolaná generální stávka. Nový velitel - generál Abacha zakázal všechny demokratické instituce. USA a Británie prý na Nigérii uvalily ekonomické sankce.

V Ghaně je silná nálada proti Pobřeží slonoviny. Poté, co byly v Pobřeží slonoviny zabity desítky Ghaňanů, po jednom fotbalovém zápase Ghana-Pobřeží slonoviny, ozývají se hlasy o přerušení dodávky elektrického proudu z Akosombské elektrárny a dokonce uzavření hranic.

Den 135, středa 24. 11.

Dnes jsem byl doma upozorněn na to, jaký vliv mám na ostatní v domě - většina teď pije čaj bez mléka, jako já, i když tu předtím pili čaj s mlékem podle anglického zvyku.

Viděl jsem 2 auta z Libérie. Jen nevím, jestli sem přijela teď nebo jestli tu byla celé ty 3 roky během liberijské války.

V rozhlase hlásili, že Havel podepsal nějaký nový proti-kriminální zákon.

Jsou tu tak neuvěřitelné dopravní zácpy, že cesta z firmy do banky a zpět se může lehce stát půldenní záležitostí.

Už týden mám nepřetržitě bolesti hlavy. Možná na to měla vliv ta malárie, ale nejpravděpodobněji je to tím hrozným počasím, protože i mum a i Kinga mají problémy.

Prezident Pobřeží slonoviny Houphoët-Boigny se po půl roce vrátil domů z pobytu v evropských sanatoriích. V pobřežněslonovinské televizi o té události nebyla ale ani zmínka, což se zdá většině pozorovatelů krajně podezřelé a tak se spekuluje o jeho zdravotním stavu. Pravděpodobně budou problémy s jeho nástupcem, protože černoši se o moci nikdy nedohodnou bez nějaké řežby. Jelikož Pobřeží slonoviny je jeden z největších vývozců kaka, tahle nejistota se hned projevila ve vzrůstu cen kaka na světových komoditních burzách.

Den 136, čtvrtek 25. 11.

Večer byl opět jeden z, v této době četných leč netypických, pravých tropických lijáků. Se vzduchem to udělalo úplně divy. Hned se dalo mnohem lépe dýchat, i když tenhle problém si normálně vůbec neuvědomuju, protože jsem si za tu dobu už zvykl. Doma jsme chytali dešťovou vodu, protože té normální je nedostatek, jelikož v celé Akkře pokládají nové vodovodní potrubí. To znamená, že se budu asi mýt v dešťové vodě.

Den 138, sobota 27. 11.

Včera odjel Jerry, poslední praktikant, který přijel přede mnou. To tedy znamená, že teď tu jsem „služebně“ nejstarší. Všichni jsme se modlili, aby ho pustili do letadla, protože neměl prodloužené vízum. Když mu vypršelo, tak o něj požádal (což bylo před pěti měsíci), ale měl stejné problémy jak já. Když se tam byl 2 týdny před odletem zeptat, jestli už je hotové, řekli mu, že ztratili jeho formuláře a že musí celou proceduru začít znova. Tak si od nich vzal svůj pas a vykašlal se na to. Na letišti pak ukázal dopis od AIESECU a od firmy a pustili ho. Prostě neuvěřitelný bordel.

Před týdnem přijela další praktikantka z Maďarska. Jmenuje se Žofie a bude tady 2 měsíce.

Den 139, neděle, 28. 11.

S Kingou, Žofii a Inéz (praktikantka z Německa) jsme se šli podívat do **Arts Centre**. Holky jen tak, já chci koupit něco na vánoce pro rodinu u které bydlím. Mají tam tisíce nádherných věcí - od všemožných dřevořezb a sošek po věci ze slonoviny, tašky z hadí a krokodýlí kůže, náhrdelníky, krásné látky (kente) atd. Dobře se tu cvičí ve

smlouvání cen. Často se mi podařilo usmlouvat cenu až na 1/5 původní ceny, což je pro ně i tak výdělečné. Budu se muset na velvyslanectví zeptat, jestli smím vyvézt slonovinu a kolik, protože ty věci z ní jsou prostě úžasné (sakra, už začínám uvažovat jako nějaký snob).

Odpoledne jsem byl s Jardou a Pavlem (ti dva zlíňáci) v **Kokrobite**, pláži asi 30km od Akkry. Poprvé jsem se v Ghaně koupal v moři. Bylo to skvělé - velké vlny, že jsem se v nich ztratil, silný příboj a nádherná pláž s palmami. Byli tam s námi polští manželé - Richard a Dana. Richard pracuje už přes 10 let pro UNILO (Unite Nations International Labor Organization), takže jsem měl možnost dozvědět se něco o podmínkách práce pro UN.

PROSINEC 1993

Den 142, středa 1. 12.

Zdá se mi, že má Kinga komplexy z toho, že nepochází ze západní Evropy a tudíž nemá tolik peněz jako ostatní praktikanti. Pořád totiž mluví o tom, jak to mají bohatí jednoduché a přímo šilhá po všech těch přepychových věcech. Když má někdo hodně peněz, tak je podle ní zdědil, skoro si nepřipouští názor, že by je taky někdo mohl vydělat z ničeho.

Den 144, pátek 3. 12.

Dnes je Farmer's Day. Celý rok se farmáři snaží, aby pak byli vyhodnoceni jako nejlepší. Stojí to za to - nejlepší farmář totiž dostane Nissan Patrol a letenku do Británie, kde navštíví farmu a shlédne, jak se farmaří v Evropě.

Den 145, sobota 4. 12.

Večer jsem v Aerostar: Je strašný slejvák, po kterém jsme se sebrali a odjeli. Tentokrát mě domů veze Jarda ve svém Peugeotu. Všude je plno vody, na silnicích jsou jezera. Samozřejmě, že jsme nedojeli - podařilo se nám utopit auto - dostala se do něj voda a kousek od Police Headquarters jsme dojeli. Musel jsem se tedy dostat domů sám. Když jsem ale dojel taxíkem na Circle, bylo tam asi 1/2 metru vody a skoro to vypadalo na konec světa (důsledek otevřeného kanalizačního systému). Musel jsem tedy obejít polovinu Akkry po absolutně opuštěných a zablácených polích a kolejších. Někdy kolem půlnoci, po asi hodině putování jsem ale konečně dorazil domů.

Akosombo

Den 146, neděle 5. 12.

S Jardou a Pavlem jedeme na Akosombo (přehrada asi 200 km od Akkry). Ještě s námi jedou nějací Libanonci. Jsou to ale křesťani a jak sami tvrdí nejsou Arabové ale Aramejci. Zajímavě jsme si popovídali o Blízkém východě, válce v Libanonu a vůbec o téhle zapeklité části zeměkoule.

Akosombo byla kdysi největší sypaná přehradní hráz a vytvořila největší umělé jezero na světě. Kolem dokola jsou kopce a i v době, kdy tady ještě byla buš tam skoro nikdo nebydlel, takže zas tak moc lidí o přístřeší nepřišlo. Na jednom z těch kopců stojí Volta Hotel, ze kterého je nádherný pohled na přehradu. Ta se nesmí fotografovat, protože by mohla být potenciální cíl pro bombardování, ale tady to nikoho nevzrušuje. Naproti, na jiném kopci, je prý jedno z odpočinkových sídel Rawlingse.

Zaplavali jsme si v bazénu, zahráli nohejbal a tenis a odfrčeli zpět do Akkry.

Akkra

Den 148, úterý 7. 12.

Pravděpodobně nejtěžší den mého zdejšího pobytu. Už asi před dvěma měsíci jsem zjistil, že David vzal bez mého vědomí moje peníze. Abych se ujistil, že to byl on, nastražil jsem léčku a dostal jsem ho - přiznal se. Tehdy jsem mu řekl, že na to zapomenu a nikomu nic neřeknu pod podmínkou, že už se to nebude opakovat. Tento víkend se to ale stalo znova. Celé dva dny jsem přemýšlel, co mám dělat a pak jsem se rozhodl promluvit s mum. Ta byla samozřejmě šokovaná. Hrozně se za Davida styděla, až jsem ji musel uklidňovat. Všichni tři jsme si promluvili a doufám, že už konečně bude klid.

Den 149, středa 8. 12.

Včera údajně zemřel prezident Pobřeží slonoviny Houphoët-Boigny. Údajně proto, že po jeho příletu z Evropy, asi před 14dny, ho nikdo neviděl a tudíž se rozšířily dohady, jestli nepřivezli už jen jeho ostatky. V Pobřeží slonoviny se okamžitě začali hádat kdo má být jeho nástupce, protože Houphoët-Boigny vládl 27 let a nezdálo se, že by někomu stranil jako svému nástupci.

Den 152, sobota 11. 12.

Stala se zvláštní věc. Cedi stoupl z 830 na 810 za dolar. Vláda totiž prý pohrozila směnárnám, že je zavře, pokud budou rozšiřovat paniku a tlak na cedi, což v minulých dvou týdnech způsobilo pokles hodnoty cedi o 10%!! Je už cítit, že vláda nemá peníze ani na financování rozpočtu, natož pak na splácení půjčky IMF, která právě tento rok skončila. Chce proto prodat polovinu svého 45% podílu na zlatých dolech Ashanti Gold Fields.

Dnes jsem se vlastně poprvé dostal do obchodů s potravinami typu supermarketu. Zboží v nich je celkem dost, většina je samozřejmě dovezená, takže ceny jsou pro většinu Ghaňanů nedostupné.

Den 153, neděle 12. 12.

Trochu jsem se zamyslel nad černošskou hudbou a vůbec jejich vztahu k umění na základě jejich chování. Došel jsem k zajímavému závěru. Velká část z těch Ghaňanů co znám nemá hudební sluch, maximálně jen něco, co bych nazval smysl pro rytmus. Neposlouchají nic jiného než monotónní rap a jiné černošské výplody, kde jediným vodítkem je právě monotónní rytmus. Rytmus je také to jediné, co jsou schopni akceptovat. Chybí jim cit pro melodii v hudbě, vůbec jim nevádí, když hudba skomírá při dodělávajících baterkách, hlavně když to buší a můžou slyšet ten živočišný rytmus.

Den 155, úterý 14. 12.

Zdá se, že přišel *harmattan* - což jsou větry, které v tomto ročním období pravidelně začínají vát ze Sahary. Nesou sebou obrovské množství prachu a písku. Výsledkem je, že ve skoro celé Západní Africe je od prosince do února zamlžená obloha, obzor je skryt v mléčném oparu a všechno je pokryto jemným prachem ze Sahary. Je také větší výskyt nemoci (hlavně kvůli prachu, ale také pro relativně chladné noci - 19 až 20°C).

Den 158, pátek 17. 12.

Dnes v noci odlétá Jarda na 3 týdny domů. Posílám po něm spoustu dopisů a taky peníze na prodloužení mého pojištění (o 3 měsíce), takže doufám, že je Česká pošta někde nezašantročí.

Den 159, sobota 18. 12.

Večer z Aerostaru jedeme s Pavlem do Tesano Sports Clubu. Je to sportovní klub, kam chodí místní smetánka hrát tenis, plavat atd. Je celkem hezky postavený, má velký bazén, 3 kurty, squash a kdoví co ještě. Potkáváme tam jednu Slovenku, která se vdala za Ghaňana a když jí zemřel tak si našla Holanďana, který dělá do komunikací.

Den 161, pondělí 20. 12.

O pět jeden z důsledků převládající ghanské lenosti. Vánoční svátky jsou 24. 25. a 26., svátkem je i 1. 1.. Na tom by ještě nebylo nic tak divného, protože tak je tomu v dost velké části světa. Kuriozitou ale je, že jelikož 25., 26. a 1. připadají na víkend, vláda prohlásila za svátky i následující pracovní dny tj. 27. 28. a 3. Prý proto aby si je všichni řádně užili, protože to přece není žádný svátek, když připadne na den, kdy se stejně nepracuje!!

Den 163, středa 22. 12.

Ve firmě každý dostává vánoční balíček (olej, rýže, cukr). Někteří jsou ale tak drzí, že si o ty balíčky přímo říkají. Jsou zvyklí brát, protože jsou chudí a chudým se přece MUSÍ pomáhat!! Když něco chtějí a myslí si, že na to mají právo tak se ozvou (hrdost je tu pojem známý jen z naučného slovníku).

Den 164, čtvrtek 23. 12.

Jdu na Immigration Department vyřídit si re-entry vízum do Ghany, abych se mohl ze svých cest vrátit zpátky. Na I.D. mi ale sdělují, že potřebuju ke všem vyplněným formulářům ještě dopis sám od sebe, že žádám o re-entry vízum (duplicita informací, vše už je totiž na vyplněných formulářích).

Den 165, pátek 24. 12.

Je Štědrý den (kupodivu je to pracovní den) a hned začal tak, že jsem se rozzuřil a měl jsem chuť někoho zastřelit. Samozřejmě kvůli Immigration Department. Přinesl jsem jim vše včetně kýženého dopisu, ale dostalo se mi odpovědi, že potřebuju ještě dopis od AIESECu (za okýnkem byl jinej maník, kterej měl jinou fantazii než ten předešlej). Prostě šok, hlavně když jsem si uvědomil, jak je těžké dostat něco z AIESECářů. Skoro se mi zdá, že do toho 15. 2., kdy musím opustit Ghanu (končí mi vízum) je skoro nemožné získat ten dopis, na jeho základě pak re-entry (údajně trvá jen 14 dnů) a pak ještě víza do šesti nebo sedmi zemí. No, budu bojovat až do konce, třeba se to i povede.

Doma se dělá velký úklid - všechno se nově natírá, na křeslech jsou nové dečky, poprvé tu vidím i záclony, vaří se spousta jídla, kupuje pití.

Večer jsem strávil na letišti. Odlétala jedna Maďarka, co tu byla 3 týdny na návštěvě. Tady jsem se dočkal velkého překvapení - přistál tu Boeing 747 od KLM. Myslel jsem si, že akkerské letiště je pro Jumbo příliš malé. Pak se to ale skoro potvrdilo, protože když zase vzlétal, bylo vidět, že pro rozjezd potřebuje celou délku startovací dráhy, kdežto menším letadlům stačila 1/2 nebo 2/3.

Den 166, sobota 25. 12.

Letošní vánoce jsou pro mě dost zvláštní. Vedro, dusno, žádný sníh nebo alespoň zima. Když v obchodě slyším hrát „Rolničky“, připadá mi to jako nějaký kanadský žertík, protože se při tom, na zimu nepřírozeně, potím. Lidé o vánocích chodí hodně do kostela, dnes je tuším den Děkuvzdání, kdy všichni děkují bohu za všechno co pro ně za uplynulý rok udělal. Vánoce se slaví dnes večer.

Den 167, neděle 26. 12.

Dnes je Boxing Day, tedy den, kdy se rozdávají dárky. U nás jsem ale žádné neviděl, protože je tu na zdejší platy všechno nekřesťansky drahé. Pak jdou všichni zase do kostela. Já jsem dnes taky do jednoho pozván. Má to být Pentecost, což je jedna z charismatických církví. Rozdíl mezi ortodoxní a charismatickou církví je dost velký - ve způsobu jakým probíhají bohoslužby. Ortodoxní je formální, hodně vážného čtení z bible atd. Charismatická je uctívání boha tancem, zpíváním a vůbec radováním se. Celá bohoslužba je živá a hlučná, lidi to opravdu prožívají a spíše se přitom baví. I tady je ale kázání a je docela zajímavé. Ortodoxní církev se na charismatickou přirozeně dívá s pohoršením, protože nechápe, jak někdo může křepčit na téma Ježíš Kristus.

Den 169, úterý 28. 12.

V Polytextu, firmě, pro kterou píšu program řízení výroby, má výrobu na starosti Ind - Panjal. Je to asi tak jediný schopný člověk v celém Polytextu, který mi bude schopen poskytnout informace potřebné k mému programu.

Den 171, čtvrtek 30. 12.

Přes noc došlo ke změně klimatu, která souvisí s harmattanem, což je období od prosince do února, kdy od Sahary vanou větry nesoucí sebou spoustu jemného prachu a písku. Obzor je zahalen v mlze a ve vzduchu je plno prachu, což samo o sobě je nepříjemné. Dnešní změna ale přinesla i jeden pozitivní aspekt - přišlo totiž sucho, pro černochoy až příliš velké (oni nemají rádi ani sucho ani chladno). Pro nás Evropany je to ale mnohem příjemnější než to věčné dusno. Místní klima se tak zredukovalo na něco nepodobného klimatu Středního východu.

Den 172, pátek 31. 12.

Na večer jsem pozván na silvestrovskou party k Sunilovi (s kterým pracuju ve stejné kanceláři). Je to taková „menší“ akce pro asi 100 lidí. Jsou tu samí Indové a taky příliš mnoho hezkých Indek. V Indii jsou jen asi 3% křesťanů, přesto tam většina vánoce a Nový rok slaví (spíše ale z módních než z náboženských důvodů) a to i přesto, že hinduistický nový rok (Diwali) slaví už v listopadu. Většina se přišla jen opít, protože hodně lidem uteklo, že už je půlnoc.

Když jsem se ohlédl za uplynulým rokem, musel jsem uznat, že i přes dost špatný začátek jsem vše nakonec ukočíroval celkem správným směrem. Co se bude dít v příštím roce to jen těžko odhadnu.

LEDEN 1994

Den 174, neděle 2. 1.

Musím se začít starat o to, abych konečně získal své re-entry vízum. Dnes se odhodlávám k tomu, abych v Legonu navštívil Edmunda (LCRO) a vyžádal si od něj AIESECářský dopis po němž tak prahne Immigration Department V Legonu se mi dostalo příslibu, že ve středu si pro něj můžu přijet. Tentokrát to snad vyjde, protože AIESECu ještě dlužím povinný poplatek 50 dolarů, kterýžto jsem slíbil v tu středu přinést (vidina peněz je snad přesvědčiv).

Večer jsem pozván na party Dermah Welfare Clubu, jehož jsem se na podzim stal patronem (založili jej David a jeho kamarádi). Strašně jim záleželo na tom, abych dnes přišel, protože to bylo také něco jako bilančovací setkání. Rozhodl jsem se přispět jim finančně, protože to vidím jako jeden z nejlepších prostředků jak pomoci Africe. Peníze se tak dostanou přímo k lidem (i když budu už asi do smrti pochybovat, že jim to pomůže, že jim vůbec něco takového pomůže, ale je ten nový rok, tak proč ne).

Den 176, úterý 4. 1.

V práci se začínám blížit do finále se svým projektem výroby a jelikož se šéf, když jsem mu před časem řekl, že chci v polovině února skončit, tvářil ukřivděně, začínám simultánně pracovat na dalším, tentokrát menším projektu - mzdy. Ve srovnání s řízením výroby by to měla být hračka.

Den 177, středa 5. 1.

Dnes je den 0 pro PPM ("Polytex Production Manager", jak jsem vznešeně nazval svůj pokus „zkomputerizovat“ ten bordel, který tu kolem v Polytextu vládne). Stejně tuším, že až odjedu, tak budou vedle. Největším problémem se tu zatím jeví jak získat přesné informace o stavu denní výroby, spotřebě materiálu, prodeji apod., jelikož někteří dělníci jsou napůl negramotní a nechápou, že kilogram není stejná měrná jednotka jako pytel.

Večer jsem v Legonu opravdu získal „svůj“ dopis, takže se můžu hrdě odebrat na Immigration Department (mám už 3 dopisy jako referenci, kopii své letenky, dvě vyplněné žádosti, 2 fotky a pas). Jelikož jsem zaplatil AIESECářům 50 dolarů, mé finance se poněkud tenčí, čímž se mi vidina návštěvy Libérie poněkud vzdaluje.

Den 179, pátek 7. 1.

V Togu byl v noci na dnešek proveden pokus o atentát na prezidenta Eyademu. On je živý a zdravý, ale je tam prý 60 mrtvých. Togo okamžitě ze všeho obvinilo Ghanu (jak už bývá zvykem) a uzavřelo hranice. Navíc ještě rozstříleli ghanský hraniční přechod v Aflau.

Den 185, čtvrtek 13. 1.

Z Dakaru, kde se sešli představitelé všech západo- a středoafričských zemí používajících CFA frank, byla oznámena jeho devalvace. Od roku 1948, kdy tahle měnová jednotka vznikla, byla její hodnota vázána k francouzskému franku v poměru 50 CFA / 1 FFr. Francie se celých 45 let zdráhala CFA frank vůči své měně devalvovat a tak jej vlastně držela nad vodou a přispěla ke dnešní paradoxní drahotě v CFA zemích. CFA byl devalvován o 100% na poměr 100 CFA / 1 FFr (se zpětnou platností od 1. 1. 1994).

Den 186, pátek 14. 1.

Po pokusu o atentát na tožského prezidenta bylo hodně Ghaňanů, zdržujících se v té době v Togu, zbito a trestáno, podle principu kolektivní viny, i když nedokázané.

Pobřeží slonoviny na 3 měsíce zmrazilo většinu cen, aby se tak zamezilo jejich zvýšení, jako reakce na devalvaci CFA. Ghanské směnárny ale devalvace CFA viditelně nevzrušuje a chovají se barbarsky, jelikož CFA nakupují již za novou cenu, ale prodávají ještě za starou (asi doprodej starých zásob). Je to bordel!!

Den 188, neděle 16. 1.

Dnes odletěla Kinga letadlem Ghana Airways do Lagosu a pak dál Balkanem do Sofie.

Den 189, pondělí 17. 1.

Zázrak - mám re-entry vízum, a to za pouhých 10 dní! Pravděpodobně mě na Immigration už tak dobře znají, že vědí, že ať se snaží sebe více, žádný úplatek ode mě stejně neuvidí, tak je to asi přestalo bavit a začali se chovat rozumně. Konečně můžu začít se sháněním víz.

Ještě dnes jsem dostal vícenásobné vízum do Burkiny Faso (za nekřesťanských 38 dolarů - mám podezření, že je to jejich jediný příjem z exportu!) a požádal o vízum do Mali (20 dolarů).

Kamerun, jako další země CFA zóny, zmrazila ceny.

Den 191, středa 19. 1.

Vyzvedl jsem vízum do Mali a zamířil na liberijské velvyslanectví. Tam mě přijal velvyslanec a asi hodinu jsme diskutovali o stavu naší zeměkoule. Nejvíc jsem se musel v duchu smát (jsem cynik), když mi odpovídal na otázku srovnání Ghany s Libérií: „*To víte, my jsme nikdy nebyli kolonie, jako Ghana, takže u nás není tak rozvinutá infrastruktura jako v Ghaně nebo v jiných zemích ...*“. V podstatě jde o přiznání, že Afrika by bez kolonizace ještě teď byla na stromech. V žádném případě se tím nechci stavět na stranu kolonizace, faktem ale je, že měla taky kladný vliv, který ale černoši nevidí (mají ve zvyku na snaze ostatních vidět jen mínusy a pokud oni sami neuspějí, tak to samozřejmě není jejich vina). V době kdy tahle země byla kolonií, nejen že tu byl pořádek, ale kupní síla místní měny (tehdy libra) byla mnohem větší. Prý tu dokonce byly podél silnice telefonní budky, odkud se dalo v případě nouze zavolat.

Ve svém „izraelském“ pase (na který tady jsem) mám už jen 5 volných stránek. Zdá se, že budu muset vytáhnout i svůj „arabský“ pas. Doufám, že s tím nebudou problémy, protože i řada Evropanů se diví, jak tu chci šachovat se svými pasy a dívají se na mě tak nějak podezřívavě.

Den 194, sobota 22. 1.

Dnes jsem měl v Aerostaru zajímavou diskusi s naším velvyslancem. Ptal jsem jaká je podstata práce na velvyslanectví a co všechno musím splnit, abych si to mohl někde vyzkoušet. Ještě si o tom někdy promluvíme blíže.

Den 197, úterý 25. 1.

Ekonomická situace v Ghaně je zoufalá. V systému není skoro žádná tvrdá měna, poměr cedi/dolar jde prudce nahoru. Dnes jsem dostal v práci 400 000 cedi, skoro celý můj dluh u Packrite. Měl jsem je ale dostat už před několika měsíci. Díky rychlé a nezadržitelné inflaci jsem přišel o desítky dolarů.

S tou taškou peněz jsem se ihned vydal do města, abych se jich co nejrychleji zbavil a nakoupil jakoukoliv tvrdou měnu. Bylo to ale strašné! Asi 2 hodiny jsem lítal po celé Akkře a sháněl směnárnu, která by měla alespoň nějakou tvrdou měnu. Pak jsem narazil na jednu, kde jí měli spoustu, ale samé stodolarovky, které zrovna příliš v lásce nemám, protože se dají snadno padělat. Tyhle se mi taky nezdály, ale po všech možných bezpečnostních opatřeních jsem je nakonec koupil a nechal otestovat. Jsou pravé!

Den 198, středa 26. 1.

Do práce konečně přišla odpověď z Internal Revenue Service ohledně mých daní (dopis jsme jim poslali v září). Samozřejmě mám smůlu a přestože nám každý tvrdil, že jako praktikant daně neplatím, podle tohoto dopisu je platit musím. Nebyla tam žádná reference na zákon, takže si to ani nemůžu ověřit. Asi je to ale zaskočilo, protože jím to trvalo dost dlouho (nejspíš hned jak jim přišel náš dopis tak jim došlo, že by tuhle situaci měli už konečně legislativně upravit, takže ten zákon nejdřív napsali a schválili, samozřejmě tak, abych daním podléhal a tudíž podpořil jejich líný zadky - jen vtípkuju).

Den 200, pátek 28. 1.

Večer jsme měli u Jardy velkou „žranici“, s jediné českým obsazením. Milda Benda (Čech, který je tu už přes 30 let) udělal výborný jídlo (je ovlivněn Francouzi, tak si na to potrpí), takže jsme se napráskli, poklábosili a opili.

ÚNOR 1994**Den 206, čtvrtek 3. 2.**

Na velvyslanectví Pobřeží slonoviny jsem si podal žádost o vízum. Večer jsme měli u Jardy zase „žranici“. Tentokrát proto, že odjíždí Vašek Chábr, dobrodruh, který zcestoval skoro celou Afriku a tady byl navštívit svoji přítelkyni (češské zdravotní sestry). Milda Benda mu chce dokázat, že Francouzi mají lepší jídlo než Němci (Milda v 50letech emigroval do Francie a Vašek v 68 do Německa). Tentokrát jsme se naprali ještě víc, a ještě víc opili.

Den 207, pátek 4. 2.

Na severu Ghany došlo ke konfliktu dvou kmenů - Konkombů a Nanumbů. Začalo to nevině - hádkou o malou slepici - perličku a teď už tam jsou mrtví a v postižených oblastech (kolem města Tamale v Severním regionu) je noční zákaz vycházení. Je opravdu neuvěřitelné, jak tu lidé dokáží být primitivní. Zrovna touhle oblastí budu za týden, cestou do Burkiny Faso, projíždět, takže doufám, že se situace uklidní.

Den 210, pondělí 7. 2.

Na velvyslanectví Pobřeží slonoviny mě naštvá. Podle jejich informací ze čtvrtka jsem se měl pro vízum zastavit dnes. Jenže právě dnes je tu menší problém. Je totiž 7. 2., což jsou přesně dva měsíce od smrti jejich prezidenta Houphoëta-Boigny, čili den, kdy má být pohřben. Jakoby to ale při moji poslední návštěvě ve čtvrtek nevěděli.

Pohřeb se koná v administrativním hlavním městě Pobřeží slonoviny - Yamoussoukro, což byla původně vesnice odkud Houphoët-Boigny pocházel. Ve svém typickém africkém velikášství a v touze překonat světový rekord v plýtvání peněz, zatímco jeho lidé nemají co jíst, se rozhodl udělat z ní hlavní město, kterým teď Yamoussoukro skutečně je. Nechal tam postavit kopii baziliky sv. Petra v Římě, kde je dnes pohřbíván. Stála 300 mil. dolarů! Na pohřbu je i prezident Ghany Rawlings a dalších 25 prezidentů včetně Mitteranda.

Další „milá“ událost mě čekala v Balkanu, kde jsem si přišel rezervovat letenku zpět do Evropy. Balkan teď létá jen do Lagosu a sem do Akkry začne znovu létat od 29. 3. Tohle datum je ale hodně daleko, tak jsem si chtěl rezervovat letenku na nějaký dřívější let, kdy bych ale musel letět Ghana Airways do Lagosu a odsud už Balkanem. Ti vyřídíuš i po mě ale chtějí, abych zaplatil tu cestu Akkra - Lagos. Když jsem jim ukazoval letenku kde je napsáno Praha-Sofie-Akkra-Sofie-Praha (mezipřistání jsou v Lagosu) argumentovali tím, že na té letence není zmíněn Lagos, tudíž ten let musím zaplatit. Tohle samo o sobě je nesmysl, ale hlavní problém je v tom, že já vím, že Kinga letěla zpět na stejnou letenku taky Ghana Airways do Lagosu a pak teprve Balkanem do Sofie, ale neplatila nic. Připadá mi, že Balkán už ty ztráty, kdy musí Ghana Airways proplácet lety Akkra-Lagos, aniž by dostal něco od cestujících, kteří si letenku koupili ještě přede změnou, nemohl snášet, tak se teď snaží vydírat takovýmto způsobem pasažéry, protože tak vlastně porušují smlouvu s pasažérem, kteroužto letenka fakticky je. Nemám rád, když mě někdo vydírá a proto můj let do Prahy bude můj poslední let s Balkanem.

V zemích Sahelu, které tvoří jižní hranici Sahary (Burkina, Mali, Senegal) je silný harmattan, viditelnost je kvůli prachu a písku snížena až pod 1000 metrů. V Akkře je teď taky pořád šero, i když na obloze nejsou vůbec žádné mraky. Nad Západní Afrikou prostě visí moře prachu a zastiňuje slunce.

Den 211, úterý 8. 2.

Mám vízum do Pobřeží slonoviny.

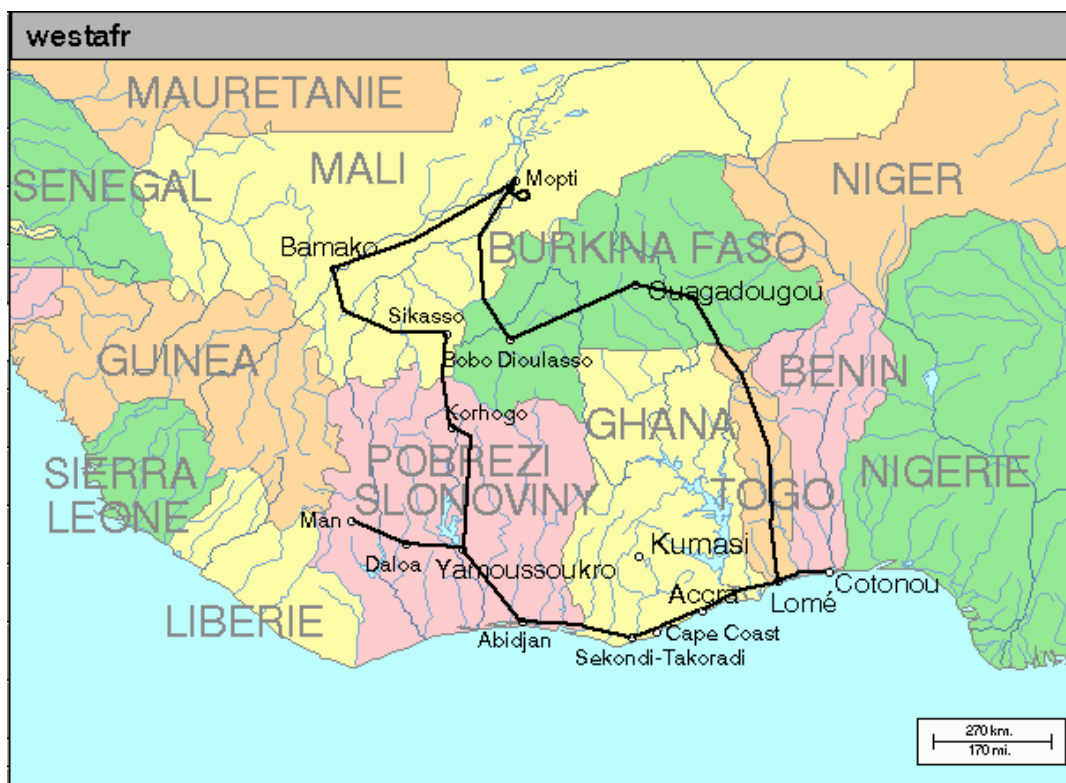
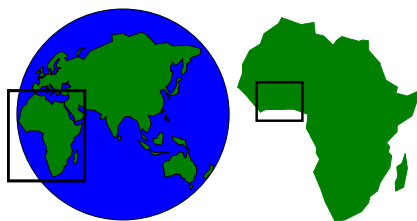
Den 214, pátek 11. 2.

V Severním regionu byl kvůli konfliktu Nanumbů a Konkumbů vyhlášen výjimečný stav. Konflikt se teď rozšířil na území zabírající stovky čtverečních kilometrů. V roce 1981 tam prý mezi těmito kmeny byla válka. Samozřejmě že jde o půdu a nadvládu nad regionem.

Část druhá (ta kratší) - „NA CESTĚ“

CESTA ZÁPADNÍ AFRIKOU 12. 2. 1994 - 10. 3. 1994

12.2.	Akra (Ghana)	23.-26.2.	země Dogonů
13.2.	Abidjan (Pobřeží slonoviny)	27.2.	Mopti
14.2.	Grand Bassam	28.2.	Bobo-Dioulasso (Burkina Faso)
15.2.	Man	2.-3.3.	Ouagadougou
16.2.	Yamoussoukro	4.-5.3.	cesta do Toga
17.2.	park Marahoué	6.-7.3.	Lomé (Togo)
18.2.	Korhogo	8.3.	Cotonou (Benin)
20.-22.2.	Bamako (Mali)	9.3.	Lomé (Togo)
23.2.	Mopti	10.3.	Akra (Ghana)

Akkra

Den 215/1, sobota 12. 2.

Afrika chystá neustálá překvapení, je třeba měnit plány a improvizovat. I já jsem byl nucen doslova na poslední chvíli úplně předělat své plány na celý měsíc cestování. Díky konfliktu Nanumbů a Konkumbů, který přerostl v etnickou válku do níž jsou zataženy 4 kmeny, byly všechny autobusy na sever Ghany do odvolání zrušeny. Jediný spoj, který funguje je jednou týdně Akkra - Ouagadougou (Burkina), který postiženým územím jen projíždí. Ten je ale bohužel vyprodán, čímž se mi cesta na sever uzavírá. Tzn., že místo původního plánu Burkina - Mali - Senegal - Pobřeží slonoviny se musím vydat opačným směrem: Pobřeží slonoviny - Mali - Senegal - Mali - Burkina. Odjíždím tedy do Takoradi, odkud chci chytout tro-tro na hranice s Pobřežím slonoviny.

V Takoradi (hrozná díra, ve které mimochodem naši letci pomáhají budovat ghanské vojenské letectvo) odjíždím na hranice. Mezitím mě ještě jeden mladý kluk stačil odhadnou na Jihoafričana (to se mi ještě nestalo, většinou mě mají za Američana nebo Němce).

POBŘEŽÍ SLONOVINY

Na hranicích jde vše v pohodě, překračuji hraniční řeku a po sedmi měsících opouštím Ghanu. Na druhé straně hranice, v Pobřeží slonoviny, nastávají první problémy, přesně ty, které jsem očekával - neumím francouzsky, takže se mi těžko komunikuje. Naštěstí mám jakous-takous příručku, ze které jsem se naučil nějaké číslovky, pozdravy apod. Bude to ale asi bída a už chápu jak se v zahraničí cítí ten, kdo neumí cizí řeč. Já se teď budu většinou pohybovat ve frankofonní Africe, takže budu trpět (oni ale taky!).

Měnovou jednotkou je CFA frank, který byl nedávno devalvován na 1 FFr / 100 FCFA. Bankovky mi připadají plátěné a není na nich žádný stát původu, protože se jimi platí v šesti státech. Musel jsem ale zkontrolovat, jestli jsem dostal ty správné CFA, protože ve střední Africe se používá také CFA ale středoafriické.

Cesta z hranic do města Aboisso, kde bych měl přesehnout na Abidjan, trvala strašně dlouho, hlavně kvůli celním a policejním kontrolám, protože se touhle cestou pašuje řada věcí. I my pašujeme v našem minibusu nějaké tašky. Vždycky ale snadno projedeme, když někdo z pašerácká bandy celou záležitost s policajtem „prodiskutují“.

Aboisso

Na první pohled je vidět, že Pobřeží slonoviny je bohatší než Ghana. Silnice jsou perfektní, taky je tu hodně obdělávaných polí, což jsem v Ghaně neviděl. I minibusy jsou lepší a v Aboisso jsem podél řeky viděl dokonce pouliční lampy! Všechno je tady francouzské, včetně dlouhých baget. Působí to ale sympatickým a uklidňujícím dojmem. Aboisso (60 km od hranic) je celkem upravené (na africký standard), i když kolem trhu, stanoviště autobusů a vůbec míst kde se pohybuje spousta lidí, je bordel. Uchyluju se do malého hotýlku, kde si připadám jak v Evropě - čistá postel, větrák, mám i samostatný záchod a sprchu, oboje čisté, a malý balkónek s výhledem na ulici.

Do Abidjanu se mi už nechtělo, protože bych přijel za tmy a musel bych hledat nějaké ubytování (netroufl bych si tam spát na ulici jako v Ammánu), takže můj první den v Pobřeží slonoviny končí v Aboisso.

Zítřka je začátek ramadánu, což je devátý měsíc muslimského kalendáře (muslimů je v Pobřeží slonoviny jen 25%). Během ramadánu nesmí muslimové od svítání do soumraku jíst a pít. Uctívají tak měsíc, kdy se Mohammed postil a od Alláha přijímal poselství, které je dnes známo jako Korán. Ještě než jsem odjížděl z Ghany, mluvili o ramadánu v televizi, přičemž kladli důraz na to, že muslimové tvoří nejzaostalejší a nejspínavější část obyvatelstva Ghany.

Abidjan

Den 216/2, neděle 13. 2.

Ráno vyrážím do Abidjanu. Autobus je kupodivu poloprázdný a kupodivu i odjíždí přesně na čas. Asi 40 km před Abidjanem začínají rozsáhlé kokosovníkové plantáže, kde jsou kokosovníkové palmy nasázeny v řadách táhnoucích se snad kilometry. Když vjíždíme do Abidjanu, připadám si jak v Evropě - kvalitní silnice, hodně atraktivních obchodů, semaforey atd. Samozřejmě tu jsou i typické africké ulice, které mi zpět připomínají kde vlastně jsem.

Čtvrť kde se ubytovávám je taky typicky africká - spousta lidí pohybujících se všemi směry, špína na ulicích, odpadky. Chci se podívat do centra, tak se vydávám pěšky přes **Plateau**, což je jeden z hlavních poloostrovů, na kterých

se Abidjan nachází. Je tu celkem hustá síť autobusů, zatím je ale vynechávám, protože nejdřív musím vyzorovat ty, které se mi budou hodit.

Abidjan byl donedávna hlavním městem - ne moc dlouho, jen 50 let, od dob kdy Francouzi dokončili kanál spojující abidjanskou lagunu z Guinejským zálivem. Město má teď 2,5 mil. obyvatel a centrum (Plateau) vypadá jako Frankfurt - spousta mrakodrapů a pokusů o originální architekturu (jasná snaha přiblížit se Paříži), luxusní obchody, banky. Akkra je proti tomu nejzapadlejší a nejspínavější vesnice. Projíždím se kolem města **na lodi**, což je jeden z druhů městské hromadné dopravy. Navečer se vracím do „svě“ africké čtvrti, kde mě hned vítá volání muezzínů z mešit k večerní muslimské modlitbě.

Den 217/3, pondělí 14. 2.

Poté co jsem si v bance vyměnil nějaké peníze (proti ghanským směnárnám to byla strašně dlouhá procedura) se chci zajet podívat do Grand-Bassamu, bývalého hlavního města Pobřeží slonoviny. Poprvé jedu městskou. Je to ale problém, protože neznám jména zastávek a s nikým se nedomluví, musím se spoléhat výhradně na sebe a tudíž si skoro „vykoukat“ oči, abych vystoupil tam kde potřebuju.

Grand Bassam

Grand Bassam (40 km od Abidjanu) mě mile překvapil. Je to kouzelné, romantické městečko na břehu Atlantiku. Jelikož kdysi byl hlavním městem, je tu spousta **koloniálních budov**, některé zachované, jiné absolutní ruiny.

Navečer, když se vracím bush taxi do Abidjanu vedle mně sedí mladá maminka s dcerkou. Té se ta cesta asi nelíbila, takže hned začala brečet. Přestala teprve a když si začala hrát s mými vlasy.

Večer odjíždím do Manu, města blízko liberijských a guinejských hranic. Cesta je to dlouhá (8 hodin), takže cestuju v noci.

Man

Den 218/4, úterý 15. 2.

Do Manu přijíždím ve 4 ráno, dospívám v čekárně nádraží, než po sedmé vyrazím najít nějaký hotýlek. Tam kde se nakonec usídluju to sice nevypadá tak pěkně jako v Aboisso nebo Abidjanu, ale i tak to ujde.

Přijel jsem sem hlavně proto, že jsou tu v okolí malebné pahorky (prý je kolem Manu 18 vrchů), které tvoří nejvyšší část Pobřeží slonoviny. Nejvyšší je Mt. Nimba (1752 m) téměř na hranici s Libérií, kolem které se těží železná ruda. Nejhezčí hora je jen 15 km od Manu, vypadá jako zub (jmenuje se **Dent de Man**) a tyčí se na severním horizontu.

Asi 1,5 hodiny mi trvá překonat 5 km z Manu do džungle, kde jsou v bambusovém pralese skryty **La Cascade a Pont des Lianes**. La Cascade jsou vodopády, které jsou ale teď v době sucha skoro vyschlé. Pont des Lianes (most z lián překlenující malé údolí) ale „vyschlý“ není, takže se po něm můžu klidně projít. Pokud po něm museli chodit s balíky na hlavách, tak to musela být pěkná makačka, protože i dvě ruce mají co dělat aby udržely rovnováhu zbytku těla.

Navečer, když už jsem zpět v hotýlku, se přihnal tropický liják (i v období sucha tu občas prší). Bušilo to do stěn a střechy jako kladiva, skoro jsem měl strach, že se na mě odněkud vyvalí voda.

Yamoussoukro

Den 219/5, středa 16. 2.

Ráno odjíždím do Yamoussoukro, administrativního hlavního města, sídla prezidenta a místa, kde stojí bazilika Notre Dame de la Paix, kopie baziliky sv. Petra v Římě. První část cesty je dost pomalá, samé zastavování, nakládání, policajti apod. Nakonec asi po pěti hodinách jsem v Yamoussoukro. Jel jsem autobusem, které jsou v Pobřeží slonoviny celkem rozšířené, ale ten z Aboisso do Abidjanu co jel na čas byl výjimka - tady má každý dost času a cestovat je časově dost náročné.

Jak v Manu tak v Yamoussoukro je mnohem příjemnější klima než na pobřeží (tím myslím, že tu není tak drtivá vlhkost, takže se dá i docela žít).

Hned navečer jsem se ještě musel zajít podívat na baziliku. Bylo už ale pozdě a byla zavřená, jak mi sdělil hlídající voják. Taky jsem se chtěl podívat do **prezidentského paláce** jehož brána byla otevřená (asi jsou po Houphoëtově smrti benevolentnější). Voják co hlídal vchod mě tam klidně pustil, ale pak mě spatřil jiný voják, který mě zase vyhodil, takže jsem neviděl nic. Snad jen nějaké krokodýly, kteří jsou ve slepém rameni jezera, které obepíná jižní stranu paláce.

Den 220/6, čtvrtek 17. 2.

Hned ráno se vydávám do baziliky. Musím sebou hodit, protože chci ještě dnes stihnout národní park Marahoué 80 km od Yamoussoukro.

Bazilika je obrovská (nejvyšší křesťanský chrám na světě). Prý se podobá bazilice sv. Petra ve Vatikánu. Nevím, budu se muset do Vatikánu zajet podívat. V Yamoussoukro je ji vidět skoro odevšad, je 158 m vysoká. Vnitřní výzdobu tvoří panely z foukaného různobarevného skla zobrazující výjevy z bible. Jsou to zároveň i stěny baziliky, takže když svítí slunce, hraje vnitřek baziliky všemi barvami. Uvnitř je 24 mohutných sloupů z nichž 12 je označeno římskými číslicemi I až XII a jsou v nich výtahy vedoucí na terasu asi 40 m nad nádvořím. Vnitřek baziliky je klimatizován a vejde se do ní asi 5 000 lidí. Na nádvoří se vejde dalších 200 000 (křesťanů je v téhle zemi asi jen 1 000 000). V roce 1991 tu byl na návštěvě Michael Jackson.

Když tu tak stojím na tom kousku Evropy uprostřed té divočiny, tak bych hned jel domů. Mám před sebou ale ještě moc kilometrů.

Bazilika je sice nádherná, ale je nutné vidět i to, že stála 300 mil. dolarů a roční údržba spolu s údržbou obrovské zahrady, která ji obklopuje, má stát dalších 1,5 mil. dolarů ročně. Byly by za ní tisíce bytů, školy, nemocnice. Prý ji zaplatil Houphoët ze svého, otázkou je, kde vzal tolik peněz. V Africe to ale není žádná hádanka.

Jakmile byla bazilika dostavěna, dal ji Houphoët darem Vatikánu. Pravděpodobně ji ale postavil, aby měl pro sebe obrovskou hrobku, protože tu byl právě před deseti dny pochován.

Park Marahoué

V 11 už jsem na cestě do parku Marahoué. Po dvou hodinách jsem na místě. U vstupní brány si půjčuju kolo. Je strašně vedro, všude samý prach, ale příroda je tu hezká - husté pralesy a zase savana pokrytá nízkými keři a stromy. Na zvířata jsem ale moc štěstí neměl, protože odpoledne všechna většinou odpočívají někde ve stínu. Viděl jsem jen nějaké opice a u pramenu, kam chodí všechna pít, hlídal nějaký pták s bílou hlavou a jakmile jsem se přiblížil tak začal divoce hvízdát a všem oznamoval, že se blíží vetřelec.

Ujel jsem jen 30 km, ale měl jsem toho plný zuby. Další park si v Západní Africe už asi neprohlídnu, protože je to finančně vyčerpávající, fyzicky únavné a časově náročné pokud nemám vlastní auto. Budu muset počkat až do Východní Afriky, kde jsou prý parky mnohem hezčí.

Jinak co se týká finančních nákladů během cesty, jsou o hodně vyšší než v Ghaně, a o mnoho vyšší než u nás. Jelikož ale byl CFA frank devalvován o 100%, většina cen pro mě klesla na polovinu, protože ceny (zatím) ještě moc nevzrostly. Nemám ale tušení jak tomu bude v dalších CFA zemích kam mířím, takže mě může ještě čekat nepříjemné překvapení.

Yamoussoukro

Yamoussoukro, přestože hlavní město, má poněkud zmatené autobusové nádraží. Je to vlastně jen plocha u Agip benzínové pumpy, takže si ani nemůžu koupit lístek na zítřejší bus do Korhogo. Je to sice nepříjemné, protože to představuje určitou nejistotu (musím být totiž v pondělí v Bamaku, obstarat si senegalské vízum a ve středu mi jede vlak do Dakaru), ale nemám na výběr.

Večeřím u jednoho stánku silně kořeněné makarony a pak už jen mířím zpět do hotelu.

Den 221/7, pátek 18. 2.

Jak jsem se včera dozvěděl, autobus do Korhogo, „přestupní“ stanice do Mali, odjíždí v 8³⁰ ráno. Jsem včas na místě, ale bus má prý přijet až v 10 (jede z Abidjanu a tady jen staví).

Nemám nic na práci tak jen čekám a pozoruju lidi. Stojí tu bus do Burkiny Faso. V něm spousta Burkiňanů a mračna dětí. Hodně lidí žvýká jakási dřívka, která jim slouží k čištění zubů místo zubního kartáčku a pasty. Jiní prodávají jídlo, hodinky, košile a spoustu dalších věcí. Pouliční prodejci se většinou soustředí na takovýchto místech, kde denně projde/projede spousta lidí. Malé děti prodávají vodu nebo zázvorovou limonádu (je pálivá, ale moc dobrá), dospěláci prodávají chleba (francouzský - bagety) a smažené vdolky.

Autobus se ukázal až ve 12, takže se moje cestování na sever protáhne na celý den, protože do Korhogo je to asi 5 hodin. Začátek jízdy byl drastický - nejdřív jsem byl rád, že jsem se do bus vůbec dostal, pak jsem asi hodinu musel jet se svým 20 kg batohem na klíně, protože ho nebylo kam jinam dát. Pak ho ze mě sundali a uložili na „čestné“ místo

vedle řidiče a já jsem se zase mohl nerušeně okýnkem obdivovat černošky mihající se podél cesty. Jak jsme se dostávali víc a víc na sever, ubývala hustá džungle a začalo převládat nízké křoví a stromky, sem tam nějaký ten lesík. Hodně ploch bylo vypálených od požárů, stejně tak jako včera v parku Marahoué. I vlhkosti dost ubylo a v Korhogu už bylo příjemně, tj. sucho. Cestou jsme míjeli hodně vesnic, ale vypadaly celkem úhledné (v africkém slova smyslu) a nad některými baráky se tyčily i televizní antény.

Po těch pěti hodinách cesty nejsem skoro vůbec unavený i když mám v noze díru od rámu krosny z té první hodiny jízdy.

Korhogo

Korhogo je malebné městečko a jeden obchod mi tu strašně připomíná naše klasické „sámošky“. Hned jsem se byl zeptat na spoj do Sikassa (Mali). Odjíždí zítra ráno a jak mě upozorňovali, cena byla po devalvaci CFA zvýšena o 25% (což sice není zvýšení o 100% jako devalvace, ale i tak je to nelegální, protože vláda zmrazila v lednu na 3 měsíce ceny). Celou dobu tu nikdo o devalvaci nemluvil a až teď na severu jsou vidět její první důsledky.

Hotýlek, ve kterém jsem, se mi moc líbí a majitel mě poctil tím, že mi za cenu jednolůžkového pokoje dal větší dvoulůžkový. Jako ve všech předešlých hotýlcích i tady jsou čistá prostěradla, větrák, ručník, sprcha a ucházející záchod. Bude to asi ale poslední (relativní) pohodlí, protože s přejezdem do Mali se taky dostanu do podstatně chudší země.

Na ulicích to vypadá jako když je tady nějaká továrna na mopedy - má ho snad každý druhý. Jsou to ale staré typy, protože kouří a páchnou, takže všude kolem je neustále šedomodrý dým.

Den 222/8, sobota 19. 2.

Zdá se, že doprava se zhoršuje směrem na sever, stejně tak jako životní podmínky lidí. Že jsme místo v osm vyjeli v deset, to už byla skoro samozřejmost. Jeli jsme Avií (asi 10 lidí) a řidič hned po dvaceti kilometrech utrhl palivovou nádrž. To nás zdrželo „pouhé“ 5,5 hodiny, protože jsme v polopoušti čekali než se řidič vrátí se spravenou nádrží z Korhoga.

Krajina je tu dost nehostinná, vysušená tráva, suché keře - poušť. Když projíždíme vesnice, všude jsou kruhové stavby z hlíny s kuželovitou střechou ze slámy - sýpky. Děti tu jsou špinavé a zanedbané - jsou ostříhány skoro dohola, takže je vidět, že mají plesnivé vlasy, zaschlé nudle u nosu. Je to dost otřesné. Přece jen mají ale jednu výhodu oproti pobřeží - je tu opravdu sucho, takže se pořád nekoupou ve vlastním potu.

MALI

Řidič je dost nezodpovědný. Má sebou ještě několik známých, takže se zdá, že si z jízdy do Sikassa udělali soukromý výlet. Na hranicích s Mali jsme asi v 8 večer. Zjistil jsem to ale až na straně Mali, takže nemám výstupní razítko z Pobřeží slonoviny. Zase jsme něco pašovali, protože 3 lidé vystoupili těsně před hranicemi, přejeli na mopedu a naložili jsme je zase až v Mali. V 11 večer jsme konečně v Sikassu.

Den 223/9, neděle 20. 2.

Doufám, že dnešek bude poslední den mého přesunu do Bamaka. Když vyjždíme autobusem, začínám o tom trochu pochybovat, i když je to jen asi 350 km. Silnice jsou o pět řádů horší než v Pobřeží slonoviny, plné děr (měli by se spíš jmenovat „děrnice“), některé úseky se opravují, takže jedeme mezi stromy. Krajina je totálně spálená, suchá poušť se spoustou keříčků a stromků. Taky přejíždíme přes několik vyschlých říček.

Ve vesnicích podél cest lidé na občerstvení k jídlu prodávají hlavně ovoce (banány, datle) a kebab, nic víc. Jelikož mám velkou spotřebu vody (asi 3 - 4 litry denně) a moje jednolitrová láhev na těch několik hodin jízdy nestačí, kupuju si vodu po cestě (prodávají ji často malé děti v igelitových pytlících), vhodím do ni čistící tabletku a za 20 minut můžu pít. Taky mi chutná zázvorová limonáda, kterou dělají ze zázvoru a ananasu. Je pálivá, ale osvěžující. Nekupuju ji ale často, jen pokud je malá pravděpodobnost, že byla dělaná z kontaminované vody, protože by byl nesmysl ji čistit tabletkami.

Hodně spolucestujících jsou lidé v dlouhých hávech s dlouhými šálami omotanými kolem hlavy - Tuaregové, kteří teď na severu Mali a Nigeru znemožnili svými přepady transsaharské cesty z Alžírska do černé Afriky. Jediná možná cesta je teď prý přes Maroko a Západní Saharu do Mauretánie a to ještě jen směrem na jih.

Bamako

Bamako je horké, žluté město na řece Nigeru, plné muslimů a mopedů. Jelikož jsme celkem blízko Sahary, je tady už opravdu silný harmattan - nad městem visí neustále prašná mlha.

Ubytovávám se v hotelu Bar Mali. Je to bordel, ale mám soukromou sprchu, což budu potřebovat na vyprání svého prádla. Hned se mi nabízí několik prostitutek - perfektní způsob jak chytit AIDS nebo jinou nemoc.

Den 224/10, pondělí 21. 2.

Hned ráno mířím na Senegalské velvyslanectví. Tam mě ale čeká ledová sprcha: vízum můžu dostat, až pokud informace o mě pošlou na ministerstvo vnitra do Dakaru a dostanou odpověď. To může samozřejmě trvat týdny, prostě africké čekání. Jelikož vím, jak se to může protáhnout, Senegal jsem tím pádem odepsal a tak se pravděpodobně zkrátí celá moje cesta.

V Bamaku je velké množství **mešit**, ať již klasických arabských nebo těch hliněných s kůly, které jsou typické pro tuto oblast Afriky. Město je to trochu nepřehledné, všechny ulice jsou si podobné a jediný „silný“ orientační bod - kopec nad městem - je neustále zahalen do mračen prachu díky harmattanu. Jsou tu ale i parky, městská hromadná doprava a působí na mě mnohem více jako hlavní město než ta rozplizlá, špinavá a vlhká Akkra. Skoro bych ani neřekl, že jsem v hlavním městě jedné z pěti nejchudších zemí na světě!

Když se vracím do „svého“ bordelu, přidává se ke mě asi dvacetiletý kluk. Jmenuje se Bob. Umí jakž takž anglicky, takže od něj získávám alespoň nějaké informace. Když se loučíme, je zvláštní, že po mě nechce žádný *cadeau* (dárek) což tu chce skoro každý. Zítra se prý zase uvidíme.

Ještě ten den ke mně ale přivádí Moulaye, průvodce, který pochází z Timbaktu. Dohadujeme se o tom, že by mi mohl dělat průvodce cestě po zemi Dogonů (kde je bez průvodce nemožné se pohybovat), Mopti a Djénne. Jelikož jsou to silně turistické oblasti, pro bělocha tam jsou hodně vysoké ceny (za vstup do vesnice, přespání, jídlo) a pak i jazykový problém - málokdo tam umí francouzsky, natož anglicky, což je asi tak hlavní důvod, proč jsem se rozhodl najmout si ho. Jelikož prý v těch vesnicích má příbuzné a známé, dozvím se snad i něco zajímavého. Bude to pěkně drahé, ale to už je život. Podepisujeme „contract“, jak tomu oni říkají a plánujeme vyrazit zítra večer nočním autobusem do Mopti, asi 450 km na severovýchod od Bamaka. Jízdenky zajistí Moulaye.

Den 225/11, úterý 22. 2.

Ráno dělám poslední přípravy a měním peníze. Asi v 9 mě u pošty zastavil kluk, kterého poslal Moulaye. Prý je ten autobus do Mopti vyprodán, takže mám jít s ním k nějaké jiné společnosti, kterou pojedeme. Tam si zapisují moje jméno a číslo pasu a já platím jízdenku.

Po jedenácté se dostávám zpět do „svého“ bordelu, že si sbalím věci a půjdu na poslední prohlídku města. Jeden zaměstnanec mě ale začíná tvrdit, že jelikož jsem měl věci ve svém pokoji déle než do jedenácté, musím zaplatit poplatek. Schválně jsem spěchal zpátky, abych byl zpět před dvanáctou, což je běžný limit v hotelech, kdy si v pokoji ještě můžu nechat věci a tady ten grázlík mě chce obrát o peníze. Celé to skončilo hádkou už na ulici. Ten hajzl byl tak neodbytný, že jsem mu ty peníze vrazil do obličeje a odešel. Nemělo cenu se hádat s imbecilem.

U **katedrál**y potkávám Boba. Říkám mu o tom, jak jsem zaplatil jízdenku do Mopti. On ale tvrdí, že dnes ráno s Moulayem koupili ty jízdenky jak jsme se včera dohodli! Teď už mi to bylo jasné. To celé placení lístků dnes dopoledne byl jen podvod a způsob jak ze mě dostat peníze. Jsem pitomec, ale co se dá dělat, za chyby se tvrdě platí. Jen doufám, že v tom nemá prsty Moulaye. I kdyby, tak se to stejně nikdy nedozvím, takže jediné co teď můžu udělat je dávat si na všechno velký pozor a začít trochu myslet, aby mě zase nikdo nenapálil. Dnešní den se tedy opravdu povedl.

V 7 večer odjíždíme z Bamaka. Cesta má trvat celou noc. Při soumraku zastavujeme a většina lidí se jde pomodlit - jsou muslimové. Jelikož je ramadán, nesmí od svítání do soumraku jíst, takže se teď všichni dávají do jídla, aby v sobě měli zásoby na celý zítřek. Je skoro úplněk, takže krajina kolem je osvětlená popelavým svitem. Všude kolem se ale dá tušit jen vyprahlá poušť a občas vidět nějaký strom. Poprvé jsem viděl souhvězdí Jižní kříž.

Země Dogonů

Den 226/12, středa 23. 2.

Vpět ráno přijíždíme do Mopti. Je položeno na Nigeru, takže od něj táhne pěkný chlad. Navíc k tomu přispívá blízkost pouště, takže se teď po ránu pěkně klepu zimou. Věci si necháváme u Moulayova strýce a já se pak jdu zaregistrovat na policii. Dostávám razítko do pasu.

Jelikož jsme nestihli první auto odjíždějící z Mopti do Bankassu (místo, odkud začneme pěší túru po zemi Dogonů), vyjíždíme až v 10 dopoledne. Auto (starý Peugeot pick-up) je nesmyslně nacpané. Je to šílené, na zadní korbě nás je 16 (!), takže jsme opravdu jak sardinky. Kus cesty celkem jde, protože jedeme po asfaltu. Bankass je 15 km od **dlouhého útesu**, podél něhož se nacházejí vesnice, které chci navštívit. Cestou jsme zastavováni policajty. Ti budižkničemově tu jen sedí a vybírají peníze od projíždějících vozidel - samozřejmě bez jediného důvodu. Když nezaplatíš, nejedeš. Je to depresivní a ponižující. Ti kluci co řídí pick-up se snaží a jsou rádi, že mají práci a že jsou placení a tihle vylízaní vyžírkové inkasují jen proto, že mají zbraně a představují vládu, která se samozřejmě nestará o to, co se děje s obyčejným člověkem.

Když zahýbáme na vedlejší cestu směrem na Bankass, začíná prашné peklo - za autem se zvedají mračna prachu a písku. V Bankassu, když vystupuju, jsem červený od prachu od hlavy až k patě.

V Bankassu si najímáme koňský povoz, který nás za asi 2 hodiny vysazuje pod útesem ve vesnici Yabatalu, kde strávíme dnešní noc.

Yabatalu

Yabatalu je dogonská vesnice s asi 300 obyvateli. Nachází se na úpatí již zmíněného skalnatého útesu. Je celá postavená z hlíny, **domy** jsou čtvercové, **sýpky** jsou kruhové nebo čtvercové, zakryté slaměnými „klobouky“. Kolem vesnice jsou plochy pokryté **cihlami** vyrobenými z okolní hlíny, ze kterých budou nové baráky. Nad vesnicí, těsně pod skalním převisem, jsou ve skále postaveny malé **domky**, teď opuštěné, které patřily Tellemům, kmeni, který tu přebýval před Dogony. Dole na planině je **studna** postavená s francouzskou pomocí.

Přenocujeme v náčelníkově domě. Asi je to i řezbář, protože tu má spoustu **dřevorytů a sošek**.

Moulaye se ukazuje jako zvláštní člověk. Je to člověk pouště, který se nejlépe cítí právě v poušti. Tam je svobodný. O svobodě taky pořád mluví a zakládá si na tom, že se živí sám (je mu asi 20). Byl už i na druhé straně Sahary. Narodil se v Timbuktu, kde mu taky Tuaregové zabili bratra. Tady v Dogonu má spoustu známých. Jelikož je z Mali umí francouzsky a navíc jakž takž anglicky (kvůli tomu jsem si ho také najal, protože o anglicky mluvící domorodce je tu opravdu nouze). Je ale negramotný, což mu absolutně nevádí, protože v poušti číst nepotřebuje. Rozezná číslovky a to jen proto aby si mohl spočítat peníze, které dostane zaplacené.

V každé vesnici musím zaplatit vstupní poplatek (ze které náčelník vesnice platí daň vládě), jídlo a nocleh.

Den 227/13, čtvrtek 24. 2.

V noci jsem spal na střeše, protože večer bylo teplo. Ráno ale už bylo chladno, tak jsem „zalezl“ dovnitř. I tak jsem ale asi nastydl, protože mě dost začala bolet levá plíce.

Ráno snídáme a hned vyrážíme na cestu. Je silný harmattan, takže obzor je zamlžený. Směřujeme na jihozápad podél útesu do další vesnice, kde zůstaneme přes oběd a přes největší horko.

Endé

Vesnice se jmenuje Endé a jsou to vlastně 3 vesnice - jedna muslimská, jedna křesťanská a jedna animistická. Ve všech jsem ale viděl chodit ženy do půl těla nahé, takže tu vládou některé společné normy. Jelikož je teď období sucha, na polích se nepracuje a lidé si teď jen užívají plodů z minulé sklizně. Období „práce“ trvá jen asi 3 - 4 měsíce.

Kolem oběda se cítím hůř než ráno. Začínám mít dojem, že cítím některé příznaky malárie. Celkově to sice vypadá na chřipku, ale minule to taky byla malárie převlečená za chřipku. Nemůžu si ale vzít chloroquin, protože jsem ho zapomněl v batohu, který jsem nechal v Mopti u Moulayeovi rodiny. Ted' už chápu, proč tolik cestovatelů cestou umírá, když mají děravou hlavu a zapomínají na nejdůležitější věci.

Teli

Po obědě jdeme dál podél útesu až do vesnice Teli. Jde to těžko, protože není nejjednodušší lézt s horečkou po skalách. Nedá se ale nic dělat, protože tu není žádná civilizace, takže budu muset ještě pár kilometrů ujít. V Teli budeme přes noc. Teli je docela velká vesnice, ale hlavně jsou nad ní rozlehlé **zbytky tellemské vesnice**, takže se můžu projít **labyrintem chodeb** a místnůstek ve skalách.

Večer je to zlé, bolest se rozšířila z levé plíce do celého těla, přesně jak malárie nakazila krev, takže stěží chodím. Dostavil se klasický malarický záchvat. Dostal jsem jejich pivo z prosa, prý to pomáhá proti malárii a horečce. Moulaye

ještě pak někde sehnal nějaké prášky, ale žádný chloroquin. Ty prášky vypadaly evropsky, ale bůhví jak dlouho tady v té vesnici hnily. Neměl jsem ale jinou možnost, horší už to být nemohlo.

V noci jsem vůbec nespál. Není divu že si ta nemoc zařádila, když jsem s ní uplynul dva dny lezl po skalách a navíc ještě na tom pekelném slunci.

Kani-Kombolé

Den 228/14, pátek 25. 2.

Ráno se cítím lépe, i když mě dnešní vidina opětného lezení po skalách s malárií moc nerozveseluje. Odcházíme kolem poledne do vesnice Kani-Kombolé, kde je krásná **hliněná mešita**. Potkáváme nějakou Francouzku, která má chloroquine, takže ho do sebe hned „hážu“.

Pořád víc a víc mě fascinuje to, jak ti lidé mohou žít bez (téměř) absolutního kontaktu se světem, bez elektřiny, novin atd. Viditelně jim nic neschází a většina z nich asi ani nemá ponětí co je za tím útesem. Nanejvýš o tom jen slyšeli od těch, kteří chodí na trhy do větších měst prodávat plátno, hliněné nádoby, které vyrobili, nebo proso, které vypěstovali. Asi bych tak žít nemohl. Je tu sice klid, žádné továrny, auta, ale za celou dobu jsem se tu pořádně neumyl a co se děje se zbytkem světa to můžu jen odhadovat.

Djiguibombo

Odpoledne se vydáváme roklinou nahoru na útes a pak do vesnice Djiguibombo. Nahoře na planině je to samý kámen a vyvřelá láva. Djiguibombo vypadá jinak než vesnice dole pod útesem. Stojí na skalnatém podkladu, hlavní stavební materiál je tady vedle hliněných cihel i kamení, kterého je všude habaděj. Tahle vesnice na mě působí jako bohatší než vesnice dole pod útesem (pokud se tu o bohatství vůbec dá mluvit). Bude to tím, že díky použití kamenů vypadá úhlednější. Je v ní ale také více sýpek, cesty mezi domy mají skoro podobu ulic a jelikož jsme na skále i prachu je tu míň. Na druhou stranu zase nemají záchod (museli by vykopat žumpu do skály), takže chodí do buše a my samozřejmě taky.

Bandiagara

Den 229/15, sobota 26. 2.

Ráno si najímáme moped a vyrážíme do Bandiagary, vesnice asi 20 km na západ, odkud snad chytíme nějaké bush-taxi zpět do Mopti. V Bandiagaře jsme až v 10 dopoledne. Cítím se už celkem dobře.

Čekání na bush-taxi se protáhlo na celý den, což byla doba potřebná k jeho naplnění (dvě osoby dopředu a 14 dozadu na korbu), takže asi v 5 dopoledne odjíždíme.

Mopti

V 7 večer jsme v Mopti. Samozřejmě jsem zase jako čuňe, protože prach byl opět všude. Konečně jsem se mohl ale pořádně umýt a když ze mě ten prach opadal opět jsem pocítil, že jsem zase člověk.

Den 230/16, neděle 27. 2.

Na cenách je vidět rozdíl mezi vládou Mali a např. Pobřeží slonoviny. Ta druhá zmrazila po devalvaci CFA ceny, čímž trochu zmírnila pro obyvatele na určitou dobu (3 měsíce) podevalvační náraz. Vládě Mali je to srdečně jedno, takže ceny jdou nekontrolovaně nahoru. Už před devalvací bylo Mali drahé, ale teď je to pro obyvatele prostě neúnosné.

Zdá se, že ve frankofonních zemích jsou lidé více pohlaceni svým bývalým kolonizátorem (např. Mali Francií), než v zemích anglofonních (např. Ghana Británií). Důvodem bude nejen vázanost CFA na francouzský frank ale nikde jsem např. neviděl nápis nebo tabuli na obchodě v některém z místních jazyků. Vše je tu francouzské. I francouzských aut je tu mnohem více. Je známo, že při kolonizaci se Francouzi snažili zavést tu i svoji kulturu, čímž se Briti příliš

nezabývali. Francie má tak z této oblasti Afriky dobrý zisk, takže se není co divit, že nechce změnit CFA frank na normální měnu jejíž hodnota by byla určována na finančním trhu.

Dopoledne jsem si udělal menší procházku po Mopti. Nachází se na soutoku řek Bani a Niger. Je celé červeno-žluté, protože je celé postavené z hliněných cihel, které jsou zase vypálené (na slunci) z místního písku. Domy ale působí celkem úhledně a mají ten typický zaoblený súdánský tvar, popř. i s postranními kónickými sloupy. Tohle ale ti lidé nestaví od nepaměti. Je vidět vliv Arabů, kteří sem stavitelské umění museli přenést. Když si totiž vybavuju architekturu na pobřeží (kde byl vliv Arabů mizivý), která je veškerá žadná, maximálně hliněné chatrče, je jasné, že tohle černoši nemohli vymyslet sami.

Přesto, že je období sucha, v obou řekách je voda. Projel jsem se v jedné z vydlabaných kanoí. Byl to celkem fajn **výlet po Nigeru**, jen příliš pražilo slunce. Podél břehů celé rodiny praly prádlo nebo pásly skot.

Jelikož jsem v Mali utratil už příliš mnoho peněz, rozhodl jsem se ze svého programu vynechat městečko Djenné a ještě dnes večer odjet směrem Burkina Faso. Moulaye se sice divil, ale nemohl nic dělat. V 5 odpoledne jsme se rozloučili, nasedl do minibusu a vyrazil směrem Bobo-Dioulasso (Burkina Faso).

BURKINA FASO

Bobo-Dioulasso

Den 231/17, pondělí 28. 2.

Do Bobo-Dioulasso jsme přijeli asi v 11 dopoledne. Hranice mezi Mali a Burkinou Faso byla přes noc zavřená, takže jsem přenocoval v minibusu před hranicí. Cesta tedy trvala 18 hodin.

Před městem je několik kilometrů zavodněné plochy. Vypadají jako rýžová pole. Jelikož jsem v noci moc nespál, věnuji se celé dopoledne a odpoledne spánku a budím se teprve v době, kdy je čas jít „hledat“ večerní potravu. Vždy, když se dostanu do nového místa, trvá mi nějakou dobu, než najdu místo, kde se dá jakž takž najíst (ne, že by tu těch míst nebylo hodně, často ale cenově vysoko přesahují můj rozpočtový limit). Většinou je to na ulici, kde nějaká žena kuchtí rýži, makarony a nějaké omáčky. Na první pohled může jíst v Africe na špinavé ulici vypadat trochu nehygienické, ale stačí vědět, že to co jím se vaří, smaží a peče celý den, takže všechny bacily jsou už dávno v pánu. Jediným problémem můžou být bacily na přiborech, což se ale dá odstranit pořádným omytím. Stravuju se takhle už od začátku a zatím mi nic nebylo.

Jelikož je už večer a tedy tma, nemám moc času udělat si dojem o městě. Jen snad, že je tady hodně širokých tříd lemovaných stromy, takže to celé působí uvolněně.

BŘEZEN 1994

Den 232/18, úterý 1. 3.

Je to tak. Bobo-Dioulasso se mi líbí. Stromy podél ulic alespoň trochu mírní ten sluneční žár, takže se dá venku i vydržet. Přesto ale už několik dní praktikuju systém, že jsem venku tak do jedenácti dopoledne a pak zase až od čtyř odpoledne, protože jinak bych se usmažil.

Je tu hodně budov postavených v súdánském stylu, podobných mešitám v Mali. Tady jsou tak ale stavěny i veřejné budovy a i místní nádraží mi ten styl dost připomíná. Zdá se, že co se týká architektury, zanechali Arabové v Sahelu pozitivní vliv.

Na zítřek si kupuju jízdenku na vlak do Ouagadougou, hlavního města Burkiny Faso. V centru Bobo je celkem živý **trh**, kde se dá koupit všechno od jídla až po moped. Mopedů je tu snad ještě víc než v Mali. Jsou jakýsi příznak chudé země. Lidé ještě nemají na auto, chodit pěšky se jim ale taky nechce, tak vynaloží všechny úspory na koupi „přibližovadla“ tohoto typu. Byl by to celkem dobrý trh pro naše babety, pokud by byly levnější Peugeoty, které tu má většina.

Ochutnávám tu místní pivo - Sobbra. Je celkem dobré, ale dost slabé, slabší než naše desítka.

Den 233/19, středa 2. 3.

Dopoledne se vypravuju na nádraží. Jsem zvědav, jaké bude mít vlak zpoždění.

Jsem ale dost překvapený, protože vyjíždí na čas, přesně v půl jedné. Jedu první třídou, která je docela pohodlná, rozhodně pohodlnější než ty stísněné sedačky v letadlech. Je tu bar, televize a video a z reproduktorů každou chvíli někdo něco zažblekotá ve francouzštině, pravděpodobně ohlašuje další zastávku. Jedeme krajinou, která je dost pustá a vyprahlá, jako ostatně celý Sahel v suchém období. Podél trati je hodně mostů, které však teď místo vody přemostují jen

řeky písku. Každá nádražní zastávka je postavena v súdánském stylu, zbytek architektury vesnic jsou hliněné chatrče a sýpky se slaměnými klobouky.

Ouagadougou

Do Ouagadougou přijíždíme skoro na čas, jen asi o 10 minut později, což je na Afriku přesnost přímo atomová. Kdysi doma jsem viděl fotku nádraží v Ouagadougou - byla to jen dřevěná chatrč. Dnešní nádraží je moderní budova, která už si zaslouží název nádraží. Jako jediné z nádraží kterými jsem cestou projížděl není stavbou súdánského stylu.

Je už večer, tak se hned uchyluju do předem vybraného hotýlku. Stejně jako Bobo i Ouaga na mě působí uklidňujícím dojmem. Asi je to tím, že je vidět, že nikdo nikam nespěchá a podle chování lidí bych rozhodně neřekl, že jsem v jedné z pěti nejchudších zemí světa - jsou živí, vesele se baví s přáteli a asi je nic netrápí - tohle není země pro ambiciózní typy.

Cestou do hotýlku procházím kolem velké **mešity**. Mešity v Sahelu mají nezvykle velký počet minaretů, tahle má 4. Na Středním východě jsou průměr jen dva. Možná to pramení z jejich komplexu méněcennosti, takže se alespoň snaží přebýt ostatní v tom, co můžou lehce uskutečnit - tj. postavit mešitu. Na rozdíl od ostatních zemí Sahelu, v Burkině není muslimská většina, což je zde vidět i na větším počtu kostelů, který jsem v Mali viděl jen v Bamaku. Důvodem této anomálie je, že tu v době pronikání Arabů do Západní Afriky byly silné říše, které měli sílu odolat.

Na rozdíl od Bobo tady ale není tolik stromů a je cítit, že je to hlavní město, protože je tu příliš mnoho lidí a příliš mnoho mopedů.

Den 234/20, čtvrtek 3. 3.

Rozhodl jsem se, že když mi nevyšel Senegal, podívám se alespoň do Toga. Nemám sice tožské vízum, vystavuje je prý ale francouzské velvyslanectví.

Odpoledne ho už skutečně mám. Je sice platné jen na 5 dní, ale snad to bude stačit. Trochu problematické bude ale dostat se do Lomé, protože přímá spojení jsou příliš drahá, takže budu muset cestu rozdělit na etapy. To budu ale zase závislý na příliš mnoha řidičích a i návaznost není jistá. Naštěstí mám dost času, takže můžu riskovat. Už jsem si zvykl, že tu většinu času trávím buď cestováním nebo čekáním a že cestování se tady počítá spíše na dny než na hodiny. Bush taxi směrem Togo odjíždí každé ráno kolem sedmé ze stanoviště asi 4 km od centra. Bude to fuška vstávat tak brzo a navíc se dopravit tak daleko od centra. Městská hromadná doprava (6 autobusových linek) má fungovat od šesti ráno, tak to snad půjde.

V centru Ouaga je postaven nový moderní **zastřešený tržní areál**. Obchodování hned vypadá jinak, o mnoho důstojněji. Nejsou tu žádné kaluže, bahno a spousty hniјících odpadků jako na většině trhů. Jen jsem zvědav, jak dlouho jim to tak vydrží.

Na ghanském velvyslanectví si ověřuji jaká je situace s válkou Nanumbů a Konkombů na severu Ghany a jestli je hranice s Togem pořád ještě uzavřená. Mám smůlu: pořád se válčí a hranice je zavřená. Z toho vyplývá, že z Lomé budu muset jet zpět do Burkiny, odtud teprve do Ghany, pak projet to proklaté válčící území než se konečně dostanu do Akkry. Ještě že mám vícenásobné vstupní vízum do Burkiny, takže alespoň o tohle se nemusím starat.

Cesta do Toga

Den 235/21, pátek 4. 3.

Ráno samozřejmě vyrážíme až v 9 hodin. Řidič má s autem nějaké problémy, takže ve 12 hodin, když jsme ve městě Koupelá, což je křižovatka cest do Toga a do Nigeru, přeseďám do jiného auta. Celkem 3 hodiny ale musím čekat, než se tohle druhé auto naplní pasažéry, takže mám obrovskou časovou ztrátu a dnes se do Toga už nedostanu. Tohle auto jede do Ghany, ale vysadí mě na hraničním přechodu, který je na straně Burkiny stejný pro Ghanu i pro Togo.

Těsně před hranicema nám dochází benzín, takže další zdržení. Je 6 hodin odpoledne a Burkina právě zavírá svoje hraniční přechody. Na straně Burkiny ale ještě chytám auto, které mě převáží asi 50 km na poslední hraniční kontrolu Burkiny.

Hranice už je ale uzavřená, takže musím počkat do rána. No jo, ale kde, když jsem v nějaké prťavé vesničce uprostřed pustiny a ještě k tomu na hranici dvou států! Našel jsem si tedy pěkný strom s křovím, kousek od cesty spojující hraniční přechody Burkiny a Toga. Mám na dohled oba, jsem už ale za cedulí „Republique Togolaise“, takže jsem vlastně v Togu. Ráno se ale budu muset vrátit těch 50 metrů do Burkiny pro výstupní razítko a pak teprve vstoupím oficiálně do Toga.

Jelikož jsem na alternativu že bud spát pod širým nebem nebyl připraven, nemám ani spacák, takže spím na listí a na ručníku. Je trochu zima, protože jsem ještě dost ve vnitrozemí. Alespoň se ale nepotím.

TOGO

Den 236/22, sobota 5. 3.

Ráno dostávám z výstupní razítko Burkiny a vstupní do Toga a hned odjíždím minibusem do Dapaongu, odkud bych snad měl chytout bus do Lomé. Minibus do Dapaongu nemá postranní okenní tabule, takže jsem hned dostal od větru pěknou masáž. Alespoň něco, protože už jsem se od včerejšího rána nemyl a přespání v přírodě taky nebylo z hygienického hlediska nejideálnější.

Bus z Dapaongu do Lomé skutečně odjíždí, jen zas musím čekat než se naplní, takže zase zpoždění. Jelikož čekám asi 5 hodin, tak se dnes do Lomé nedostanu. Naštěstí to ale není zase taková tragédie, protože pokud budu spát v buse (cesta má trvat 12 hodin), ušetřím alespoň za ubytování.

Vyjíždíme až ve 3 odpoledne, takže bychom ve 3 ráno měli být v Lomé.

Hned po několika kilometrech mi dochází proč ta cesta má trvat tak dlouho - je tu hodně policejních kontrol, asi každých 30 km (Lomé je vzdálené asi 650 km). Je vidět, že si prezident Eyadema není jist svou pozicí, takže se snaží udržet silou, čímž vytvořil klasickou ukázkou vojenského státu. Cestuje s námi voják, který na každé policejní kontrole vystupuje a horlivě salutuje.

Jelikož se blížíme k pobřeží, začíná přibývat vegetace a zase tu jsou palmy. Teprve teď si uvědomuju, že jsem je v Sahelu skoro vůbec neviděl a stejně tak zmizely z ulic i kokosové ořechy. Taky začíná přibývat vlhkost a už se začínám „těšit“ při pomyslení, že na sobě zase budu mít všechno nalepené (zlatý suchý Sahel!).

Lomé

Den 237/23, neděle 6. 3.

A si ve 3 ráno jsme konečně v Lomé. Je hrozně dusná noc a jelikož jsem dvě noci pořádně nespál, jsem úplně grogy. Navíc jsem se už přes dva dny nemyl a teď ještě navíc to vlhko ... zase už budu muset vyprat věci.

Zbytek noci dospávám v čekárně.

Ráno musím jet do města taxíkem, protože jsem na novém terminále minibusů, který je asi 10 km severně od centra.

Z centra hned mířím do hotýlku, který jsem si opět předem vybral. Je na západní straně města, asi 2 km od ghanských hranic (v Lomé je hraniční přechod do Ghany) a hned vedle **prezidentského paláce**. Když jdu podél něj, vojenská hlídka mě posílá na druhou stranu silnice, směrem k moři, abych náhodou nedostal nápad odpravit Eyademu.

Hotýlek se nachází na pláži (taky se jmenuje „Hotel de la Plage“) na romantickém místě. V Lomé jsou vůbec krásné pláže, navíc přímo v centru města. Kdysi to byl důvod proč bývalo plné turistů. Ty časy jsou ale pryč, od té doby co se Eyadema drží hlavně pomocí armády. I „můj“ hotýlek byl prý vždy plně obsazen a teď zeje prázdnotou. Mám velký pokoj se sprchou a se záchodem.

Čekal jsem, že Lomé bude vypadat jako Akkra, tj. špinavě a oprýskaně, ale je to úplně jinak. Celkem se mi líbí, i když některé hlavní ulice jsou plné dř (stejně jako silnice z Dapaongu do Lomé). Teď, když už můžu srovnávat, musím říct, že z těch všech velkých měst co jsem tady v západní Africe viděl, je Akkra suverénně nejšpinavější a nejudpudivější. Náš velvyslanec jednou u piva Akkru perfektně charakterizoval otázkou „*A kde je tady vlastně to město?*“. Pravděpodobně to bude tím, že Francouzi vždy považovali své kolonie za součást svého území, takže se o ně i trochu víc starali. Britům to ale bylo jedno, takže je to tam teď jedno velké smetiště.

Je docela dobře možné, že se nebudu muset vracet do Burkiny abych se dostal do Ghany. Existuje prý možnost jak se dostat přes hranice i když jsou zavřené. Zítra se tím budu zabývat podrobněji. Teď si zatím užívám sluníčka, moře a koupele, první od Ouagadougou.

Večer, když jsem seděl na terase hotelu se najednou objevilo vojenské nákladní auto vyklopilo na pláž 7 vojáků s kulomety a vysláčkou. Pak mi došlo, že jsme vedle prezidentského paláce a tihle vojáci budou přes noc hlídat jednu z přístupových cest k němu (která náhodou vede z Ghany). Jen nechápu proč, když tam Eyadema stejně už dávno nebydlí.

Den 238/24, pondělí 7. 3.

Ráno moje první cesta vede na **ministerstvo obrany**, kam odnáším dopis s žádostí o povolení průchodu přes hranici. Mám se prý stavit zítra odpoledne.

Konečně mám trochu více času porozhlédnout se po městě. Je ale šílené dusno, takže tu prohlídku nechávám až na odpoledne

Včera (v neděli) bylo ve městě dost mrtvo, ale dnes je tu zase až příliš mnoho lidí. Kousek od hlavního trhu je černý trh s penězi a každou chvíli se o mě zajímá nějaký místní „vekslák“. Nikde jinde jsem jich v Západní Africe tolik neviděl, je to horší i než u nás za starých časů Tuzexu.

Rozhodl jsem se, že se na skok podívám do Beninu, když už jsem tak blízko. Nemám sice vízum, ale prý jej mohu získat na tožsko-beninské hranici. Jediný risk je to, že platí jen 2 dny a já během těch dvou dnů (tj. přes noc) budu v Cotonou muset získat nové vízum do Toga, protože v Ouaga mi dali tožské vízum jen pro jeden vstup. Pokud to nezvládnou tak budu mít trochu problémy. My Češi ale říkáme „No risk - no fun“, tak to risku, třeba se dočkám i té srandy.

Den 239/25, úterý 8. 3.

Ráno zase vstávám nekřesťansky brzo, abych stihl první bush-taxi do Cotonou (3 hodiny jízdy) a tam ještě dopoledne mohl zajít na francouzský konzulát pro tožské vízum. Většinu věcí nechávám v Lomé.

BENIN

Cesta probíhá celkem v pohodě (až na to, že jsme na předním sedadle i s řidičem celkem 3). Na hranicím se mi ale dostalo nemilého překvapení. Jelikož jsem neměl beninské vízum, musel jsem o něj nejprve požádat a pohraničníci samozřejmě moc nespíchalí, takže jim to trvalo dost dlouho. Řidič mého bush-taxi za mnou přišel a ptal se proč nejsem hotov. Když jsem mu řekl, že čekám na vízum, tak pokrčil rameny a odešel. Když jsem pak vízum konečně dostal a přišel na parkoviště, auto už tam nebylo. Řidič i s ostatními mi prostě ujel! Nikdy bych nevěřil, že někteří taxikáři dokážou být TAK stupidní a nezodpovědný.

Nezbývalo mi tedy nic jiného než nasednout do beninského bush-taxi, kterých naštěstí čekají na hranici houfy.

Cestou do Cotonou jsem zjistil, že Benin je opravdu půvabná země (alespoň tedy pobřeží, po kterém jsem projížděl). Všude samé husté palmové háje, malebné vesničky podél silnic a před Cotonou, v místech, kde je velká **laguna, vesnice ve vodě** stojící na kůlech. S žádnými cestami mezi domy, jen samá voda. Jako doprava jim slouží pirogy.

Cotonou

Po příjezdu do Cotonou jsem se hned hnul na francouzský konzulát, ale jelikož jsem se zdržel kvůli tomu taxikáři, přišel jsem pozdě, když už bylo zavřeno (jen o 4 minuty!!!). Je naštěstí ale otevřeno ještě odpoledne od čtyř do pěti.

Cotonou je rozlehlé, ale asi nebude zas tak staré, protože většina ulic je pravoúhlých a je vidět, že bylo naplánováno, což musí být práce Francouzů, protože místní lidi by to asi nebyli schopni vymyslet. Stejně jako v Lomé i tady mají některé hlavní ulice povrch jen z udusané hlíny. Je tu mešita a kostel. Není tu ale zdaleka tolik přístupných pláží. Mají ale unikátní způsob dopravy - vedle klasických taxíků tu jsou i **taxi-mopedy**. Jsou samozřejmě pohyblivější a v dopravní špičce i rychlejší než auto. Připadá mi, že řidiči tady umí jezdit o dost líp než ti vrazi v Akkře a dokonce jim ani nedělá problémy správně používat semaforey.

Ve 3 odpoledne odcházím z hotýlku a znovu se jen tak brouzdám městem, abych ve 4 byl na konzulátu. Když tam ve 4 přicházím, čeká mě další šok: není totiž těsně po čtvrté, ale těsně po páté, takže je „těsně“ zavřeno. Musely se mi nějakým způsobem o hodinu zpozdít hodinky. Všimnul jsem si už na hranicích, že celníci mají jiný čas než já, považoval jsem to ale jen za další příznak všude přítomného chaosu. Při odchodu z hotýlku jsem si hodinky ještě zkontroloval s recepčním. Ukazovali mu stejně. Vůbec jsem to nechápal a asi půl hodiny jsem si pěkně nahlas nadával do blbců. Ani se neodvažuju odhadnout jak malá je pravděpodobnost, že mě i recepčnímu v hotýlku se hodinky zpozdí o hodinu. Přesto se to stalo.

Teď se situace ale stává vážnou, protože to znamená, že musím tožské vízum získat během zítřka a ještě se navíc stačit dopravit na hranice Beninu, protože zítra je poslední den platnosti mého beninského víza.

Je vidět, že za těch pár dní co jsem znovu na vlhkém pobřeží, se mi zase začíná přehřívát mozek, protože dělám příliš závažné blbosti. Asi je nejvyšší čas, abych se už vrátil do Akkry. Jelikož je březen, začíná nejhorší období roku (slunce se od prosince vrací z obratníku Raka směrem na rovník, a teď je přímo nad námi), kdy jsou velká vedra a na pobřeží je to ještě umocněno tím vražedným vlhkem. Nevím jak tu vydržím ještě ty 3 týdny do odletu.

Den 240/26, středa 9. 3.

Mám asi velké štěstí, protože tožské vízum pravděpodobně budu mít dnes odpoledne. Musím ale čekat do čtyř odpoledne, což je v tom vedro něco velice blízkého sebevraždě. Jen tak se toulám městem. Je na mě příliš

pomalé, jim ale přesně tohle tempo vyhovuje.

Odpoledne mám konečně vízum a můžu odjet z téhle pomalé ale příjemné (až na vlhko) země.

Cestou z Cotonou do Lomé se nic zvláštního nestalo, jen snad, že jsme byli zdrženi hádkou policajtů. Hádali se přímo uprostřed silnice, takže doprava samozřejmě stála.

TOGO

Lomé

Den 241/27, čtvrtek 10. 3.

Konečně jsem přišel na to, proč mi v Beninu šli pozdě hodinky: Benin má totiž o jednu hodinu posunutý čas, takže patří do stejné časové zóny jako střední Evropa! Moje informace říkaly, že čas se mění až v Nigérii, což zapříčinilo celý problém.

Na ministerstvu obrany v Lomé moji žádost o průchod hranice nejenže ještě nevyřídili, ale dokonce ji ztratili. Znamenalo to napsat nový dopis, zaplatit další poplatek a čekat. Tentokrát jsem si ale promluvil s nějakým docela vysokým šéfem a proto pak už celkem nebyly problémy - povolení (laissez-passer) jsem dostal v 11 dopoledne.

Na černém trhu jsem si koupil nějaké cedi, abych se měl za co dopravit do Akkry, sbalil si věci a došel na hranici. Ta byla samozřejmě zavřená, necítil jsem ale žádné napětí a lidí s laissez-passer tam bylo víc. Celkem v pohodě jsem prošel a po měsíci se zase octnul v trochu známém prostředí a hlavně v prostředí, kde jsem se mohl s lidmi bavit, protože jsem rozuměl jejich řeči. Prostě jsem se cítil tak trochu jako když se vracím domů.

GHANA

Akkra

Doma v Akkře bylo velké uvítání a konečně jsem si po těch skoro 6 000 kilometrech mohl zase trochu odpočinout. Divil jsem se jen jedné věci - cedi posílilo oproti směnnému kursu před mým odjezdem!

Den 242, pátek 11. 3.

Ráno jsem se hned objevil v práci, ale byl jsem zklamán. Stalo se přesně to, co jsme předpovídal: počítač tam v podstatě pasivně stál a nikdo s ním nepracoval. Všechny informace jsem před odjezdem předal Kiran, dceři ředitele Polytextu. Jenže jak se ukázalo, ta je poněkud zmatená a jelikož nemá dostatek zkušeností v byznysu tak i dočasně neschopná (je jí 18). Odlétá do Indie na nějakou operaci a to co jsem jí předal samozřejmě ona nikomu nepředala. Budu muset v práci zůstat až do svého odletu a najít někoho kdo by byl schopen pracovat na alespoň nejnižší evropské úrovni, jinak je jim všechno co jsem vytvořil na houby. Šéf mě stále přemlouvá abych svůj pobyt prodloužil, protože vidí, že ten bordel se nedá napravit za těch zbývajících 14 dní.

Den 243, sobota 12. 3.

Jelikož je sobota, je den praní a podobných příjemných povinností.

Den 244, pondělí 14. 3.

Včera byl konec ramadánu, takže všichni muslimové mohutně oslavovali. Ani ne tak kvůli Alláhovi, ale spíše proto, že se zase budou moci ve dne normálně najíst a napít, což jim bylo celý předešlý měsíc odepřeno.

O víkendu jsem si nechal vyvolat fotky a dnes vidím výsledky. Jsou děsné, vůbec neumím fotit.

Celý minulý měsíc prý nikde nebyly skoro žádné peníze. Lidi utratili většinu peněz v období vánoc a na začátek roku jim nic nezbylo, takže neměli co utrácet. Obchod spadl na 1/3 obratu a důsledkem byl i pokles dolaru, protože když nikdo nemá cedi, nemůže ani nakupovat dolary, což směnárný nutí jít s kursem dolů.

Den 249, pátek 18. 3.

Na počítači začínám zaučovat ženu našeho indického production managera Panjala. Zdá se, že kdyby tady byla dříve, mohli jsme si všichni ušetřit hodně starostí, protože bych se byl teď znovu nemusel zabývat věcmi, které jsem už jednou někomu vysvětlil. Stačilo by je vysvětlit jí a ona už by je zvládla. Je vidět, že nepochází z téhle země (je samozřejmě z Indie), protože by intelektuálně i výkonostně strčila do kapsy většinu místního personálu.

Jelikož už mi zbývá asi jen týden a toho co ji musím naučit je ještě hodně, zůstáváme ve firmě pozdě do večera. I tak nemám šanci to všechno stihnout.

Fete a Senya Beraku

Den 251, neděle 20. 3.

Včera jsme se s Jardou a Pavlem dohodli na dnešním výletu do Fete a Senya Beraku. Fete je malá rybářská vesnička asi 40 km od Akkry. Je tady klidná pláž, ale vlny nejsou zas tak vysoké, protože je položena v širokém zálivu. Vlastní pláž je ohraničena dvěma rezavými vraky lodí. Pravděpodobně je to moje poslední koupání v Guinejském zálivu.

Po Fete jsme se zastavili v Senya Beraku, městečka kousek od Fete. Je tu malá **tvrz**, která teď slouží jako turistická ubytovna. Z cimbuří je nádherný pohled na moře, pláž je ale poněkud znehodnocena všudypřítomnými výkaly, protože je používána jako WC (což je na pobřeží obvyklý úděl pláží). Před tvrzí stojí pumpa na vodu, kde jsme si všichni vyzkoušeli balancování s hliníkovým lavorem na hlavě.

Akkra

Den 254, středa 23. 3.

Dnes byla do firmy přijata nová pomocná síla, která má obsluhovat počítač. Při dnešním stavu situace ve firmě neexistuje oddělení, ve kterém by byl zaveden použitelný evidenční systém. Připadá mi to jako shluk oddělení, které si náhodně předávají informace. Tvrďe je nutím, aby svoje postupy změnili pokud chtějí ke zpracování své agendy používat počítač. Nejsem si ale vůbec jistý, že to bude mít potřebnou odezvu. Udělal jsem chybu, že jsem s tím nezačal už dávno. Mám čím dál tím větší pocit, že na mě firma vyplývala spoustu peněz, které se jim ale nevrátí, protože nejsou schopni využívat to, za co mě platili.

Na Balkanu si potvrzují letenku. Nedostal jsem ale žádnou poukázku na hotel (musím přespat jeden den v Sofii), takže doufám, že mi ji dají v Sofii na letišti.

Už týden mám docela silný kašel. Pravděpodobně to bude z té hrozně klimatizace. Asi slabá chřipka.

Den 257, sobota 26. 3.

S Jardou, Pavlem a Jirkou vyrazím ještě jednou na výlet na Akosombo, obrovskou přehradu, která zásobuje elektřinou nejen Ghanu ale i kus Toga. Je to vlastně můj poslední výlet a poslední cesta na venkov.

Den 260, úterý 29. 3.

Ráno ještě musím do práce. Za prvé zkontrolovat, jestli jim jde pracovat samostatně a za taky protože mi firma stále ještě dluží výplatu. Pak jsem se už jen se všemi rozloučil a pravděpodobně navždy opustil své pohodlné křeslo u počítače a uzavřel tak další kapitolu svých pracovních aktivit.

Večer při odbavování na letišti jsem ztuhl, když jsem musel platit za poněkud více kilogramů zavazadlové nadváhy a ještě všechno nacpat do míň tašek. Navíc se mi většina potřebných věcí včetně svetru a bundy dostala do zavazadel, takže se s nimi pravděpodobně shledám až v Praze a v Sofii budu mrznout.

Letadlo vzletlo něco před devátou, takže už byla tma. Teď jsem ale, na rozdíl od příletu, z té výšky rozeznával důvěrně známá místa. Je to zvláštní pocit. Prožil jsem tady tři čtvrtě roku, ale už je asi nikdy nevidím.

Asi po hodině jsme přistáli v Lagosu. Na letišti právě byla stávka odborového svazu letištního personálu. Našeho letadla se to vcelku nedotklo, protože jsme měli vše potřebné z Akkry. Jeden let Lufthansy z jihu (asi z Harare nebo Johannesburgu), který tady přistál kvůli doplnění paliva na cestu do Frankfurtu, musel odletět do Akkry, kde teprve dostane dost paliva na cestu do Evropy.

BULHARSKO

Sofie

Den 261, středa 30. 3.

Ráno, když se budím, jsme už nad Evropou. A je tu snůh! Doufám, že v Bulharsku nebude. Jenže bohužel. Hory kolem Sofie jsou jím pokryté a na letišti je -1 stupeň C. Jelikož jsem jen v krátkém rukávu, moc z toho radost nemám. Má to ale jednu výhodu: aklimatizace alespoň bude rychlá (snad i bezbolestná). Ubytování získávám bez problémů. Hotel je asi 15 minut od letiště. Můj pokoj je v 11. patře, takže mám výhled jak na Sofii tak na hory. Celý den musím být v hotelu, což mě štve, ale alespoň se trochu pohodlně vyspím.

ČR

Praha

Den 262, čtvrtek 31. 3.

Ráno musím vstávat ve 3, protože můj taxík přijede ve 4. Let je v 6³⁰. Asi za dvě hodiny, tj. 7³⁰ LSEČ konečně dosedáme na letišti v Ruzyni. Končí tak zase jedno dobrodružství.

STATISTIKA:

DÉLKA POBYTU: 262 dní
 URAŽENÁ VZDÁLENOST: asi 18300 km (Ruzyň - Ruzyň)
 ZEMĚ: Ghana, Pobřeží slonoviny, Mali, Burkina Faso, Togo, Benin
 FINANCE:

Náklady:		71 000 Kč
Zdroje:	vlastní	26 000 Kč
	příjmy v Ghaně	45 000 Kč

duben 1994

DALŠÍ DENÍKY:

Název	Rok	Země
Střípky z Izraele	1990	Izrael
Skandinávie	1991	Finsko, Norsko, Švédsko, Dánsko
Stopem do Paříže	1992	Francie
Blízký východ	1992	Turecko, Kypr, Sýrie, Jordánsko
Západní Afrika	1993-4	Ghana, Pobřeží slonoviny, Mali, Burkina Faso, Togo, Benin
Střední východ roku 1374 AH	1995	Turecko, Írán, Pákistán
Pobaltí	1997	Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rusko
Cesta kolem světa - I. až IV. díl - Příloha I.: Statistika aneb kolik stojí cesta kolem světa? - Příloha II.: E-mailové zprávy	1998-9	Bělorusko, Rusko, Kazakstán, Čína, Pákistán, Indie, Nepál, Bangladéš, Thajsko, Malajsie, Singapur, Indonésie, Austrálie, Francouzská Polynésie, Chile, Velikonoční ostrov, Bolívie, Peru
Blízký východ	2002	Libanon, Sýrie, Jordánsko
Afghánistán	2004	Afghánistán, Pákistán, Spojené arabské emiráty
Albánie	2007	Albánie, Černá Hora, Chorvatsko

Všechny deníky si můžete stáhnout z internetové stránky e-časopisu <http://eCesty.cz>